

DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO SINDIKATOV SLOVENIJE ● ŠT. 12 ● 14. MARCA 1958. ● LETO XVII. ● CENA 20 DIN

PROLETARCI VSEH DEŽEL, ZDRUŽITE SE!

ZAPISEK O UREDBI O RAZDELJEVANJU DOHODKA GOSPODARSKIH ORGANIZACIJ

OKREPLJENO SODELOVANJE med delavskimi sveti in zbori proizvajalcev

Z UREDBO ZVEZNEGA IZVRŠNEGA SVETA O RAZPOLAGANJU S ČISTIM DOHODKOM IN SREDSTVI GOSPODARSKIH ORGANIZACIJ SO PREDPISANA SPLOŠNA NACELA. KAKO RAZPOREDI GOSPODARSKA ORGANIZACIJA ČISTI DOHODEK NA OSEBNE DOHODEK DELAVCEV IN KAKO NA SKLADE

Med številnimi gospodarskimi predpisi, sprejetimi v minulem tednu, so nedvomno najpomembnejši tisti, ki izpolnjujejo zakone, katere je sprejela Zvezna ljudska skupščina lani v decembru. Med te sodi predvsem uredba o ureditvi razmerij v zvezi z razpolaganjem s čistim dohodkom in sredstvi gospodarskih organizacij. To predvsem zato, ker:

1. opozarja organe upravljanja na načela socialistične poslovne morale in dobrega gospodarjenja;
2. nalaga občinskim zborom proizvajalcev odgovorno funkcijo družbenega nadzora in jim daje s tem polnejšo vsebino dela in
3. ureja odnose med podjetji in komuno prek delavskih organov, to je delavskih svetov in zborov proizvajalcev.

Razčlenimo ta tri načela nekoliko podrobneje.

Kot rečeno, je temeljna misel nove uredbe, da morajo sklepi o delitvi čistega dohodka sloneti na načelih socialistične poslovne morale in dobrega gospodarjenja. Uredba namreč določa, da morajo gospodarske organizacije pri razdeljevanju čistega dohodka ugotoviti, koliko je nastalo po zaslugi delovnega kolektiva in koliko zaradi tržnih in splošnih pogojev poslovanja. Če izvirna večji čist dohodek iz prihrankov v poslovanju, iz povečane storilnosti, iz dohodkov zaradi izboljšanja kakovosti in izbire blaga, tedaj je prav, da delavski svet del tega čistega dohodka porabi za osebne dohodke zaposlenih. Seveda bo delavski svet ob tem upošteval zasluge posameznikov. Del dohodka gospodarske organizacije lahko nastane zara-

di določenih šibanj na trgu in splošnih pogojev poslovanja. Tega pa je dolžna vplačati v svoje sklade, predvsem v sklad osnovnih in obratnih sredstev. Pri izločanju dela dohodka za sklad skupne porabe pa naj bi gospodarska organizacija oziroma njen delavski svet po načelih te uredbe upošteval zlasti tiste potrebe, ki pripomorejo k dvigu storilnosti in uspešnemu poslovanju. Točneje povedano, delavski svet naj porabi ta sredstva za strokovno izobraževanje delavcev, za izboljšanje zdravstvenih pogojev, za stanovanja, za ustanovitve servisov, ki bodo v pomoč materam-delavkam, itd.

Ta razčlenitev dohodkov je za sedaj nekaj povsem novega. Doslej je pravzaprav v gospodarskih organizacijah nismo poznali, ni bila predpisana in zato se je lahko dogodilo, da so delavski sveti razdeljevali tudi del sredstev na osebne dohodke zaposlenih, ki so nastajali brez zasluge delovnega kolektiva. To smo lahko opazili predvsem lani. Kolektiv, ki si je pridobil

večji del sredstev zaradi ugodnejših pogojev na trgu, si je razdelil ta presežek, čeprav ni imel zanj nikakršnih zaslug. Z nobenim zakonitim predpisom, z nobeno uredbo ni mogoče točno določiti, kdaj in kje nastane dohodek zaradi večje prizadevnosti v kolektivu in koliko ga nastane zaradi delovanja trga in splošnih razmer poslovanja. To lahko presodi predvsem delovni kolektiv oziroma njegov organ upravljanja sam. Zato prevzema posledel delavski svet, kadar sklepa o razdelitvi čistega dohodka, veliko odgovornost, kako ga bo razdelil in mora dobro pretehtati, ob kakšnih pogojih je le-ta nastal in kako ga velja razdeliti.

Dejati smo, da opozarja uredba delavske organe upravljanja na načelo smotrnega gospodarjenja. Kako, s kakšnimi določili? To načelo je mogoče med drugim razbrati iz določila, da mora delavski svet gospodarske organizacije posebno paziti na izdatke, ki bremene materialne stroške, ki niso neposredno povezani s procesom proizvodnje. To so med drugim izdatki za reprezentanco, reklamo, udeležbo na sejnih in razstavah, izdatki za službena potovanja doma in v tujini, za uporabo vozil itd. Delavski sveti so bili že doslej dolžni presojati, kako se troši denar za vse to. Vendar, ali so pretehtali, koliko sredstev so upravičeno potrebovali za reprezentanco, za službena potovanja doma in v tujini, za uporabo vozil itd.? Mimo lahko trdimo, da v večini primerov članj delavskih svetov ob potrditvi zaključnega računa niso temeljitje razpravljali o teh izdatkih, čeprav so rasti ne v stoisoče, pač pa v milijone. Sedaj je delavski svet te stvari dolžan tehtneje pretehtati. Se več, delavski svet lahko določi tudi skupni znesek za omenjene stvari in lahko zahteva, da se smejo trošiti sredstva za posamezne namene le z njegovo soglasnostjo. Direktorji pa so še posebej odgovorni za namensko uporabo tega denarja, ki ga velja trošiti v skladu s poslovnimi interesi gospodarske organizacije in sklepi delavskega sveta. Če bo hotel delavski svet res dobro gospodariti, bo tehtno presodil,

(Nadaljevanje na 3. str.)

PEREČA VPRAŠANJA SO REŠENA – ZDAJ GRE ZA TO

KAKO BOMO GOSPODARILI

Okoli štirih vprašanj so se sukale razprave v kolektivih potem, ko so bili na decembrskem zasedanju Zvezne ljudske skupščine sprejeti zakoni o sredstvih gospodarskih organizacij, o prispevku podjetij za proračune, prispevku za družbene potrebe in končno tudi zakon o delovnih odnosih. Največ je bilo govora o tem, ali bodo lahko podjetja izplačevala presežanje norm. Dalje, kakšna bodo sredstva, ki bodo ostala gospodarskim organizacijam, kako bo z anuitetami in kakšne posledice bo imel tisti člen zakona o delovnih odnosih, ki omejuje delo v nadurah.

Preden pa bi zapisali kaj več o omenjenih vprašanjih, se nam zdi potrebno zapisati, da smo se od decembra pa do danes premalo potrudili, da bi se seznanili z vsebino takrat sprejetih zakonov, ki pomenijo globoke spremembe v gospodarsko-političnem življenju. Morda so se tudi zato, ker smo premalo razpravljali o vsebinskih spremembah, razprave zožile na nekaj problemov. Sicer je res: če teh problemov ne bi rešili, bi v posameznih podjetjih nastale določene težave. Vendar pa menimo, da bi bilo veliko bolje, če bi potem, ko so opozorili na težave, ki bi znale nastati, veliko več razpravljali tudi o vseh drugih nalogah, ki jih bodo morali reševati tako operativna vodstva kot delavski sveti podjetij. Tu in tam se je vsa razprava začela in je tudi ostala pri težavah. Včasih celo pri vnetem zagovarjanju stališč, ki veljajo lahko le za določeno podjetje, ki dela v določenih pogojih, katerih pa je krivo predvsem samo, ne pa njegova okolica in družba. Gospodarske organizacije se bodo morale konec koncev prilagajati sistemu, ki smo ga uveljavili s potrditvijo omenjenih zakonov, ne pa, da bo — kot pričakujejo le obratno, namreč, da bomo spreminjali in dopolnjevali predpise vse do tedaj, da bo za vsako posamezno podjetje vse prav v redu. Če bi šli po taki poti, in bi ugodili vsem osebnim željam, ki mnogokrat niso v skladu s splošnimi gospodarskimi principi, bi kmalu ne mogli govoriti o enotnem gospodarskem sistemu, marveč prej o »zbirki sistemov«, kjer veljajo posebni predpisi za vsako podjetje oziroma skupino podjetij.

Da se vrnemo k vprašanjem, o katerih je bilo največ razprav in kar je sedaj v uredbah, ki jih je pretekli teden sprejel Zvezni izvršni svet, v bistvu urejeno. Veliko je bilo pripomb na možnost izplačevanja presežanja norm. Ponekod so bili tako nečakani, da so naključno odloku, ki je zagotavljal v prvem tromesečju nemoteno izplačevanje presežkov, kar resno govorili o ukinjenju norm.

Neomejeno izplačevanje tarifnih postavk in norm

V 31. členu uredbe v reguliranju odnosov v zvezi z razpolaganjem s čistim dohodkom in sredstvi gospodarskih organizacij je rečeno, da lahko delavski sveti s tistim delom dohodka, ki je bil dosežen z

boljšim poslovanjem, izplačujejo osebne dohodke posameznemu delavcu v višini postavk po tarifnem pravilniku tako po času kot po učinku. To pomeni, da bodo lahko izplačevali vsako preseganje norm. S tem pa seveda ni rečeno, da ne bi bila v marsikaterem podjetju potrebna revizija norm, saj ponekod vztrajajo pri starih normah, ki že zdavnaj ne bi smele veljati, ker so podjetja v tem času dobila znatna družbena sredstva za obnovo podjetja ali pa so izboljšala organizacijo dela in podobno. Prav tako pa bo potrebna revizija norm zaradi tega, ker razdelitev v samih podjetjih marsikje prav tako ni v redu. Medtem ko določeni obrati presegajo norme za 80 odstotkov, jih v drugih obratih komaj komaj presegajo ali pa jih le stoodstotno izpolnjujejo. V takih podjetjih razpoloženje med delavci prav gotovo ni dobro, da ne govorimo o tem, da take razlike prav nič ne prispevajo k povečevanju proizvodnosti. Zato bi bilo povsem napak, če bi sedaj, ko je omogočeno izplačevanje dela po učinku, prezrli, kako potrebna je revizija norm. Sedaj, ko je vprašanje izplačevanja urejeno, bi morala biti ena prvih nalog, pregledati, kako se razdeljujejo sredstva, določena za ta namen. Kajti s tem, da nekdo v podjetju dobi izplačane neupravičeno visoke presežke, ker norma ni realna, v bistvu škoduje sodelavca, ki ima ostrejšo normo. Lahko bi rekli, da v takih podjetjih en delavec živi na račun drugega.

V istem členu je določeno, da podjetja lahko izplačujejo akontacije na premije. Le-te lahko znašajo največ 75 odstotkov obračunane premije, toda tudi to ne sme biti več kot 20% osebnega dohodka posameznega delavca po njegovi tarifni postavki. S tem bo vsekakor omejeno izplačevanje nerealnih premij med letom, pa čeprav bo to omejilo tudi izplačevanje povsem upravičenih in realnih premij. V takih primerih bo lahko delavski svet odločil takrat, ko bo sprejel zaključne račune. Vsekakor pa je tudi urejanje premijskih pravilnikov ena od važnih nalog, ki čakajo delavske svete, kajti s samim omejevanjem se vedno ne bo urejeno vprašanje nerealnih premijskih osnov in vseh ostalih principov, ki jih skušamo uveljaviti v premijskih pravilnikih. Mimogrede naj omenimo še to, da se omejevanje premij ne nanaša na prihranke, ki jih dosežejo železničarji pri gorivu in mazivu. In končno je v istem členu določeno, da se lahko izplača mesečno tudi 10% plač iz dobička, kot pravimo. Dokončen obračun pa bo lahko delavski svet predlagal takrat, ko bo sprejel zaključni račun. S tem so pravzaprav v bistvu odpravljeni vsi problemi, ki so jih navajali kolektivi v zvezi z izplačilom zaslužkov delavcev.

Odplačilo posojil olajšano

Odlok o načinu plačevanja anuitet za investicijska posojila urejuje naslednje vprašanje, o katerem so v podjetjih v preteklih mesecih mnogo razpravljali. Z drugo besedo, ta odlok urejuje vsa vprašanja, ki so v zvezi z vprašanjem posojil, ki so jih najela podjetja in zaradi česar so imela v preteklosti precej težav. Za odplačilo investicijskih posojil za osnovna in obratna sredstva lahko uporabljajo podjetja v vseh primerih neblokirano amortizacijo. Če tudi ta sredstva ne zadostujejo, bodo lahko uporabljali tudi del blokirane amortizacije tekočega leta. Sklad osnovnih sredstev pa bodo lahko uporabili tudi za odplačilo kreditov za obratna sredstva. Ob tem odloku upošteva tudi to, da so nekatera podjetja, ki so najela kredite pred 5. januarjem letošnjega leta, v nekoliko težjem položaju. Zato bodo lahko uporabila za odplačilo posojila tudi blokirano amortizacijo iz prejšnjih let in če se to ne bi zadostovalo, bo banka s podjetjem sklepala nove pogodbe in morebiti podaljšala plačilne roke.

Premogovniki, rudniki kovin in kovin ter podjetja, ki pridobivajo nafto, pa bodo lahko plačevala posojila iz svojih sredstev pred ugotavljanjem dohodka, to se pravi, da bodo šla vsa odplačila posojil med materialne stroške. Ze ta ugodnost bo olajšala položaj premogovnikov in drugih rudnikov.

Poseben odlok določa, katere gospodarske organizacije odvajajo prispevek iz dohodka po ugodnejši lestvici. To pravico je že zakon o prispevku iz dohodka gospodarskih organizacij prepustil Zveznemu izvršnemu svetu. Ne bi naštevali vseh industrijskih panog in drugih gospodarskih dejavnosti, ki jim uredba olajšuje in zagotavlja normalno poslovanje. Omenili bi le rudnike premoga, ki so prav tako v vrsti podjetij, ki bodo imela ugodnejše pogoje in bo s tem njihov položaj bistveno olajšan. Za rudnike bodo uveljavljene še nekatere ugodnosti, ki jim bodo omogočile, da jim bodo ostala najmanj takšna sredstva kot lani.

Poleg tega je izšla tudi uredba o izrednem prispevku za proračune iz osebnega dohodka. Te izredne prispevke bodo plačevali vse tiste gospodarske organizacije, ki bodo ustvarile med letom osebni dohodek, ki bo za 60% večji od minimalnega

(Nadaljevanje na 3. str.)

PRVE BRIGADE SO ODSLE NA AVTOCESTO. BRIGADIRJE IZ LJUBLJANE, MARIBORA, MURSKÉ SOBOTE, CELJA, TRBOVELJ, KRANJA, KOPRA IN GORICE JE V LJUBLJANI SPREMILO MNOGO LJUBLJANSKE MLADINE. BRIGADIRJEM SO ZAZELELI VELIKO USPEHOV PRI NJIHOVEM DELU.

MLADI DELAVCI pred volitvami delavskih svetov

Program dela sindikatov pred volitvami v delavske svete je v marsičem omogočil tudi konkretno aktivnost organizacij Ljudske mladine. Mladi delavci so že na svojih posvetovanjih po strokah sprejemali programe dela. S tem je nedvomno storjen korak naprej tudi v tem, da se dejavnost sindikata in Ljudske mladine bolj poveže, da važnejša vprašanja rešujejo skupaj, ne pa kot je marsikje, da svoje moči cepijo, ni enotnega tira, se zapirajo vsak v svoj okvir, rešujejo razna gospodarska in družbena vprašanja brez tega sodelovanja. Mladi predvsem želimo, da se nas kot enakopravne upošteva, pa čeprav gre za reševanje zamotanih gospodarskih vprašanj. Na terenu namreč niso redki primeri, da sedaj, ko se pripravljajo na volitve v delavske svete, ko se sestajajo vodstva političnih organizacij in razpravljajo o pomlajevanju delavskih svetov, ne čutijo potrebe, posvetovati se o vsem tem tudi z vodstvom Ljudske mladine. Ne gre za formalnost, temveč za to, da si prav vsi prizadevajo v občini, zlasti pa v delovnem kolektivu, prizadevajo združiti politično delo, ga usmerjati prek vseh organizacij na najvažnejša vprašanja, da bi v praksi dosegli kaj najlepše uspehe.

Med mladimi in starejšimi delavci je trenutno precej razprav o dosedanjem delu delavskih svetov, zlasti o slabostih, ki so se pojavljale. Kritična analiza dosedanjega dela mladine v delavskih svetih nam sicer govori, da niso vsi, ki so bili izvoljeni, najboljše sodelovali v razpravah in podobno. Toda ni nam znan primer, da bi mladi ljudje v delavskem svetu zagovarjali lokalistične težnje ali nasledili drugim slabostim. Tudi nedelavnost posameznikov ni bila v celoti samo njihova slabost, temveč predvsem naša, skupna, ker smo premalo skrbeli za njihovo vzgojo, nismo izpolnjevali

sistema dela delavskih svetov in smo od njih zahtevali, da takoj razumejo proizvodni plan, zaključni račun in podobne stvari. Tega torej ne smemo izkoriščati kot argument in opravičilo za to, da ne bi sprejeli mladih delavcev kot kandidatov za nov delavski svet in upravni odbor. Vsako leto je bilo več mladih delavcev izvoljenih v organe upravljanja. Leta 1954 je bilo izvoljenih v organe upravljanja 1.558 delavcev v starosti do 24 let, leta 1956 je bilo izvoljenih 1.281 in lani 3.249 mladincev in mladink. Iz leta v leto je naraščalo tudi število mladih delavcev v upravnih odbori. 1954. leta je bilo izvoljenih v upravne odbore 682 mladincev, 1956. leta 1.066 mladincev, lani pa 1.265 mladincev in mladink. V minulem letu je bilo za predsednike delavskih svetov in upravnih odborov izvoljenih nad 200 mladih delavcev, več kot 1.500 pa jih je sodelovalo v komisijah pri delavskih svetih.

Iz leta v leto se je stopnjevala odgovornost organov delavskega upravljanja in tako je naraščalo število mladih delavcev v njih. Ti pa so delo tudi uspešno opravljali. Pri vzgoji mladih delavcev so nedvomno veliko pomagali klubi mladih proizvajalcev. Teh je 63 in v njih aktivno dela nad 2.500 mladih delavcev. Neopravičeno je torej misljenje, da mladi delavci ne bodo sposobni uspešno delovati v delavskih svetih, pametno gospodariti s sredstvi, ki ostanejo po novih zakonih na razpolago delovnemu kolektivu. Upravičeno lahko pričakujemo, da bodo prav pomlajeni delavski sveti najboljše osnova za živahnije delo delavskih svetov, za pošteno razdeljevanje ustvarjenih sredstev, saj jih ne bodo obremenjevale različne lokalne in sebične težnje. Prav dobri, strokovno in družbeno razgledani mladi delavci, ki jih je v kolektivih mnogo, bodo lahko nosilci boja proti razpisitvosti, samovolji in drugim tež-

njam, na katere nas opozarja Pismo Izvršnega komiteja CK ZKJ.

V teh dneh bodo organizacije Ljudske mladine v podjetjih sprejemale svoje delovne načrte. Sprejemale jih bodo na osnovi sklepov, ki so bili izrečeni na posvetovanjih delavske mladine po strokah. Ti sklepi vsebujejo stališča do vseh perečih vprašanj v podjetju. Delovni načrti naj bodo torej osnova za popularizacijo mladih kandidatov v nove delavske svete.

V Sloveniji imamo mnogo delovnih kolektivov, kjer je večina zaposlenih stara od 24 do 28 let. Povprečna starost članov delavskih svetov v teh podjetjih pa je 45 let. Položaj v podjetju pa ni vedno odvisen le od aktivnosti Ljudske mladine. V tovarni »Iskra« v Kranju organizacija Ljudske mladine ni najboljša, toda s prizadevanjem vseh organizacij so le dosegli, da je bilo pri prejšnjih volitvah izvoljenih v delavske svete 16 mladincev in mladink. Drugače je zopet v jeseniški železarni, kjer je četrtina delavcev mladih. Ljudska mladina si je prizadevala kandidirati mlade ljudi v delavske svete in ker je druge organizacije v tem niso dovolj podprle, sta v osrednjem delavskem svetu le dva mladinka. Tudi razmerje med posameznimi strokami je različno. V 62 podjetjih testilne stroke je od 1.554 članov delavskih svetov 354 starih do 25 let, v 63 kmetijskih obratih pa je od 1.256 članov delavskih svetov le 216 mladincev. To nam kaže, da v tistih kolektivih ni pravilno razmerje, kjer so slabe tudi naše politične sile, kjer ni organizirana družbena dejavnost približna vsem delavcem.

V delovnih kolektivih bi bilo koristno takoj pričeti s praktičnimi pripravami in zbrati predloge za mlade kandidate v delavski svet. Formalno pomlajevanje v celoti odklanjamo, toda prepričani smo, da kljub temu lahko najdemo veliko dobrih fantov in deklet, priljubljenih v kolektivu, in in tako se bo število mladih delavcev v delavskih svetih še povečalo. Po zaključnih volitvah bo Centralni komite Ljudske mladine Slovenije organiziral tri seminarje za mlade člane delavskih svetov. Seminarji bodo v izobraževalnem centru v Bohinju. V okrajih in občinah bo sklical posvetovanja, v delovnih kolektivih pa naj bi bili stalni posveti mladih ljudi, ki delajo v različnih organih upravljanja in v vodstvih političnih organizacij.

M. R.

Mnogo vprašanj - malo odgovorov

Da je družbena prehrana v goriskem okraju slej ko prej pomanjkljiva, je potrdila tudi anketa, ki jo je pred nedavnim izvedel okrajni Zavod za pospeševanje gospodinjstva v Novi Gorici. Odgovore je sicer poslovalo le majhno število anketiranih, vendar pa si je iz teh nekaj podatkov mogoče ustvariti precej jasno sliko nerednosti in pomanjkljivosti. Razlike v cenah sicer niso velike, občutna pa so nesorazmerja med enim in drugim gostilničarjem v kaloričnosti hrane. Precej pikrih besed je bilo izrečenih tudi na račun postrežbe in čistote nekaterih gostinskih obratov. Abonenti sicer razne nepravilnosti graja

in se pritožujejo, vendar ne dosežejo zmeraj in povsod vidnejših uspehov. Zdi se, da pri tem tudi nimajo dovolj opore pri svojih podjetjih in sindikalnih organizacijah. Na anketo je odgovorilo malo ljudi. Na koristi ankete so tudi sindikalne podružnice premalo opozarjale svoje članstvo, čeprav so bila vprašanja tudi objavljena v lokalnem tisku. Z anketami pa so sploh težave. To se je ugotovilo tudi pred nekaj meseci, ko je Okrajni zavod za socialno zavarovanje v Novi Gorici v časniku objavil razna vprašanja, na katera bi naj zavarovanci odgovorili, sindikalne organizacije in večja podjetja pa so na to še posebej opozorili.

Vendar je prispelo le malo odgovorov, čeprav bi se morda tako dalo marsikaj izboljšati in popraviti. Zal je bila tokrat lepa priložnost zamujena. — J.

IZ SALESKE DOLINE

LANI:

1.674.000 TON LIGNITA

V zadnjih letih se je šoštanjska občina gospodarsko močno razvila. V rudniku lignita so od leta 1952 pa do danes za 72% povečali delovno storilnost. Lani so nakopali 1.674.000 ton lignita. V Šoštanju imajo tudi termoelektrarno, ki letno proizvede 240 milijonov kWh.

Sedaj nameravajo nadaljevati z gradnjo termoelektrarne. V povojnih letih so zgradili tudi nad 2.000 stanovanj. V bližnji bodočnosti pa bodo morali poskrbeti še za šole, zdravstvene domove, odpreti bo treba več trgovin in obrtnih delavnic.

Na občinski konferenci Zveze komunistov so ugotovili, da so v letu 1957 sprejeli v to organizacijo kar 100 delavcev, večidel mladincev. Na konferenci so menili, da bo treba v Saleski dolini — ki je bila včasih kmetijska, sedaj ima že nad 57% delavcev — posvetiti vso skrb izobraževanju odraslih pa tudi mladine.

D. Gajzer

Industrijska proizvodnja v trboveljskem okraju je dvakrat večja

Industrija v trboveljskem okraju je močna. Skupna moč pogonskih strojev, če jo računamo na enega prebivalca, je takšna, da v tem pogledu trboveljski okraj zaseda prvo mesto v Sloveniji in peto v Jugoslaviji. Proizvodnja trboveljskega okraja zavzema pomembno mesto v slovenskem in jugoslovanskem gospodarstvu. Od skupne proizvodnje njegavega premoga v Sloveniji odpade na ta okraj 79% vse proizvodnje, vsa proizvodnja roto papirja, 16,7% proizvodnje električne energije, vsa proizvodnja rudarskih strojev itd.

Primerjave o obsegu proizvodnje, med letom 1939 in 1957, nam kažejo, da se je celotna proizvodnja podvojila, proizvodnja električne energije in živilske industrije popetorila, proizvodnja gradbenega materiala pa poestorila. Proizvodnja papirne industrije je 19-krat večja kot pred vojno, proizvodnja tekstilne industrije pa 14-krat. Sedaj v trboveljskem okraju proizvajajo 250 milijonov kilovatnih ur električne energije več kakor leta 1939, 41.500 vagonov premoga nakopljejo več, izdelajo 160 vagonov več stekla, 5 mi-

lijonov kosov opeke, 3.300 vagonov apna, 10.000 kubičnih metrov rezanega lesa in 3.000 vagonov papirja.

M.L.

Z JESENIC

DELA NE BO ZMANJKALO

Na Jesenicah že dalj časa razmišljajo o uslužnostnih delavnicah. Zlasti samski delavci bi nujno potrebovali pralnico, likalnico in krpalnico. V tem železarskem središču bi tudi lahko ustanovili konfekcijsko delavnico, kjer bi lahko zaposlili trenutno precej nezaposlenih žena.

Letos bodo v železarni povečali proizvodnjo elektrod in žice in tako zaposlili še več žena. Pravijo, da bi lahko na Jesenicah ustanovili »Občinski center za pospeševanje gospodinjstva in gostinstva«. Tudi v tej v ustanovi bi lahko več žena redno delalo. — Z.

BESEDA BRALCEV

ZAKAJ SO JO HOTELI ODPUSTITI?

O Cvetki Novakovi, vajenki v »Zvezdi«, podjetju za ročno izdelovanje modnih čevljev, pravijo starejši delavci in delavke: »Ta drobna, črna deklica je res pridna. Uči se za prešivalko gornjega usnja... Toda čeprav jo je to delo veselilo, si ga je le z veliko težavo priborila.

Lani je bila Cvetka stara 15 let. Njen oče je delovni invalid in dobiva 6.000 dinarjev invalidnine, pri hiši pa je 5 otrok. Cvetka je doživela 2 razreda gimnazije, potem pa si je želela izučiti neke obrti. Najprej se je njen oče obrnil na biro za posredovanje deli pri OLO Ljubljana, ki pa ji ni mogel priskrbeti učenega mesta. Potem je Cvetka sama poskusila srečo pri »Zvezdi«. Sprejeli so jo.

Učiti se je začela 1. novembra 1957. Delovodja ji je določil delo: najprej bo zavezovala nitke na čevlji, pozneje pa jih bo obrezovala. To delo, ki — mimo grede omenjeno — ni sodilo v njen učni, je opravljala do 20. decembra, ko ji je direktor nepriznalo sporočil, da ne bodo podpisali učne pogodbe, češ da ne potrebujejo vajenke in da je vprašanje, kako jo bodo plačali za ta čas, kaj je bila v podjetju. Mi bi se pristavili, ko je opravljala delo nepravilno delavke.

Poglejmo še dogodek pred tem razgovorom, ki je Cvetko tako razočaral. 4. novembra so Cvetko poklicali v pisarno in ji naročili, naj prinese šolsko spravevalo in zdravstveno knjižico. Oboje je prinesla že naslednji dan. Potem je zvedela, da bo 14 dni na preizkušnji. Cvetka je srečno prestala teh štirinajst dni, vendar 6 dni nato še vedno ni imela pogodbe v rokah, čeprav ji je mojster v prešivalnici zagotavljal, da bodo to takoj uredili.

Potem je Cvetka prosila za potrdilo o zaposlitvi, ki so ga zahtevali na Zavodu za socialno zavarovanje zaradi otroških dodatkov. Zvet so ji obljubili, da bodo zadevo uredili, toda šele 1. decembra. Zaradi tega je bila vajenka en mesec nezavarovana. Krivico so še posebej občutili, ko so ji na potrdilo napisali, da

je zaposlena od 1. decembra in ne od 1. novembra. Zato tudi ni dobila nobene nagrade za november, za december pa le — obljubo.

Potem so vendarle podpisali pogodbo, ki pa so jo razveljavili.

In na koncu, kot smo že zapisali, jo je direktor 20. 12. odpustil. Prišla je razburjena iz njegove pisarne, vzela plašč in odšla. Mojster je pritekel za njo in zahteval, naj vrne škarje, ki jih res ni »hotela ukrasti«. Sicer je uvidel, da je dekle od razburjenja obdržalo škarje. To pa ga ni motilo, da ne bi govoril, češ da so vajenko odpustili zaradi nediscipliniranosti.

Novakova je ubrala pravilno pot in se pritožila Odkusu za delo pri Občinskem ljudskem odboru Šiška, ki je po zaščitni vseh prizadevanj ugotovil, da je direktor podjetja »Zvezda« Andrej Cvetko krilil 2., 5. in 7. točko 30. člena Uredbe o vajenih, ker z vajenko ni sklenil učne pogodbe in je ni v predpisnem roku predložil pristojnim organom v potrditev, ker je vajenka opravljala dela, ki niso v zvezi z učenjem njenega poklica, in ker je ni izplačal pripadajočih prejemkov.

V »Zvezdi« so lani kar dva člana kolektiva protizakonito odpustili. Poleg Cvetke je bil žrtev nezakonitega ravnanja čevljarški pomočnik Ignac Trata, vojni invalid iz NOV, ki je ob odpustu imel skoraj 14 let priznane delovne dobe, odkupil pa so ga zato, ker ni bil »rentabilen«, bil je namreč večkrat bolan. V obeh primerih je moral podjetje popraviti krivico, zato se Cvetka spet v »Zvezdi« uči svoje stroke.

Danilo Domajnko

P. S. Pravzaprav nismo zvedeli, zakaj so jo odpustili. V vprašanju smo predsednika delavskega sveta tovarne »Zvezda«, predsednika upravnega odbora, predsednika izvršnega odbora sindikalne podružnice in sekretarja osnovne partijske organizacije, toda tudi oni niso vedeli, zakaj, vsi pa so izjavili, da je bilo v tem primeru direktorjevo ravnanje nepravilno.

To bi dalo misliti, da morda včasih v tem podjetju le en človek ukazuje, ne da bi se posvetoval z delavskim svetom. Tovariši, s katerimi sem govoril, so to zanikali in mi dejali, da o vsem sklepatu delavski svet in upravni odbor, le

34 milijonov dinarjev za delovno varnost

V Tovarni avtomobilov v Mariboru se je število izgubljenih dni zaradi nezgod lani zmanjšalo od 1150 na 1092 delovnih dni pri enem milijonu opravljenih ur. Upravni odbor TAM sodi, da bi lahko 32 odstotkov vseh teh nesreč odpravili, če bi se delovodje in predelavci bolj zavzeli za varnost pri delu. Ugotovili so, da je visokemu številu nezgod kriva 30% fluktuacija strokovnjakov. Sodijo, da bo treba še marsikaj izboljšati, posebno v preventivi, da bo manj nezgod. Le-te namreč povzročajo ogromno gospodarsko škodo, ki znaša samo v 1957. letu 137 milijonov dinarjev. Za varnost pri delu bodo letos izdali okrog 34 milijonov dinarjev.

F. Smajs

IZ KOČEVJA

Letos gradnja stanovanj

Kmetijsko gozdarsko posestvo v Kočevju je doseglo že lepe uspehe tako v kmetijski proizvodnji kakor tudi v gozdarstvu. Posestvo na Kočevskem ima pod svojo upravo nad 41.000 hektarov površine. Po vseh večjih krajih delujejo kmetijske in gozdne uprave. Ker so bili ti kraji, kjer so zdaj sedeži kmetijskih in gozdnih uprav, med vojno v glavnem porušeni in uničeni, posvečajo na posestvu veliko skrb gradnji stanovanj. Lani so leto so v Starem logu in Cvišlarjih zgradili precej stanovanjskih hišic, letos pa bodo z gradnjo nadaljevali še v ostalih krajih. — V.

V NEKAJ vrsticah

PRVA MLADINSKA BRIGADA kranjskega okraja, v kateri bo 120 članov, bo odšla na cesto Bratstva in enotnosti že 1. marca. V tej brigadi bo med drugim Kranjčanov, 28 Jeseničanov. — M. Dž.

PROSVETNI ODESEK Gasilskega društva Dramlje v režiji TONČKA VENGUSTA uprizoril v nedeljo v prosvetni dvorani v Dramljah petdejsko igrano »REVČEK ANDREJČEK«. Gledalci, ki so po navadi zadnjega kotička napolnili dvorano, so bili z uprizoritvijo nadvse zadovoljni. J. M.

VEDNO VEČ DELAVCEV V RUDNIKIH. V Mežiškem rudniku svinca so v zadnjem času priredili več strokovnih tečajev. Na njih se je 86 delavcev iz rudarstva in 22 iz flotacijske stroke usposobilo za kvalificirane delavce, 67 nekvalificiranih delavcev pa za polkvalificirane delavce. M. H.

JESENISKI ŽELEZARJI se že letos pripravljajo na prireditve, ki bodo drugo leto v dostojno počastitev 90. obletnice jeseniške železarne. Proslava bo združena z najrazličnejšimi prireditvami.

V TOVARNI AVTOMOBILOV MARIBOR se že pripravljajo na volitve v delavske svete. V kratkem se bodo na skupnem sestanku mladinskega komiteja, komiteja Zveze komunistov in članov izvršnega odbora sindikalne podružnice pogovorili o predlogih za kandidate v novi delavski svet podjetja. Predvolilne sestanke bodo zaključili 15. marca, volitve v novi delavski svet pa bodo 10. aprila. G. D.

SPORAZUMNO Z UPRAVO PODJETJA bo odšlo gradit avtomobilsko cesto blizu 80 mladincev in mladnic iz Tovarne avtomobilov Maribor, ki niso neposredno vezani na proizvodnjo. G. D.

PARTIZAN TEZNO je imel pred nedavnim redni letni občni zbor. Predsedem so razpravljali o pomankanju vodilnega kadra. Sklenili so, da bodo skušali pridobiti čim več novih članov. Za novega predsednika so izvolili Janeza Ručigaja. V nedeljo so priredili telovadno akademijo, katero si je ogledalo več sto Tezenčanov. G. D.

V SOBOTO JE BILO V MARIBORU republiško posvetovanje mladih metalurgov in kovinarjev. Poleg organizatorjev posvetovanja, mladih delavcev iz TAM, se je posvetovanja udeležilo več ko 120 delegatov iz 38 slovenskih podjetij. G. D.

V TOVARNI DEKORATIVNIH TKANIN V LJUBLJANI delijo od 1. marca toplo malico, ki stane samo 30 dinarjev in je okusno pripravljena. Del stroškov krije podjetje. Doslej je delavcem dajali le črno kavo. Izdatnejšo malico si privoščijo več ko 100 abonentov. A. Z.

V ŠOSTANJU je bilo pred kratkim predvolilno zborovanje, na katerem so razpravljali o razvoju šostanjske komunke. Po zborovanju pa so nastopili recitatorji in pevci iz Saleske doline. Najboljši neznani talenti so prejeli praktična darila.

V CELJU so na plenumu okrajnega sindikalnega sveta izvolili za novega predsednika tovariša Jožeta Justa. Razpravljali so o bodočem delu okrajnega sindikalnega sveta in o pripravi na volitve v delavske svete.

ČLANI MLADINSKIH ORGANIZACIJ jeseniške občine se marljivo pripravljajo na sedmi tradicionalni festival, ki ga na Jesenicah vsako leto prirejejo v počastitev dneva mladosti. — U. Z.

OKRAJNA TRGOVINSKA ZBORNICA v Celju organizira tečaj za delavce trgovinske stroke, ki morajo letos opraviti izpit za kvalificirane delavce. Iz podjetja »Kovnotehna« v Celju se je že prijavilo 10 kandidatov. — F. C.

PRED KRATKIM je v opekarni v Ljubčini izbruhnil požar. Le-tega so kmalu zadušili in se tako izognili večmilijonski škodi. Zakaj je začelo goreti, še ne vedo. — F. C.

V RIBNICI so v kovinskem podjetju »Partizan« do sedaj izdelovali le športne naprave. Odločili pa so se, da bodo preusmerili proizvodnjo na poljsko orodje. — D.

V SODRAŽICI so se odločili, da bodo zgradili novo poslopje za občinski ljudski odbor.

Zdravljenje tuberkuloze je dražje kot preprečevanje

KAJ LAHKO ZVEMO IZ ZANIMIVE BROŠURE »POSLEDICE TUBERKULOZE V GOSPODARSTVU SLOVENIJE«

Centralni higienski zavod LRS je te dni izdal brošuro »Posledice tuberkuloze v gospodarstvu Slovenije«. To je prva publikacija pri nas, ki obravnava bolezen — tuberkulozo — kot gospodarski in družben problem na podlagi izračunov o gospodarski škodi, ki jo povzroča tuberkuloza našemu gospodarstvu. Namenjena je gospodarstvenikom in zdravstvenim delavcem, ki naj bi iskali učinkovitejši metod za preprečevanje bolezni.

Zdravljenje tuberkuloze je pri nas v celoti brezplačno. S tem je družba prevzela nase vso odgovornost za zatiranje te bolezni. Vendar se nam ob tem odpre novo vprašanje: ali smo zadostni storili, ko smo prevzeli vso skrb za obolenje, ali pa bo

treba to skrb razširiti tudi na zdrave člane skupnosti, da bomo njihovo obolenje preprečili.

Celotna gospodarska škoda, ki jo našemu gospodarstvu povzroča tuberkuloza, je znašala v 1952. letu 1614,6 milijona dinarjev in v 1953. letu 1801 milijon.

»Veseli večer« v Štoreh

Zabavni ansambl Celjskega akademskega kluba je v Štoreh priredil »Veseli večer«. Spored so izvedli: celjski instrumentalni kvintet in pevci Jože Marjan in Branko, medtem ko je znani humorist Matevž iz Ljubljane poskrbel, da se je več kot 300 gledalcev čeli dve uri sproščeno smejala. Še istega dne je ansambl nastopil v Sentjurju pri Celju. — J. M.

DELAVSKA ENOTNOST

Glasiło sindikatov Slovenije, izdaja Republiški svet Zveze sindikatov za Slovenijo. Odgovorni urednik Ivo Tavčar. Tisk: Časopisno založništvo podjetja »Slovenski poročevalci« v Ljubljani. — Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Čufarjeva ulica 3, poštni predal 284. — Telefon uredništva 32-538, uprave 30-046, skupni za uredništvo in upravo 32-031. — Račun pri Mestni hranilnici v Ljubljani 601-606-1-221. — List izhaja vsak petek. — Rokopisov ne vračamo. — Posamezna številka stane 20 din. — Naročnina v predplačilu je mesečna 50 din, četrtletna 140 din, polletna 280 din, letna 560 din.

Delavski svet - peto kolo?

Tovarna zamaškov »Plutal« v Ljubljani (občina Šiška), ki zaposluje nad 150 delavcev in izdeluje lepo število zamaškov, s katerimi krije dober del vseh domačih potreb...

V tovarni »Plutal« je večina del normiranih in čeprav je danes, kakor pravijo, proizvodnja v tej tovarni na posameznika štirikrat večja, kot pred vojno, vendar delavke še vedno presegajo normo. Ena za štiri odstotke, druga za 12,

tretja za 30, nekatere celo za 50%.

Proizvodno zamaškov štejejo v lesno stroko, kar se opira na neizpodbitno dejstvo, da je pluta del drevesa, to pa je seveda lesna in lesena zadeva, čeprav je res, da je delo s pluto nekaj povsem drugega kot z lesom. Pravijo pa, da imajo na primer delavke pri vrtalnih strojih sicer najvišjo možno tarifno postavko v tej stroki, kljub temu pa je njihova urna plača zelo nizka. To iz-

gubo, če se tako izrazim, skušajo nadomestiti s presega-njem norm. Za 4, 10, 16, ali kot smo zapisali nekatere celo za 50%. Večji odstotek, višja plača. Zato delavke hitijo, ena bolj od druge, glavno je, da izdelajo čimveč zamaškov. Ob tem pozabi nabrusiti nože, ne skrbijo dovolj, da bo iz enega kosa plute izdelala čimveč zamaškov in pa da bo hkrati pregledala surovino, če je dobra, da ne bo rezala zamaške iz razpokane plute...

Zakaj ne?

Neka delavka, ki že enajst let dela v tej tovarni, je dejala, češ če bi na vse to pazile, nobena ne bi izpolnila norme. Ostale delavke, ki so prisostvovala razgovoru, so to potrdile.

V normo štejejo vse zamašek, ki jih ta dan delavke izdelajo, torej tudi izmeček. Tehnični vodja v bistvu pravilno sklepa, da tu nekaj ni v redu. Vedno višja izpolnitev norme gre na račun kvalitete izdelkov. Zato bi naj šteli v normo samo dobre izdelke, ne pa tudi izmeček. Ustanovili bi naj komisijo za norme, ki bi to zadevo pregledala.

In naenkrat je v tovarni zavladal prelah. »Norme nam bodo povečali, norme nam bodo strigili, plače nam bodo znižali, bodo, bodo...« Delavski svet pa o vsej zadevi ne ve nič, oziroma ve le toliko, kot ostali. Pa vendarle je le on upravičen imenovati komisijo za norme! Zato je toliko bolj čudno dejstvo, da še delavski svet o tem sploh ni razpravljal. Pa je toliko vprašanji s tem v zvezi, ki bi jih morali razčistiti. Na primer, zakaj niso tudi tisti, ki delajo po normi, vključeni v premijski sistem? Če v normo ne bi šteli izmečka, potem bi bilo prav razmisliti o premijah za prihranek materiala in podobno. Nek član delavskega sveta tega kolektiva je na vse to izjavil:

»Naš direktor sodi, da je dovolj, če se delavski svet sestane...

ne enkrat v treh mesecih. Sploh pa naš delavski svet v naši tovarni ni bogve kako merodajen. Če že ne odloči o vsem direktor sam, potem odloči o tem upravni odbor, toda skoraj izrecno brez posvetovanja z ostalimi člani delavskega sveta.«

Prav v minulih dneh je na primer upravni odbor sklepal o dopustih popolnoma brez vednosti delavskega sveta in sprejel določene sklepe, ki jih je objavil članom kolektiva.

Nek drugi član delavskega sveta, ki je tudi prosil, da ga ne imenujemo; se boji sankcij, je rekel, da se upravni odbor velikokrat sestaja, toda največkrat tajno, kajti zelo redko seznanja kolektiv s svojimi sklepi, in ne samo kolektiv, temveč tudi delavski svet ne.

Povsem mali dogodek še bolj osvetljuje razmere v tem podjetju, še posebej podcenjevanje delavskega upravljanja.

V petkovi številki »Slovenskega poročevalca« so nekatere člani kolektiva »Plutal«, med njimi tudi nekateri člani komisije za sklepanje in odpo-

vedovanje delovnih razmerij tega podjetja, prebrali mali oglas. Le-ta se glasi: »Podjetje »Plutal« Ljubljana, Celovška c. 32 zaposli mizarja za industrijsko vzdrževanje in embalažo. Sam oglas ne bi bil nič nenavadnega, če ne bi imel prav čudnega ozadja.

Člani komisije za sklepanje in odpoovedovanje delovnih razmerij podjetja »Plutal«, od katerih sta dva izjavila, da bosta podala ostavko, če bo brez njih sprejet v službo novi mizar, ker 1. imajo zelo dobre mizarja in sploh ne potrebujejo drugega, in 2. ker se nihče ni posvetoval oziroma vprašal omenjene komisije delavskega sveta za mnenje, čeprav bi prav ona — po zakonu — morala sama razpisati novo delovno mesto.

Nekateri člani kolektiva sklepajo, da je bilo vse sklenjeno v upravi podjetja oziroma v tajništvu, kjer dejansko gospodarijo s tem podjetjem.

Zato — ker se delavski svet ne more uveljaviti. Ne more pa se, če se njegovi člani boje glasno povedati svoje mnenje, če delavski svet dejansko ne upravlja podjetja in če je delavski svet zastopan le pri podpisovanju zaključnih računov.

Danilo Domajenko

V TEH DNEH BOMO IZBIRALI KANDIDATE ZA NOVE DELAVSKE SVETE. NE POZABIMO NA MLADE DELAVCE IN DELAVKE

STRAH PRED POSLEDICAMI

PREDSEDNIKI IN TAJNIKI SINDIKALNIH PODRUŽNIC MARIBORSKE OBČINE CENTER SO NA DVEH POSVETOVANJH NAGLASILI, DA JE BIKROKATIZEM V PODJETJIH SE VEDNO MOČAN TER DA SI LJUDJE NE UPAJO KRITIZIRATI IZ STRAHU PRED POSLEDICAMI.

Predsedniki in tajniki sindikalnih podružnic iz mariborske občine Center so na dveh posvetovanjih naglasili, da je bikrokatizem v podjetjih še vedno močan ter da si ljudje ne upajo kritizirati iz strahu pred posledicami.

Pretekli četrtek in petek je priredil občinski sindikalni svet mariborske občine Center posvetovanja s predsedniki in tajniki sindikalnih podružnic, na katerih so razpravljali o pravicah na volitve ljudske skupščine in delavskih svetov. Plenum tega sveta, ki je zasedal pretekli torkel, je namreč sklenil, da ta vprašanja obravnava s vsemi sindikalnimi podružnicami.

Posebno vzpodbudo za razpravo je dalo pismo izvršnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije. Tako je odbor podjetja »Ključavničarstvo« in varjenjce povedal, da so predsednika sindikalne podružnice povabili na sejo upravnega odbora podjetja, katerega član je tudi on, za kasnejšo uro, potem ko je bila prva točka že mimo. Sprejemali pa so tarifni pravilnik. Mož se ni vdal, marveč je tak postopek grajal. Posledica — postavili so ga na slabše delovno mesto.

Zlasti je zanimivo, da se drugi odborniki v razpravi niso oglasili konkretno, marveč so govorili le na sploh o strahu, ki vlada v podjetjih, ter pozivali občinski svet, naj se v takih primerih zanje zavzame.

Občinski sindikalni svet si je že doslej pridobil zaupanje članstva. Lani n. pr. so v podjetju »Stavbar« v Mariboru postavili pred disciplinsko sodišče delavca, ki je grajal nepravilnosti v podjetju. Disciplinsko so ga odpustili. Na intervencijo sindikalnega sveta so odpust sicer preklicali, njega pa spet postavili pred disciplinsko sodišče. Ker mu kaj določenega

niso mogli očitati, so razpravo preložili ter čakali u- dne prilike. Končno so le našli razlog za disciplinski odpust, češ da godrnja in dela razdor v podjetju. Sindikalni svet se je tudi tokrat zavzel zanj in je ta delavec še danes v podjetju. Kolektiv mu je izkazal zaupanje ter ga letos izvolil za predsednika sindikalne podružnice — direktor pa je moral iz podjetja.

Vsi sindikalni odborniki so izrazili zadovoljstvo, da je republiško sindikalno vodstvo temeljito načelo ta vprašanja in da jih je postavil na dnevni red tudi izvršni komitej ZKJ. V svojem občinskem svetu so že doslej našli podporo, ki bo odselej lahko še učinkovitejša. Člani sami pa so v marsikaterem podjetju prav zaradi takih zadev izgubili zaupanje v sindikalno podružnico — ter se največkrat obračajo na višja sindikalna vodstva, ali iščejo zaščito celo drugod.

V. J.

Pripomba k Bruseljski razstavi

Pri nas že nekaj časa razstaja, da tako rečemo, mrzlica potovanja v tujino. Lani jeseni so na primer ljudje množično potovali v Trst, Pogostokrat veliko ljudi potuje na razne nogometne tekme in podobne prireditve v tujino. Lani je na primer iz naših podjetij kovinske stroke v devetih mesecih 700 ljudi potovalo v tujino. Od tega jih je odšlo nad 200 na razne izlete in podobno. Ostali so odšli v tujino službeno (čeprav se marsikdaj tudi za službenimi potovanji skrivajo izleti) na prakso itd. Vseh teh 700 ljudi je za potovanja potrošilo 73 milijonov dinarjev.

Podobna mrzličnost potovanja je zajela določen krog ljudi tudi letos. Cilj teh je: Bruselj — sve-

tozna razstava. Naše turistične organizacije so približno računale, da koliko ljudi naj bi pripravile vozila, prenočišča itd. Za potovanje v Bruselj se je prijavilo doslej skoraj štirikrat več ljudi.

Večina prijavitelcev je seveda mislila potovati na svetovno razstavo na račun družbenih sredstev, to je, da bi stroške za potne liste, prevoz, prehrano itd. plačala vodstva podjetij. Toda presodimo, koliko bi nas vse to stalo. Kot vemo, moramo z devizami varčevati, saj jih rabimo za razvijanje našega gospodarstva, za nakup hrane, strojev itd. To pomeni, da velja vsako potovanje temeljito pretehtati. Iz teh razlogov je bilo treba tudi omejiti obisk na to

razstavo, ki bo sicer zelo zanimiva in poučna. Nanjo naj bi odšli le strokovni kadri iz gospodarstva in državne uprave, znanstvenih in kulturnih ustanov, politični in javni delavci zato, da se seznanijo s sodobnimi pridobitvami.

Druge stvari, ki jo je treba pri tem upoštevati pa je, da mora vsak obiskovalec razstave potovati na svoje osebne stroške. Vsakdo, ki mu bo odobreno to potovanje, bo lahko kupil določen znesek deviz (dolar po 600 dinarjev), kolikor bo pač potreboval za svoje bivanje, za stanovanje, hrano in podobno v Belgiji. To pomeni, da ne more nihče potovati na razstavo na stroške skladov gospodarskih organizacij ali ustanov. P. D.

Naslednja stranka, prosim

Odprl je vrata in dejal:

— Naslednja stranka, prosim!

Zdrznul se je. Pravkar je še nerazumno mečkala odločbo, tisti »prosim«, pa jo je skoraj razorožil.

Ko je prestopila prag pisarne, se je znova razjezila. Uradniku je vrgla na mizo pomečkan kos papirja.

— Povejte, zakaj ste mi odobrili le polovico pokojnine? Pred tremi tedni sem bila pri vas in zdaj — tale odločba...

Začuden jo je pogledal. Popravlil si je naočnike, odprl predal, pobrskal po papirjih in z opravičujočim glasom dejal:

— Aha, zdaj se spominjam. Vidite, tu piše: »ni predložila potrdila...« in tu: »potrdilo predloženo, odločba prej odposlana...«

— Zdi se mi, da sem vas prav razumela. Odločbo ste poslali v podpis prav tisti dan, ko sem prišla s pričami.

— Da, prav tisti dan. Škoda, da ste zamudili dve uri. Veste, spise oddajmo predstojnikom jutraj v podpis, vi pa ste prišli s pričami sred dopoldneva.

— Ne vem, ali se norčujete ali mi slite resno? Saj ste me vendar vi poslali na občino po potrdilo, čeprav ste vedeli, da bi ga morali sami izdati...

Tri tedne poprej ji je pismonoša prinesel dopisnico Zavoda za socialno zavarovanje. Pisalo je: — Zglasite se dne... v sobo št... — Ker ponovno urejamo pokojnine, morate predložiti tole potrdilo. Dobili ga boste na občini. Vašo izjavo morate potrditi dve priči. — Tako ji je dejal uradnik. Občinskega pravnega referenta je

zmotila med prijetnim kramljanjem z znancom.

— Potrdilo hočete?

— Danes ni uradni dan. Pridite...

Upokojenka — invalid — se ni pustila ugnati. Odprla je vrata socialnega skrbstva na občini, odšla v tajništvo in povsod so ji dejali:

— Danes ni uradni dan!

V sredo jutraj je spet potrkala na vrata občinskega pravnega referenta. Bil je uradni dan.

— Potrdilo? — je vprašal referent. Pretregnil je svoje ude in zdolgočase-

no dejal: — Potrdilo boste dobili pri uradniku, ki vas je poslal k meni. Mi nismo nikak izvršilni organ socialnega zavarovanja.

— Ne razumem vas, iz socialnega zavarovanja so me poslali k vam, vi pa me pošiljate nazaj. Čez deset minut prideta moji dve priči. Službo bosta morali pustiti...

Tedaj se je pravni referent razhudil:

— To me nič ne briga. Niste edini prišli k nam po potrdilo, vsi so se vrnili tja, od koder so jih poslali. Na socialnem zavarovanju vendar vedo, kakšni so novi predpisi, poslali pa smo jim tudi že okrožnico. Vrag vedi, zakaj vas pošiljajo k nam!

Isto je zvedela tudi na občinskem tajništvu.

Priči je prestregla med potjo. Vsi trije so stopili v pisarno socialnega zavarovanja, ko so uslužbenici ravno malicali in živahno kramljali.

No, kakšen red pa je to — se je razhudil starejši uradnik. — Počakajte pred vrati, vas bomo že poklicali.

Ko je bila malica pri kraju, so prišli na vrsto.

— Vaše ime..., priimek..., pri-

imek prič... osebno izkaznico št... Podpišite...

Podpisali so zapisnik in uradnik je dejal:

— Tako, sedaj je urejeno. Odločbo o pokojnini boste dobili čez nekaj dni...

Upokojenka se je oddahnila. Končno bo le konec letanja iz urada v urad in utrudljivega iskanja potrdila. Celotno uradnika, ki jo je poslal na občino po potrdilo, pa ga je potem sam napisal, se ni več jezila...

Ko je dobila odločbo, pa je razburjena odhitela na Zavod za socialno zavarovanje...

— Zamudila sem dve uri, pravite? Ali ne bi mogli potrdila priložiti spsom? Kdaj bom dobila odločbo o polni pokojnini?

— Odločbo boste dobili. Najprej mi morajo vrniti spise. Ko jih bom dobil, bom priložil potrdilo, sestavljenovo odločbo in jo odposlal znova v podpis.

— Odločba! Denar, kdaj bom dobila denar? Patega je že in še polovične pokojnine mi niste nakazali?

— Saj boste vse dobili, samo malo počakajte! Plačali vam bomo za nočakaj!

Osuplino se je zastrmela vanj, potem pa komaj izdavi:

— Povejte, kako naj živim za naj?

Uradnik je skomignil z rameni, vstal izza mize, odprl vrata in zaklical:

— Naslednja stranka, prosim!

Nemo se je opotekla po stopnicah in v ušesih je venomer zvenelo:

— Naslednja stranka... Zglasite se dne... Danes ni uradni dan... Počakajte pred vrati... Vaše ime..., Tako, sedaj je urejeno... M. D.

Predsednik, ki ne ve, da je predsednik

Redkokje je stanje trgovine tako kritično, kakor je prav v ravenski občini, predvsem pa v samih Ravnah. Ta gospodarska panoga je pač vsa leta zastajala za sicer bujnim tempom življenja in napredka v tem kraju. Ze materialna osnova — najeti lokali v privatnih zgradbah — ni bila taka, da bi trgovina lahko bolj napredovala. O konkurenci skoraj ni govora, potrošniški sveti so sicer bili, opraviili pred leti nekaj pregledov, potem so pa zamrli. Predsednik potrošniškega sveta, tovariš G., me je pa prav začuden pogledal, ko sem mu povedala, da ima to odgovorno funkcijo, saj ga še obvestili niso o tem.

Marija Hriberšek

V JESENISKI ŽELEZARNI BODO MLADI DELAVCI IZDELAJI ZA MOST ČEZ SAVO NA CESTI BRATSTVA IN ENOTNOSTI

500 TON JEKLA

V prvi izmeni bo na mladinski delovni akciji sodelovalo okoli 20 brigadirjev iz jeseniške železarnice. Ostali mladi delavci pa bodo medtem izdelali 500 ton konstrukcijskih jekel za gradnjo mostu čez Savo na cesti Ljubljana—Zagreb. Most sam bodo napravili v mariborski »Metalni«. Prvih 250 ton jekla bodo Jeseničani izdelali že do prvega maja.

ŽELEZARNA STORE ŠTIPENDIRA 54 LJUDI

V železarni Store so v letu 1957 porabili za organizacijo raznih strokovnih tečajev in seminarjev 1.167.343 dinarjev. Šolo za visokokvalificirane delavce je uspešno končala 44 članov kolektiva, tečaj za kvalificirane delavce je obiskovalo 39 delavcev, medtem ko so v varilni tečaj poslali 5 varilcev. Prvega seminarja za proučevanje PIV metode se je udeležilo 98 delavcev in uslužbencev.

Za štipendije so lani izplačali 1.905.650 dinarjev. Železarna štipendira 54 ljudi in sicer 17 na univerzi, 25 na tehnični srednji šoli, 3 na ekonomski srednji šoli, 6 na mojsrski, 1 na kemični laborantni šoli in 2 v meta-lurški industrijski šoli v Storah.

J. M.

Okrepljeno sodelovanje

(Nadaljevanje s 1. strani)

Kateri izdatki so nujni in ob razpravi o njih presoja, koliko so dotlej prispevali k uspehu poslovanja, k povečanju dohodkov.

Zato, da bi delavski svet ta in druga načela pravilno uveljavljal, je zbor proizvajalcev dolžan nadzirati sklepe delavskega sveta o razpolaganju s čistim dohodkom. Mogoče bo kdo dejal, da takšen družbeni nadzor zmanjšuje samostojnost delavskih organov upravljanja. Toda ne pozabimo, da je celotno delo gospodarske organizacije družbena dejavnost in je po tem prav, da zanjo skrbijo družba, da jo nadzira. In kdo je bolj poklican nadzorovati dejavnost gospodarske organizacije, kot prav predstavnik neposrednih proizvajalcev — zbori proizvajalcev. Vendar pri vsem tem ne gre samo za nadzor, gre še za nekaj več.

Doslej so se stiki zborov proizvajalcev z gospodarskimi organizacijami omejevali le na odobranje zaključnih računov, razpravo o kreditih itd.

Tehtnejših, temeljitejših razprav o poslovanju gospodarskih organizacij, o ukrepih, ki naj bi pospešili storilnost, o smotnem trošenju sredstev pa je bilo v zborih proizvajalcev bore malo. Poslej bo drugače. Zbori proizvajalcev morajo najmanj enkrat v šestih mesecih, po možnosti pa vsake tri mesece pregledati periodične obračune in analize o poslovanju gospodarskih organizacij. Le-te jim bo pripravil gospodarski aparat komunne na podlagi podatkov iz občanske obračuna, ki ga bo predložila gospodarska organizacija. Skratka, ti občasni obračuni bodo izhodišče za splošen pregled in analizo poslovanja v podjetjih na področju komunne. Kadar pa bo potrebno (na zahtevo gospodarske organizacije same, sindikata ali ustrezne zbornice), bo zbor proizvajalcev posebej obravnaval obračune posameznih podjetij.

Občasne razprave zborov proizvajalcev o tem, ali gospodarstva organizacija racionalno in smotno uporablja sredstva, o

koristi posameznikov? Ta vprašanja se človeku nehoče vsiljujejo.

Če bo hotel delavski svet poravnati krivico, bo moral stvari še enkrat pretehtati. Res, da je delavec, ki ga mislijo odpustiti, pred dvema letoma v službenem času nekaj zagrešil, toda zakaj ga niso že takrat vzgojno kaznovali, zakaj ga danes odpustajo, ko vendar vsi vemo, da bolnih ljudi nikjer radi ne sprejemajo v službo.

Janez Gabrovšek

Pereča vprašanja so rešena — zdaj gre za to KAKO BOMO GOSPODARILI

(Nadaljevanje s 1. strani)

osebnega dohodka. Ta prispevek ne bo obremenjeval neposredno delavskih osebnih dohodkov, pač pa bo odvezoval podjetjem del dohodka, ki bo ustvarjen zaradi ugodnejših pogojev na trgu in podobno. In končno kaže omeniti še odlok, ki določa, kdaj se plača prispevek za proračun, če podjetje uporablja sredstva iz skladov skupne potrošnje, in kdaj je upravičeno do tega 20 odstotnega prispevka. Odlok med drugim spodbuja in gradnjo komunalnih in zdravstvenih naprav in seveda tudi stanovanj.

S temi uredbami in odloki so torej v bistvu urejena vsa vprašanja, o katerih so v podjetjih v preteklosti toliko razpravljali in zaradi tega včasih pozabili na razprave o celotnem sistemu, ki ga novi zakonski predpisi uveljavljajo. Ze iz navedenega je razvidno, da čakajo delavske svete pa tudi občinske zbornice proizvajalcev mnoge neposredne naloge, ki jih bo treba pravilno rešiti zato, da bi bilo razdeljevanje sredstev, s katerimi razpolagajo posamezni kolektivi, čim bolj smotno in hkrati tudi čim bolj spodbudno za vsakega posameznega proizvajalca.

M. S.

P. I. Prevalje: Ker v Prevaljah nimate stanovanja, živite ločeno od svoje družine in se tudi ne morete voziti vsak dan na delo in z dela, ker je predalet kraj, kjer živi žena. Ali imate pravico do dodatka za ločeno življenje? — **Odgovor:** Na to vprašanje pa lahko najdete odgovor samo — v tarifnem pravilniku trgovskega podjetja, kjer ste zaposleni. Po dosednji uredbi o plačah delavcev gospodarskih organizacij kakor tudi po 361. čl. zakona o delovnih razmerjih obsega tarifni pravilnik tudi določbe o nadomestilih za ločeno življenje, kadar je delavec premeščen ali sprejet na delo, o višini in o pogojih zanj. Glede na postavljeno vprašanje je mogoče, da ali Vaš tarifni pravilnik teh določb sploh nima ali da tarifnega pravilnika ne poznate ali pa, da se tarifni pravilnik ne spoštuje. V prvem primeru pravice ne morete uveljaviti, ker je tarifni pravilnik ne pozna, v tretjem morate pač zahtevati, da se vaša zadeva presodi in uredi po določbah tarifnega pravilnika, v drugem pa si je treba te določbe dobro ogledati in po njih presoditi, ali imate pravico do tega nadomestila ali ne.

D. A. Medvode: V sedanjem podjetju ste se zaposlili 1. VII. 1957. Ker so septembra lani delili plačo iz rednega dobička in polovico plače iz izrednega dobička, bi radi vedeli, ali vam pripada polovico plače iz izrednega dobička in četrtina plače iz rednega dobička, in ali se lahko nadure kompenzirajo za drugimi urami? — **Odgovor:** Na prvo vprašanje da lahko točen odgovor samo tarifni pravilnik. Tega ne poznamo. Glede na določbo 68. čl. uredbi o plačah delavcev gospodarskih organizacij, ki je veljala v letu 1957, pa je treba ugotoviti, da pravice do plače iz dobička se niste imeli. Po določbi tega člena imajo pravico do dela plače iz dobička tisti delavci, ki so ob izplačilu teh plač v rednem delovnem razmerju in, ki imajo najmanj tri mesece neprekinjene zaposlitve v tej gospodarski organizaciji. Vi ste v septembru izpolnjevali samo prvi pogoj, drugega pa še ne. Seveda pa imate pravico do plače iz dobička ob zaključnem računu. Prav tako pa so Vas morali upoštevati ob morebitnem periodičnem obračunu ob koncu leta 1957. Moramo pa pripomniti, da so nam nekateri pojmi v Vašem pismu novi in jih kratko povedano ne razumemo. Pišete o rednem in izrednem dobičku. Ne izključujemo možnosti, da tarifni pravilnik loči izvor dobička. Toda ne glede na izvor je dobiček po lanskoletnem sistemu enoten pojem in enoten vir sredstev za plače iz dobička. Ugotavljal se je v celoti po enotnem načinu in prav tako se bo moral po enotnem postopku obračunavati in razdeliti ob zaključnem računu. Takrat ne bo nobene razlike med »rednim« in »izrednim« dobičkom in tudi sredstva za plače iz dobička se morajo ugotoviti in porazdeliti z uporabo enotnega že tekom leta 1957 ugotovljenega odstotka. Trditev računovodje, da pripada uslužbenec pravica do izrednega dobička, je precej samovoljna in nima opore v določbi omenjene uredbe o plačah, ki v skladu s sistemom delitve dohodka lani prav tako pozna samo dobiček, ki se deli na plače po načelih omenjenega predpisa, ki ne dovoljuje izključiti od te plače delavca, ki ima izpolnjene v tem predpisu omenjene pogoje. V zvezi s tem, da je upravni odbor ugodil Vaši prošnji in dovolil obračunavanje plače na podlagi polne tarife postavke vprašujete, ali ima računovodja pravico trditi, da tega ne bi smel storiti. Trdi že lahko, toda dolžan se je ravnati po tem sklepu in nima prav nobene pravice kakorkoli ravnati v nasprotju s sklepom, ki je zakonit. Računovodja nima nobene pravice, odločati o pravici do plače, seveda pa je dolžan skrbeti za pravičen in zakonit obračun zaslužkov. Nadurno delo je vsako delo, ki traja preko predpisanega rednega delovnega časa, v Vašem primeru prek osem ur dnevno. Nepravilno je, tako delo izravnati z morebitnim izostankom, pa čeprav je bil plačan. Zaradi izjemnega značaja nadurnega dela se mora to tudi obračunavati po tarifni postavki, povečani za 50%. Vsako drugačno obračunavanje je prekršek.

S. I. V. Nedelja: Po sklepu občinskega ljudskega odbora se v nekaterih solah plačuje za čiščenje kvadratnega metra površine 0,70 din. Kljub temu pa prejimate sedaj manj kot prej zato, ker je tajnik občinskega ljudskega odbora v odločbi upošteval samo 536 m² površine, ne pa 636 m² kot jih v resnici čistite. Smatrate, da odločba ni pravilna, ker čistite 136 m² zaostaj. — **Odgovor:** Kaže, da odločbe niste dobro prečitali. V tej je namreč določeno, da prejimate za čiščenje 536 m² površine mesečno 7.280 dinarjev, za čiščenje ostalih sto kvadratnih metrov pa se plačuje kot nadurno delo in prejimate za to čiščenje mesečno 2730 din. Skupni mesečni prejemki znašajo torej 10.010 dinarjev, torej več kot pred to odločbo. Kljub temu pa je odločba res nepravilna. Izdal jo je tajnik občinskega ljudskega odbora, čeprav nima za to nobenega pooblastila in je ta odločba zaradi tega neveljavna. Vi niste uslužbenec občinskega ljudskega odbora, tajnik pa ima po zakonu o občinskih ljudskih odborih pravico odločati samo o zadevah uslužbencev in delavcev, ki so zaposleni v občinski upravi. Sola ne spada v sestav te uprave in dosedaj veljavni pravilnik o plačah delavcev, ki snajijo prostore državnih uradov in zavodov izredno določa, da o plačah teh delavcev odloča — starešina zavoda, v Vašem primeru torej šolski upravitelj in ne tajnik občinskega ljudskega odbora. Že zaradi tega je njegova odločba v nasprotju s tem pravilnikom, prav tako pa tudi z novo uredbo o plačah tehničnega osebja in pomožnih uslužbenecov. Odločba pa je nepravilna tudi, ker je računsko napačna. Trdi, da se plačuje za čiščenje 536 m² po 0,70 din za kvadratni meter, kljub temu pa trdi, da znaša dnevna plača 280 din oziroma 7280 din mesečno. Take računske napake se nadaljujejo. So pa posledica napačne uporabe in napačnega tolmačenja omenjenega pravilnika. Ta je uvedel način plačevanja za čiščenje po učinku in pri tem predvidel splošni normativ za osemurno delo približno 400 m². Ta normativ pa je tajnik vzel kot osnovo za izračun plače za čiščenje površine 636 m². S tako ureditvijo je odločba uvedla plačevanja — ne glede na površino in ne glede na učinek in je tudi zaradi tega nepravilna. Končno je nepravilna glede načina, po katerem je določeno nadurno delo. Vaša trditve je sicer napačna, res pa je, da ste s tako odločbo prizadeli, ker ni plača pravilno določena in obračunana. Splošni normativ za eno delovno mesto kot osnova za sistemizacijo delavcev za čiščenje je zamenjan za normativ za določanje mesečne plače. Te pa ni, ker je obvezno plačevanje po učinku.

JZ PZVP Postojna: Vprašanja, ki jih navajate v svojem pismu in ki zadevajo pavšalni obračun dnevnic, so take narave, da jih lahko uredi izključno delavski svet podjetja, ne pa zakonodajalec. Prvo vprašanje je sploh povsem tehnično-organizacijskega vprašanja in če smatrate, da bi bila predlagana evidenca koristna, jo lahko uvedete sami. Tudi drugo vprašanje lahko uredite edino sami v okviru svojega lastnega pravilnika. To vprašanje razkriva, da odredbo o stroških za službena potovanja in o terenskih dodatkih, ki se priznavajo v materialne stroške smatrate kot predpis, ki ureja pravico delavcev do povračila stroškov za službena potovanja. Tako mnenje pa je zmotno. To pravico samostojno urejajo delavski svet s svojimi tarifnimi pravilniki. Omenjena odredba pa je izključno »inancnega značaja, ki ureja samo finančno vprašanje, kaj se od teh stroškov prizna v materialne stroške. Delavski svet lahko v tarifnem pravilniku odloči, da se v šteje v določeno število potovanj tudi potovanje, ki ne dosega osem ur, je pa v okviru določenega števila ur na terenu. Če bi bilo tako določeno v tarifnem pravilniku, se mora tako tudi izvajati. Seveda pa to ni upoštevano pri obračunavanju teh stroškov v materialne stroške, temveč se za nastalo razliko morajo uporabljati drugi skladi oziroma sredstva iz dobička. Toda to je že druga stran vprašanja in je napačno s te strani urejati tudi same pravice, kar pa zlasti radi delajo računovodje. To je sicer razumljivo ni pa vedno utemeljeno. V letošnjem letu bo treba ta vprašanja še bolj ločeno urejati glede na to, da je samo en vir sredstev za plačevanje osebnih dohodkov in drugih vrst in oblik prejemkov. Možnost obračunavanja določenih stroškov za potovanja v materialne stroške pa bo prav tako izključno finančnega značaja, ne bo pa nič zadevala pravico in njen obseg do povračila stroškov za taka potovanja. Menimo, da je prav, vezati pravico do polnega pavšala na določeno število službenih potovanj. S tem se pač prepreči, da se ne bi pavšal spremenil v zviševanje plače na povsem nezaljubljen način. Brez tega pogojba bi se potem tudi dogajalo, da bi do pavšala upravičena uslužbeni raje ostajali doma, saj bi pavšal prejeli ne glede na število potovanj. Tudi odgovor na četrto vprašanje lahko da samo delavski svet. Opozarjamo vas samo na to, da je pavšal za službena potovanja možno praviloma uvesti za taka delovna mesta oziroma dela, kjer se že iz narave samega dela da dokaj točno ugotoviti povprečno število službenih potovanj tako, da se tekom tromesečja ali polletja lahko več ali manj izravna.

Ze letos bo zgrajeno večje število novih proizvodnih zmogljivosti v perspektivnem planu gospodarskega razvoja. Za gradnjo teh bomo porabili približno 368 milijard dinarjev oziroma okoli 36 milijard dinarjev ali za 10,8 odstotka več kot v letu 1957. V tem znesku je zajetih tudi 93 milijard dinarjev amortizacije, kolikor naj bi je porabili za zamenjavo osnovnih sredstev. Nove investicije torej znašajo okoli 275 milijard dinarjev.

Gospodarske investicije v letošnjem letu, skupaj z lanskimi, znašajo 35 odstotkov vseh gospodarskih investicij, ki jih predvideva družbeni plan gospodarskega razvoja Jugoslavije od leta 1957 do leta 1961.

V industriji in rudarstvu bomo nadaljevali z gradnjo že začeti energetskih virov in pričeli graditi nove v skladu z energetskimi možnostmi. V ta namen je predvidenih 170 milijard dinarjev.

V elektrogospodarstvu so najpomembnejše naslednje gradnje: hidrocentrali Split in Ožbolt na Dravi ter termoelektrarne Kosovo, Soštanj 2, Kolubara 2, Kakanj 2 in Zagreb. Te centrale bodo zagotovile električno energijo, ki jo bomo potrebovali po letu 1962.

V proizvodnji premoga nadaljujemo z odpiranjem novih slojev — v senjsko-resavskih rudnikih, Kolubari, Kostolcu, Kakanju in v Brezi.

Tudi v barvni metalurgiji bo narasla proizvodnja. V Majdanpeku bo narasla proizvodnja bakra za 25.000 ton letno, gradili bomo začeli aluminijski kombinat v Titogradu in odprli svinčene cinkove rudnike ... (Motiv iz tovarne Impol, viljanje zlitine)

Proizvodnjo nafte bomo tudi povečali. V ta namen bomo odprli nova naftna polja, predvsem na Hrvaškem in zgradili nekaj plinovodov in butanskih postaj. Razširili bomo zmogljivost rafinerij.

Tudi v barvni metalurgiji bo narasla proizvodnja. To bo omogočil rudnik Majdanpek, ki bo po dograditvi letno proizvajal 25 tisoč ton bakra, in alu-

minijski kombinat v Titogradu, ki bo letno dajal 50 tisoč ton aluminija.

Razen tega bomo nadaljevali z odpiranjem svinčno-cinkovih rudnikov v Kišici in Srebrnici, ki bosta dajala 250 tisoč ton svinčno-cinkove rude letno, in gradnjo tovarne superfosfata v Prahovu in tovarne žvepene kisline v Boru itd.

Nov rudnik železne rude v Makedoniji, v katerem bodo kopali rudo z izredno visokim odstotkom železa, bo pomemben za razvoj črne metalurgije.

V kovinsko-predelovalni industriji, elektroindustriji in strojogradnji bomo razširili večje število starih in pričeli graditi nekaj novih tovarn, ki bodo proizvajale traktorje, traktorske stroje in poljedelstvo orodje, material za široko uporabo elektronske in telekomunikacijske tehnike, prometna sredstva in drugo. Razširili bomo tovarno motorjev »Tomas«.

Tudi naša brodogradnja bo veliko pridobila z razširitvijo ladjedelnic, v katerih bodo pričeli letos graditi več ladij za pomorski in rečni promet.

V kemični industriji je najvažnejša gradnja tovarne azotnih gnojil v Pančevu in tovarna karbita in cianamida v Jegu, novih.

V lesni industriji bomo povečali zmogljivost tistih tovarn, ki proizvajajo lesniti, vezane plošče in embalažo. Letos bomo nadaljevali gradnjo tovarne ce-

nega usnja, umetnega usnja iz usnjenih odpadkov in tehničnogumijastih izdelkov.

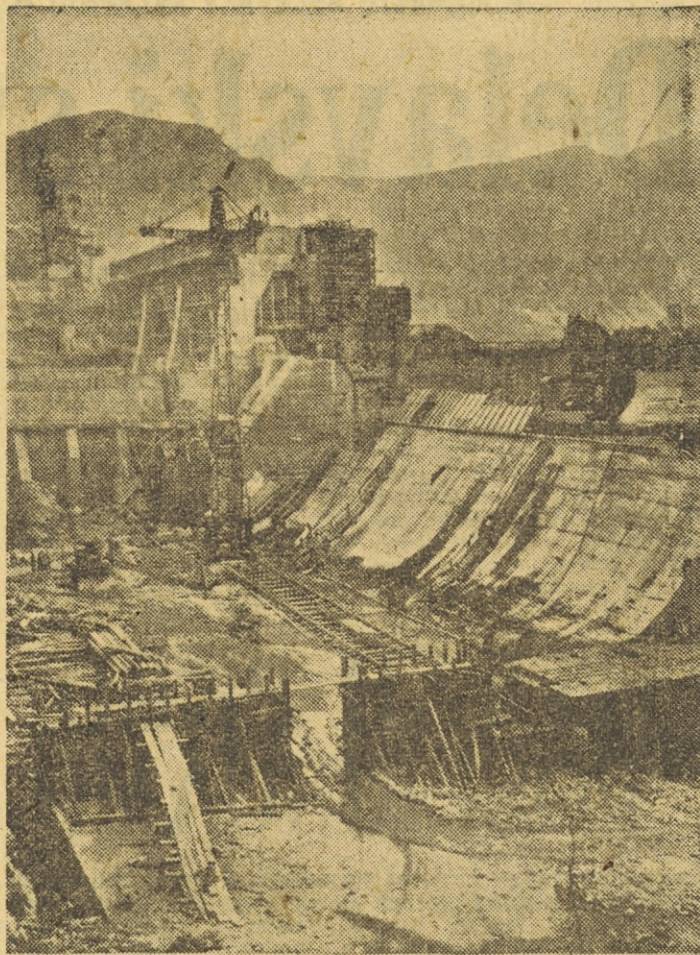
Tudi prehranska industrija bo dobila nove možnosti. Letos bomo pričeli graditi novo tovarno sladkorja v Bitolju, dogradili pa bomo nekaj modernih klavnin, razširili obrate za predelovanje sadja, zelenjave in rib, zgradili štiri hladilnice za konzervno industrijo in nekaj novih mlinov.

Letošnje investicije za kmetijstvo znašajo 60 milijard dinarjev, ki jih bomo porabili za izboljšanje in povečanje kmetijske proizvodnje, predvsem za povečanje proizvodnje v poljedelstvu in živinoreji. Predvidevamo so večja melioracijska dela v Makedoniji (v Pelagoniji, Tikvešu in ob Bregalnici), v Srbiji (Pomoravju) in na Kosovem, predvsem pa je na vrsti gradnja kanala Donava — Tisa — Donava.

V gozdarstvo bomo vložili letos 8 milijard dinarjev. Zgradili bomo več gozdnih cest in železnice, da bi lahko sekali les v gozdovih, ki doslej niso bili dostopni. Nekaj denarja bomo porabili za nabavo opreme za gojitev gozdov. Zgradili bomo nove hiše za logarje, gozdne upravne zgradbe, drevesnice, hleve, skladišča in sušilnice.

Za izboljšanje trgovine, gostinstva in turizma bomo porabili 23 milijard dinarjev, predvsem za gradnjo novih skladišč in obnovo obstoječih turističnih naprav. Za razvoj obrti bo porabljenih 4 milijarde dinarjev.

Velike naloge čakajo v tem letu naše gradbenike. Da jih bodo zmogli, je potrebno dati naši gradbeni industriji in industriji gradbenega materiala več sodobnih strojev, s katerimi

Letos bomo gradili vrsto central: hidrocentrali Split in Ožbolt in dograjevali termoelektrarno Kosovo, Soštanj, Kolubaro, Kakanj in Zagreb. S temi centralami hočemo zagotoviti električno energijo, ki jo bomo potrebovali po letu 1962. (Motiv z gradnje hidrocentrale v Zvorniku.)

bi nekoliko bolj mehanizirali in pospešili gradbena dela, gradbeno-obrtniška dela, prav tako pa tudi dela pri melioracijah. Za to je namenjeno 12,5 milijarde dinarjev. Novo tovarno cementa bomo zgradili v Umagu.

Letošnje leto je posebno pomembno po tem, ker bomo vedno bolj del sredstev porabili za gradnje, ki so neposredno namenjene izboljšanju družbenega standarda. Med novimi gradnja-

mi je letos 46 odstotkov takih, medtem ko jih je bilo lani samo 37 odstotkov. Družbeni plan predvideva, da bomo dobili letos okoli 50 tisoč novih stanovanj, razen tega pa še večje število zgradb za prosvetne in zdravstvene ustanove. Za nova stanovanja bo porabljenih skupaj 74,3 milijarde dinarjev iz družbenih, zadružnih in zasebnih sredstev, za gradnjo šol in bolnišnic pa 17 milijard dinarjev. **BRANKO DJUKIĆ**

S SEJE PREDSEDSTVA CENTRALNEGA SVETA ZVEZE SINDIKATOV JUGOSLAVIJE

Analiza tarifnega sistema

V ponedeljek, dne 10. marca je bila v Beogradu seja predsedstva Centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije. Člani predsedstva so med drugim obravnavali prečeta vprašanja tarifnega sistema v gospodarstvu. Ugotovili so, da so odnosi tarifnih postavk med gospodarskimi panogami in med podjetji iste gospodarske panoge ter znotraj podjetij dokaj različne. Zaradi tega bo potrebno, da višji sindikalni organi skupno z zbornicami, združenji podjetij in komisijami za osebnih dohodkov določijo splošne okvire za tarifne postavke in razmerje le-teh med gospodarskimi panogami in podjetji. To naj bi omogočilo podjetjem spremeniti tarifne pravilnike.

V podjetjih pa bo treba po mnenju predsedstva ustanoviti komisije, ki bodo analizirale sedanje tarifne odnose, proučevale osnove tarifnih pravilnikov in tako pomagale občinam, okrajnim in drugim organom pri določanju splošnih načel za tarifne pravilnike.

Sprejeto je bilo tudi stališče, naj bi spremenili nerealne norme in kjerkoli je mogoče uvedli tehnične norme.

Predsedstvo je ob zaključku

sprejelo, da bo v začetku aprila sklicalo plenum Centralnega sveta, na katerem bodo razpravljali o nekaterih organizacijskih in političnih problemih sindikatov.

Stroški za delavske menze se lahko vračunajo v materialne stroške

Državni sekretar za finance FLRJ je izdal odredbo, po kateri lahko gospodarske organizacije, ki ustanavljajo delavske menze in restavracije, vračunajo v materialne stroške izdatke za električno energijo, plin, vodo, investicijsko vzdrževanje in obresti kratkoročnih kreditov za obratna sredstva menze ali restavracije. Razen tega lahko gospodarska organizacija, ki ustanovi menzo ali restavracijo, vračuna v materialne stroške tudi stroške za njihovo poslovanje: amortizacijo vrednosti osnovnih sredstev in obresti za sklad obratnih sredstev. Gospodarska organizacija sme iz svojega sklada skupne potrošnje kriti tudi stroške za kurivo in prevoz živil za potrebe menze ali delavske restavracije.

Če pa se hranijo v menzi ali delavski restavraciji delavci in uslužbenci iz več gospodarskih organizacij, potem lahko posamezne gospodarske organizacije štejejo med svoje materialne stroške izdatke za menzo v sorazmerju z višino predplačil, ki jih vplačajo abonirani delavci in uslužbenci.

Ta odredba velja od 5. marca, ko je izšla v Uradnem listu FLRJ št. 9-58, uporablja pa se od 1. januarja t. l., odkar je v rabi tudi zakon o prispevku iz dohodka gospodarskih organizacij.

Ing. Slavko Marjanović: PROUČEVANJE DELA

Kako uresničujemo predloge?

Ze odgovor na prvo standardno vprašanje in njegova podvprašanja nas lahko opozori, ali je mogoče način dela izboljšati ali ne. Zato je zelo važno, da bi pri analizi delovnih postopkov upoštevali vrstni red standardnih vprašanj.

Analitik dela sestavlja predlog za boljši način dela s pomočjo standardnih vprašanj in podvprašanj. Če njegov predlog ne vsebuje potrebnih podrobnosti, ga ni mogoče takoj uresničiti. Predlaga lahko na primer spremembo proizvodov zato, da bi poenostavili orodje. Toda je konstruktor lahko pove, kako naj spremenijo proizvod, in konstruktor lahko pove, kako naj spremenijo orodje, ker so spremenili proizvod na predlog analitika.

Analitik potemtakem ni konstruktor proizvodov in orodja ter tudi ne proizvajalec del. Njegova naloga je, odkrivati napake, pomanjkljivosti in iskati možnosti, da določeno stvar izpopolnimo. Uresničenje teh izpopolnitev, torej uresničenje analitičnih predlogov, pa je stvar strokovnjakov. Potem ko si bo analitik pridobil določene izkušnje, bo lahko tudi sam ugotovil, kaj je treba spremeniti zato, da bi lahko strokovnjaki uresničili vsak njegov predlog.

Pogostokrat se zgodi, da posamezni strokovnjaki odklanjajo analitične predloge, češ da jih ni mogoče izve-

sti. V zvezi s temi in drugimi težavami analitika je treba v kolektivno ustvariti potrebno vzdušje za njegovo delo. Uprava podjetja (upravni odbor, direktor in ostali uslužbenci) in vsi drugi člani kolektiva se morajo prepričati, da je analitičkov delo potrebno in koristno. To je seveda marsikdaj težko doseči, ker sprejemajo ljudje predloge za boljši način dela kot kritično dosedanjega dela. Sprejeti predlog za boljši način dela pomeni namreč priznati, da prej delo ni bilo dobro. Toda tega navadno noče nobeden priznati, ker bi s tem zmanjšal vrednost priznanj, ki jih je dobil (moralna in materialna).

Te psihološke težave je treba odstraniti, še preden se analitik loti dela. Odstranjevanje teh težav pa je v precejšnji meri odvisno od tega, kakšen je analitik, to je, kakšen je njegov nastop, kakšen je njegov odnos v družbi in kakšen je v zasebnem življenju. Važno je tudi, kakšna je njegova strokovna sposobnost, dolednost, ugled in kakšen njegov značaj. Biti mora potrpežljiv, predvsem pa pripravljen v koristnost svojega dela. Vztrajati mora, da stvari, ki jih predlaga, v podjetju tudi uresniči. Delo analitika, ki ima vse našete lastnosti, bo uspešno, če mu bodo pri delu pomagali vsi, ki so zainteresirani za to.

Uprava podjetja bo pomagala analitiku, če bo izrekla priznanje tistim strokovnjakom, ki se zavzemajo za napredek, če ne bo upoštevala mnenja nazadnjaških strokovnjakov.

Ljudje se morajo zavedati, da nenehno izpolnjevanje še bolj bogati njihove izkušnje in povečuje njihovo sposobnost. Če bo celoten kolektiv tega mnenja, bodo delavci sami zaveli, naj analitik analizira njihov delovni proces. Delavci bodo potlej sami pomagali sestavljati odgovore na standardna vprašanja in predloge za boljši način dela.

Poučevanje delavcev o drugačnem načinu dela

Naslednja stvar, s katero se velja spoprijeti, je uresničenje predlogov za nov način dela. Uresničenje predlogov — delovni uspeh — namreč šele opravičijo analitičkov delo.

Nov način dela spočetka ne bo obrodil dosti več uspehov kakor stari. Delavci namreč zanj še niso dovolj izurjeni. Zato tudi ne kaže izrekati sodb o uspehu novega načina vse do tlej, dokler se delavci ne izurijo. Mimo tega pa velja tudi premostiti odpor do predlaganih sprememb.

Potem ko analitik dokončno razčleni predlog za boljši način dela (ob sodelovanju strokovnjakov in vseh zainteresiranih), je treba delavce poučiti o delu. Ta pouk delimo na tri stopnje:

- pojasnjevanje;
- praktična razlaga;
- vaje.

Nov način dela je treba najprej pojasniti delavcu, ki je na to že pri-

pravljen in je mogoče deloma sodeloval pri sestavljanju predloga. Pojasniti mu je treba namen in bistvo sprememb. To je mogoče storiti ustno, z načrti, s filmom, opisom itd.

Druga stopnja pa je praktična razlaga. Predlagatelj pokaže delavcu, kako naj dela, delavcu ga opazuje. Ni važno, če predlagatelj ne doseže pri delovnem postopku tolikšen uspeh, kot ga pričakujejo od novega načina dela, ker pri praktični razlagi ne tekmuje z delavcem, temveč mu samo razlaga.

Tretja stopnja pa je vaja. Delavec dela, predlagatelj pa gleda. Navadno že vnaprej določimo, kako dolgo bodo trajale vaje, kajti s tem hočemo dognati, ali bo predlagani način v resnici rodil boljše uspehe. Če v določenem času ne doseže predvidenega uspeha, nam to pove, da je v predlogu nekaj napak in da je treba pomanjkljivosti odstraniti.

Vaje delimo spet na tri stopnje: na šolsko in poskusno vajo in na vajo ob praktičnem delu.

Zapletenost dela, sposobnost delavca in medsebojni odnosi med predlagateljem in tistimi, ki opravljajo delo oziroma ki se vadi, narekujejo, kako dolgo bodo trajale vaje. Vplivov teh odnosov in odpor do sprememb pri delu lahko razberemo iz članka »Wie man dem Widerstand gegen Aenderungen begegnet«, ki ga je napisal P.R. Lawrence v časopisu Arbeit-swissenschaftlicher Auslandsdienst 4 (1955), 1. str. 6 (original v »Harvard Business Review« maj/junij 1954).

(Nadaljevanje prihodnjic)

Film je odličen učni pripomoček, če...

● OB DESELETNICI
● DOMAČEGA
● POUČNEGA FILMA

»Lahko je poučevati v Ljubljani, povsem drugače pa je pri nas,« mi je nekoč potožil upravitelj osemletke iz manjšega kraja na Stajerskem. »V Ljubljani, Mariboru ali Celju imajo vse pri roki, mi pa ničesar. Naši otroci poznajo prav vse — od tramvaja do Litostroja — samo iz knjig. Če bi imeli vsaj navaden diaporojektor!«

Tako sva se začela pogovarjati o reformi šolstva in znanec mi je povedal nekaj svojih misli o sodobnih učnih sredstvih, o nazornem pouku in še o čem. Med drugim mi je dejal:

»Toliko krasnih poučnih filmov imamo, toda če nimajo aparature, si z njimi ne moreš pomagati.«

Na vse to sem se spomnil potem, ko sem si ogledal nekaj kratkih ozkoformatnih filmov, ki jih proizvajajo zagrebško podjetje Zora-film.

Pred desetimi leti je bilo v Zagrebu ustanovljeno podjetje »Nastavni film« za proizvodnjo poučnih filmov. V desetih letih se je to podjetje, danes Zora-film, zelo razvilo. Ljudje so prišli do pomembnih izkušenj, samo podjetje pa je tehnično sodobno opremljeno. Doslej so posneli 39 poučnih kratkih filmov, v vseh teh letih so napravili 15.958 kopij ozkih filmov, v skupni dolžini več kot tri milijone metrov. Vrh tega pa še blizu poldrug milijon metrov kopij na normalnem filmskem traku. Sicer pa se je podjetje popolnoma usmerilo

na proizvodnjo ozkih filmov in diafilmov.

Proizvajalci teh filmov se poslužujejo vseh filmskih zvrsti. Zadnje čase snema Zora-film tudi vzgojne risane in otroške igrane filme. Med šolskimi poučnimi filmi je snov zajeta z vseh področij znanosti. Posebno pomembni so filmi, ki so namenjeni izobrazbi odraslih. Če pristejemo k vsem tem domačim filmom še tiste filme, ki jih dobivamo iz inozemstva (Zora-film ima posebno pogodbo za medsebojno zamenjavo šolskih, poučnih in prosvetnih filmov s Poljsko, CSR in Madžarsko, dobe pa se tudi nemški, ruski in ameriški filmi in filmi, ki jih pošilja UNESCO), potem se lahko resno vprašamo, kdo te filme gleda in kako so izkoriščeni.

Dosedanje delo Zora-filma kaže velike uspehe, pa tudi pri prodaji filmov ni posebnih težav, kolikor jih je, bodo ostale, dokler ne bo v šolah dovolj diaporojektorjev in kinoprojektorjev.

V Sloveniji razpečuje kratke filme Zavod za šolski in poučni film. Toda filme si lahko sposojajo le tiste šole, ki imajo kinoprojektorje (teh je v Sloveniji 350) ali vsaj diaporojektorje (teh je v Sloveniji okoli 1200, od tega 600 v šolah). Zato je razumljivo, da bolj povprašujejo po diafilmih, še posebno zato, ker so opremljeni s posebnimi pojasnili. Stevilke povedo, da je diaporojektorjev in kinoprojektorjev še vse premalo, šole pa nimajo sredstev, da bi si jih nabavile. V delovnih kolektivih in na naši vasi pa so se vse premalo seznanjevali z vrednostjo kratkega filma. Tudi stalni organizatorji različnih tečajev in predavanj se premalo poslužujejo tega tako nazornega učnega pripomočka.

Drugo vprašanje pa je, kakšno mesto naj zavzame poučni

film v šolah, ki že imajo diaporojektor ali kinoprojektor. Marsikateri učitelj ne zna z njim rokovati, spet drug ni osebno naklonjen takšnemu načinu pouka ali pa — to pa je povsem metodološko vprašanje — ne zna prav uporabljati filma; pred predvajanjem ne seznanja učencev in dijakov z vsebino filma, jih ne opozori na posebne prizore, o katerih naj bi se po predvajanju pogovorili... Ponekod se dogaja — celo v Ljubljani se je to zgodilo — da ravnateljica prepove dijakom predstavo, »ker niso bili pridni«. Ali v tem primeru lahko govorimo o filmu kot o učnem sredstvu?

Da bi odpravil različne subjektivne ovire, je potrebno predvsem prosvetne delavce naučiti, kako se rokuje s kinoprojektorji, in jih hkrati opozoriti, kako naj si pri razlagi učne snovi pomagajo s filmi. Pedagoški center prireja med drugimi tudi seminarje o filmu kot učnem sredstvu. Na nekaterih učiteljskih imajo radijsko-televizijske seminarje, na mnogih šolah eksperimentalne oddelke, ki so dosegli že lepe učne uspehe prav s pomočjo poučnih filmov.

Radijske šolske ure so se že tako udomačile, da bi jih težko pogrešali. Če nekaj let bo tako tudi s poučnimi filmi, zlasti ko bodo šole in kulturni domovi opremljeni s televizijskimi aparati, ki bodo prenašali tudi poučne filme. Na to se podjetje Zora-film že resno pripravlja. D. D.

IZ PROSVETNEGA ŽIVLJENJA V NOVMEM MESTU

Več solidarnosti

Kadar govorimo o kulturno-umetniški dejavnosti v Novem

KONEC APRILA BO MODERNA GALERIJA RAZSTAVLJALA NAJBOLJŠA DELA SLOVENSKEGA LIKOVNEGA UMETNIŠTVA IN NAM TAKO OMOGOČILA PREGLED NAD SOBOJNO LIKOVNO USTVARJALNOSTJO. AKADEMSKI KIPAR STOJAN BATIC NAMERAVA PREDLOŽITI ŽIRIJI TUDI ENO SVOJH ZADNJIH VEČIH PLASTIK »OB OBALI«, KI JO VIDITE NA SLIKI.

Baletni večer v Velenju

Baletne velenjske Svobode so se pred nekaj dnevi že tretjič predstavile s celovečernim sporedom. Vse kaže, da njihovega dela ne gre podcenjevati in da bodo z vztrajnim vajem dosegli zgledno umetniško raven. Seveda jih čaka še veliko truda in vaj, preden bodo njihovi gibi ne le skladni, ampak tudi lahki. Začetek je dober.

Živali, gozd in puščava v filmu

Ljubitelji filmov o živalskem svetu so filmski ustvarjalci v zadnjih letih precej razvili. Posneli so namreč vrsto filmov, ki so to doslej precej amatersko filmsko zvrst povzdignili na umetniško raven. Največ teh filmov je posnel seveda Američan Walt Disney (izmed kratkih naj omenimo filma »V dolini bobrov« in »Vodne ptice«, od celovečernih pa »Puščava živi«, »Umrjajoča prerija« in »Afriški lev«). Z Disneyem se lahko merijo le redki filmski ustvarjalci v Evropi, zato pa so morda njihovi filmi celo pomembnejši od Disneyevih.

Ker so nam naša podjetja za razdeljevanje filmov izjemoma omogočila, da si bomo lahko ogledali večino teh filmov, se pogovorimo o njih.

Na prvi pogled bi namreč marsikdo mislil, da se filmi o živalih razlikujejo samo po vsebini. Pri natančnejšem opazovanju pa lahko ugotovimo tudi različne oblikovne smeri. Za primerjavo smo izbrali tri filme: švedskega »Velika pustolovščina« (Arne Sucksdorff) smo videli že pred nekaj meseci, nemškega »Ni prostora za divje živali« (dr. Bernhard Grzimek) naši kinematografi pravkar predvajajo, ameriškega »Puščava živi« (Disney) pa si bomo lahko kmalu ogledali.

Primerjajmo Disneyev film »Puščava živi« in Sucksdorffovo »Veliko pustolovščino«.

Dva filma — dve smeri, dve skrajnosti. Oba zaslužita veliko priznanje, prvi za artizem, drugi za poezijo. Oba sta sedaj potrpežljivega, naporega dela. Med seboj se ne ločita samo po različnosti pokrajine, ki ju prikazujeta; prvi prikazuje puščavo, drugi gozd. Večja je razlika v filmskem prilemu. Disney je delal s tremi scenariisti, petimi snemalci ter s tremi strokovnjaki

za trike. Sucksdorff pa je delal sam. Sam si je zamislil scenarij, sam je snemal in režiral. Posnel je lastna doživetja v naravi, Disney pa je vsilil filmarjem svojo voljo. Disney je upodobil dramo življenja v puščavi, Sucksdorff pa poezijo gozda.

Disneyevi snemalci so postavili kamere v severnoafriški puščavi. Njegov film je drama življenja in navidezni praznini. Življenje v deželi brez dežja. V deželi, katere prebivalci so postali žrtve puščave. O njih pričajo samo še razvaline, v katerih domujejo krugulji in netopirji. Pa vendar je življenje v teh krajih zelo razgibano. Tu najdeš najbolj šaljive komike puščave, razne majhne živalice, ki bi jih s prostim očesom komajda opazili. Nekatere izmed njih je Disney »krstil«. Zanj je namreč značilno, da daje živalim imena. Živali se morajo pred kamero tudi igrati. Po navadi so njihove igre vedre in vesele, včasih pa so te igre najkrutejši boj za obstanek. Stevilne so živali in rastline, ki jih odkriva Disneyeva kamera. S tem, da jih je »krstil«, in pokazal njihove smešne lastnosti, je naravo pravzaprav počlovečil. Marsikdaj pa jo je uporabil le kot prizorišče za šaljive nastope živali.

Vendar pa je Disney istočasno tudi raziskovalec. Njegov film nam namreč pokaže tudi tisto naravo, ki je ostala mnogim človeškim očem doslej nedostopna. Popelje nas k skrivnostim, kako narava ustvarja svoje velike čudeže. Vse to podaja Disney s slikami, ki so kar najbolj verne. Istočasno pa s pomočjo glasbe in monotaze še stopnjuje učinke, z raznimi glasbenimi gagi pa še bolj poudari igro, gibanje in razne značilnosti živali.

Igračkanju z živalmi in rastlinami, ki ga očitamo Disneyu, se je Sucksdorff v svoji »Veliki pustolovščini« uspešno izognil. Ta njegov film predstavlja drugo skrajnost. Sucksdorff je namreč kar omamljen od lepote narave in živali. Z živalmi ne eksperimentira. Ne prikazuje njihovih iger. Njihove kretnje ne izražajo boja za obstanek. Vidro, lisico in srno sliko tako, kot jih lahko vidi vsak popotnik, ki se jim uspe približati. Uspeh njegovega filma je v najboljše poplačal za porabljeni čas, za potrpežljivost in vztrajnost. Kot smo lahko videli, je življenje v gozdu uokviril z drobnim zgodbico o dveh fantkih, ki srečata živali in jih vzljubita. Ta Sucksdorffova pripoved o gozdu v vseh letnih časih je polna poezije. To je film o tišini, ki preveča gozd; film, ki nam je izredno ugaljal in ganil naša čustva s svojo sproščenostjo in naravnostjo.

Nekje na sredi med Disneyem in Sucksdorffom pa je dr. Grzimek, direktor frankfurtskega živalskega vrta. Njegov film »Ni prostora za divje živali« pravkar predvajajo naši kinematografi. Vsekakor je ta film nekaj novega in posebnega med tovrstnimi filmi. Dr. Grzimeku živali niso snov za poučno zgodbo niti nadomestek za zvezdnike kot Disneyu. Živali ne podreja filmu, temveč film živalim, zato jim je tudi mnogo bližji kot Disney, tako blizu, kot je bil do sedaj samo Sucksdorff v omenjeni »Veliki pustolovščini«. Narave ni potvoril ter počlovečil in je ni uporabil le kot okolje za razne artistične živalske nastope. Vendar pa njegov film ni samo neproblematična paša za oči, temveč je obsodba. Dr. Grzimek obsodi kratkovidne, neodgovorne ljudi, ki bodo afriške živalske raje popolnoma uničili, če ne bomo kmalu kaj ukrenili zoper to. Kot vidimo, gre Grzimekova ljubezen do živali tako daleč, da je njegov film apel na človeštvo, naj zaščiti divje živali. Film je torej (pozitivno) tendenčen, vendar tako tendenčen, da nas prevzame.

Trije živalski filmi, tri smeri, tri značilnosti.

S. J.

Gledališka novost in njene perspektive

Pretekli teden je Drama Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani z velikim uspehom uvedla novo obliko dela: »rendez-vous pred premiero«. Pri iskanju čim tesnejših stikov med gledališkimi delavci in gledalci pomeni ta zanimiva, živahna in nazorno izvedena zamisel velik napredek od prvih podobnih poskusov, ki so se omejili zgolj na razgovore z gledalci. Zaradi uspeha, ki ga je Drama SNG doživela že s prvimi »rendez-vousi«, bo svoje gledalce gotovo še povabila na podobna srečanja.

Vodstvo Drame se je odločilo za to novo obliko dela, da bi razširilo krog gledalcev, da bi navezalo z njimi tesnejše stike in jih seznanilo z značilnostmi in pomenom svoje nove uprizoritve, Brechtovga »Svejka v drugi svetovni vojni«. To poslednje je za gledalce vsekakor najpomembnejše. Lepo bi bilo, če bi tako pripravljeni in opozorjeni pričakali še marsikatero premiero.

Zgosteni prikaz priprav za uprizoritev — oblika, ki so jo gledališki delavci izbrali za to srečanje — pa odpira ter novosti široke perspektive. Nanje v gledališču morda niso pomislili, nam pa se zde tako pomembne, da bi radi spregovorili o njih.

Gre za korist in pobude, ki bi jih ob spremljanju takšnih srečanj dobili amaterski gledališki delavci. Če namreč pogledamo načrte naših amaterskih odrov, nas pri nekaterih močnejših skupinah prijetno prese, neti vidno kvalitetno izboljšanje programa. Mnoge amaterske igralske družine namreč pri izboru odrskih del sledi poklicnim gledališčem. Zdi se nam tudi, da bi še marsikatera amaterska skupina rada posegla po kvalitetnejših in pomembnejših delih, če je ne bi zadrževalo vprašanje, kako pripraviti uprizoritve. Vode takih igralskih družin bi si ob »srečanjih« v poklicnih gledaliških prav gotovo nabrali dragocenih izkušenj in napotkov za svoje delo, ker bi jim razgovor o pripravah na uprizoritev veliko več povedal, kakor pa jim lahko pove sama uprizoritev.

Tako so se amaterski gledališki delavci že ob prvem »rendez-vousu« lahko seznanili z delom poklicnih gledaliških umet-

nikov, čeprav je bil sestanek namenjen širšemu občinstvu in ne gledališkim amaterjem v pouk.

Opozorila bi le na nekaj točk, ki so presegle ožjo, na Brechtovga »Svejka« vezani program, predvsem na besede lektorja dr. Antona Bajca o pogovornem jeziku v »Svejku«. Pogovorni jezik na odru — kolikokrat napadno tolmačeni in celo zlorabljeni pojem! O pravilni rabi pogovornega jezika je dr. Bajec ob konkretnem primeru marsikaj povedal, a osnovna načela lahko s pridom uporabi vsak oder. Prav tako je dobila širši pomen ilustrativna razlaga inscenatorja ing. Matula o uporabi scenjskih elementov, ki naj se skladajo z značajem dela in poudarijo njegov osnovni ton. Tudi prikaz dveh prizorov v različnih delovnih fazah je bil za gledališkega delavca dovolj zgovoren. Kako bi šele učinkoval, če bi ga spremljal režiserjev komentar o mizanscenskih zamišlih, o mimiki, o črtanju besedila in o dodatkih, s katerimi so igralci poživili dialog.

In še ena perspektiva novosti naše Drame:

Kaj, če bi vodstvo ob pripravljanju novih srečanj pred premierami nekoliko pomislilo tudi na naše amaterje? Vablivo je razmišljati o možnostih, da bi taka srečanja pripravilo posebej za nepoklicne gledališke delavce ali jih priredilo v pomembnejših kulturno-prosvetnih središčih na podeželju. Če bi pri tem Dramo ovirale časovna stiska in druge težave, ali ne bi mogla na prihodnja srečanja vsaj povabiti nekaj amaterskih režiserjev, inscenatorjev, igralcev? In jih potem povabiti še na poseben razgovor, odgovarjati na njihova vprašanja? To bi vsekakor precej izpopolnilo vrzel v strokovnem znanju amaterskih gledališnikov.

Drama SNG, ki je sama dala lepo pobudo za zблиžanje med poklicnimi gledališkimi delavci in med občinstvom, bo gotovo pozdravila naš predlog in razmišljala o njem. Morda bi lahko svoja gostovanja na podeželju vsaj vsajših združila tudi s takimi pomenki. Tako bi naša priljubljena osrednja dramsko gledališče še povečalo ugled med svojo ožjo in širšo publiko. S. G.

Opereta v Medvodah

»Čez nekaj let bo v Medvodah nastopalo petdeset igralcev, ki bo skupno z igralci naših tujih gledališč tudi kako opereto ali morda celo opero...« Tako je pred petimi leti dejal prvi ravnatelj nižje glasbene šole v Medvodah, tovariš Albin Wainger. Moč je imel vsekakor prav, čeprav se je mnogim, ki so ga takrat poslušali, zdelo to skoraj neverjetno.

Njegovi nasledniki so bili istih misli. Ze pred nekaj leti so osnovali orkester glasbene šole, ki je že večkrat z uspehom nastopil in lani uprizoril tudi opereto »Tam na gorah«. V soboto pa je ta skupina skupno s člani dramske sekcije tamkajšnje Svobode uprizorila znano Gobčovo opereto »Planinske rože«. Delo je režiral poštvovalni predsednik Svobode France Orel, dirigiral pa ravnatelj glasbene šole Alojz Oselt, ki že dalj časa vodi orkester.

Medvoška Svoboda nima delovnih pogojev, saj ni v združeni domu niti enega prostora, kjer bi se v hladnih dneh lahko vadili brez strahu, da ne bo kdo zbolel. Oder ni zaprt in ga ni moč ogreti. Dvorana pa je tako zgrajena, da je niti dve peti ne ogrejeta. Po vsem tem lahko presodite, koliko volje so morali imeti

neje obravnavali vseh teh vprašanj, želimo pa, da bi se o njih pogovorili na občinskem svetu Zveze DPD Svoboda, zakaj samo tako bo mogoče doseči, da bodo vsa tri društva res plodno delovala.

M. Malnar

Umrli je naš veliki kipar

V Splitu je pred nedavnim umrl eden največjih jugoslovanskih kiparjev Tomo Ronas. Njegova kulturna zapuščina šteje več kot 200 kiparskih del in nekaj sto manjših in večjih risb in skic. Ta evropsko znani umetnik je upodabljal predvsem našega delovnega človeka. Vseskozi je ostal zvest pristaš realizma, kar izpričujejo tudi njegove umetnine.

V Ribnici bodo ustanovili Svobodo

Ribnica je postala zadnja leta pomembno industrijsko središče, medtem ko se prosvetno in kulturno življenje ni razgibalo, čeprav deluje pri tamkajšnjem Partizanu kulturno-prosvetna sekcija. Prav to je spodbudilo svet prosvetnih društev za občino Ribnica, da bo v kratkem ustanovil Svobodo. Društvo bo skrbelo tudi za izobraževalno delo; prirejalo bo razna predavanja in tečaje

TANKEROKE

Zakaj posegaš s tankimi rokami
za mano, kadar z vetrom vred hitim?
Saj še življenju v blaženi omami
skoz predjesensko vroči svet sledim.

Zakaj stojiš mi tolikrat na poti
z neizrekljivo tajnostjo v očeh?
Saj vem, da stopiš mi nekoč

nasproti —
nekoč — ne zdaj, v teh slastno
bežnih dneh.

Zakaj se mi smešljaš s pogledom
žene,

ki ne želi, da se je kdo boji?
Saj veš, nekoč se lotiš tudi mene —
nekoč — ne zdaj, ko vsak večer žari.

Zakaj mrmraš iz sence te besede,
ki jih nihče nikomur ne pove?
Saj vem, nekoč, ko planeš iz zasede,
me tvoje tanke roke umore.

Slutnja smrti, ki jo je Lili Novy 1954. leta tako lepo izpovedala, se je uresničila. Z njeno smrtjo smo izgubili največjo slovensko pesnico in pomembno posredovalko naših lite-

rarnih del tujim narodom. 1923. leta, ko je Lili Novy prvič prevedla več Zupančičevih pesmi v nemščino, se njena muza ni spregovorila v materini govorici. Kmalu nato je prepešnila v nemščino tudi več Kettejevih, Murnovih, Cankarjevih in Gradnikovih pesmi ter pripravila izbor Prešernovih poezij v nemškem prevodu.

Od 1933. leta dalje srečujemo njeno ime v vseh slovenskih literarnih revijah. 1941. leta pa je izšla prva in edina pesniška zbirka te plodovite pesnice, ki je vse do smrti izpovedovala svoja bogata čustva, svojo navezanost na življenje, svoj pogum in vedrino.

Smrt je Lili Novy prekrizala mnogo načrtov. Nameravala je izdati dve zbirki otroških pesmi, mislila na izbor Zupančičeve poezije v nemškem prevodu in na izpopolnjeno izdajo Prešernovih poezij v nemščini, pa jo je smrt prehitela, še preden je izšla njena druga pesniška zbirka. Njen prijatelj književnik Josip Vidmar pripravila nov izbor njenih pesmi, ki mu ga je sama zaupala.

Izgubili smo veliko pesnico

ALI ŽE VESTE?

Našli so prestolnico Aleksandra Makedonskega

Lani so pri mestu Pella v Grčiji izkopali celo zbirko marmornatih kipov, dragocenih vaz, okrasja, razvaline dvorca in gledališča iz prve polovice četrtega stoletja pred našim štetjem. Med izkopanimi so tudi kovanci z napisom »Car Aleksander«. Menijo, da so odkrili prestolnico Aleksandra Makedonskega.

Krokodili v Kazakstanu

Ne severnem bregu jezera Zajsan v Kazakstanu so našli učenjaki veliko grobišče krokodilov. Odkritje priča, da je bilo pred nekaj milijoni leti v teh krajih toplo in vlažno podnebje, kakršno je danes v južni Kitajski. V Kazakstanu je danes celinsko podnebje s hudiimi zimami.

Največja streha iz umetne mase na svetu

Na letošnji razstavi v Bruslju bo tudi največja streha iz umetne mase na svetu. Pokrivala bo paviljon ZDA. Sestavljena je iz 2100 kosov umetne mase in bo merila v premeru približno sto metrov.

Obdelana puščava

Zadnja leta so v zveznih mehiških državah Sonora in Sinaloa, ki ležita v severozahodnem delu države, spremenili milijon hektarov puščave v polja za mehiško, ki ima 31 mil. prebivalcev in le 12 odstotkov obdelane površine, je to pomemben uspeh.

Proizvodnja riža narašča

Pred nedavnim so objavili podatke o svetovnem pridelku riža. Lani so ga na vsem svetu pridelali 180 milijonov ton, to je za 4 odstotke več kot leta 1956 in za 19 odstotkov več kot pred vojno. Največji proizvajalec je Kitajska, sledijo Indija, Pakistan, Japonska, Indonezija, Siam, Burma itd.

Rokopisi Mrivega morja

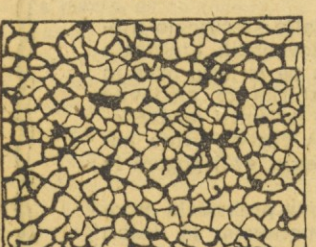
Leta 1947 so našli v Jordaniji rokopiše, ki pripovedujejo o življenju prejšnjih narodov. Imenovali so jih »Rokopisi Mrivega morja«. Kasneje so našli arheologi še vrsto dragocenih rokopisov, katerih večina so že ponatisnili.

Najvišji zdravniški honorar v zgodovini

Angleški zdravnik dr. Thomas Dimsdale je prejel leta 1768 najvišji zdravniški honorar v zgodovini. Ko je zdravlil opice sinu ruske carice Katarine II, mu je dala 200.000 frankov, vrhu tega pa še doživljensko rento v znesku 10.000 frankov letno. Postregli so mu z izbranim jedilni in pijačami, dobil je vojvodski naslov in še daril v vrednosti 100 tisoč frankov.

Kakšna je površina Sonca?

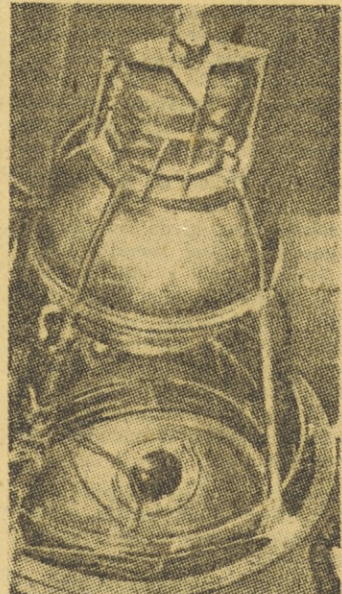
SONČNA POVRŠINA, PO-SNETA IZ VIŠINE 24 KM, POKAŽE TO STRUKTURO

Znanstvenikom je uspelo fotografirati Sonce z višine 24 tisoč metrov. Astronomski daljnogled, na katerega je bila montirana filmska kamera, so spustili z balonom na to višino. Fotografije so pokazale, da je sončna fotosfera sestavljena iz »celice« nepravilnih oblik, med katerimi so jasno začrtane temne proge. Tega pojave doslej še niso znanstveno raziskali.

Sateliti rešujejo uganke

Odkar krožijo okoli Zemlje umetni sateliti, so morali znanstveniki spremeniti marsikatero mnenje, marsikatero predpostavko pa so bile potrjene.

Ze dejstvo, da je »Sputnik I« krožil okoli Zemlje samo tri me-

SPUTNIK II. — V ZGORNJEM DELU SO APARATI ZA OPAZOVANJE ULTRAVIOLETNIH IN X-ZARKOV V SONČNEM SPEKTRUMU. V DRUGI KROGLI SO RADIJSKE ODDAJNE POSTAJE IN SE DRUGI INSTRUMENTI, V SPODNEM DELU PA JE PROSTOR ZA SEDAJ SE ŠTIRINOŽNEGA SOVJETSKEGA POPOTNIKA.

sece, je znanstvenike malce presenetilo. Doslej so namreč mislili, da je v prostoru, v katerem se je »Sputnik I« gibal, zelo malo zraka, ki bi ga mogel na poti ovirati. Zdaj pa so spoznali, da je gostota zraka na višini 200 do 250 km nad Zemljo dva do trikrat večja kot so predvidevali. To pa je vsekakor zelo pomembno: spoznali smo, da se atmosfera mnogo dlje v vesirski prostor, kot smo spočetka mislili, namreč, precej dlje kot tisoč kilometrov nad Zemljo.

Znanstveniki so po vsem svetu z zelo preciznimi instrumenti spremljali gibanje satelitov. Hoteli so razvozlati skrivnost našega planeta; kako je razdeljena masa Zemlje. Predvidevali so že, da zemeljska masa ni enakomerno razdeljena, marveč je na nekaterih področjih gostejša. Umetni sateliti pa naj bi potrdili to hipotezo.

Ce je namreč masa enakomerno razdeljena, bi se morali sateliti enakomerno gibati okoli Zemlje. Njihova pot bi bila geometrična elipsa. Instrumenti pa so pokazali, da se pot satelitov ponekod bolj približa Zemlji, drugod pa se spet oddalji, kakor kaže naša slika na desni. Prav to pa dokazuje, kje je več zemeljske mase in kje manj. Tam, kjer je več, je tudi zemeljska privlačnost večja in sateliti se nad tistimi kraji bolj približa Zemlji.

Posebno pomembna pa so do-gajanja o električnosti zgornjih slojev zemeljske atmosfere. Sto do sto petdeset kilometrov nad

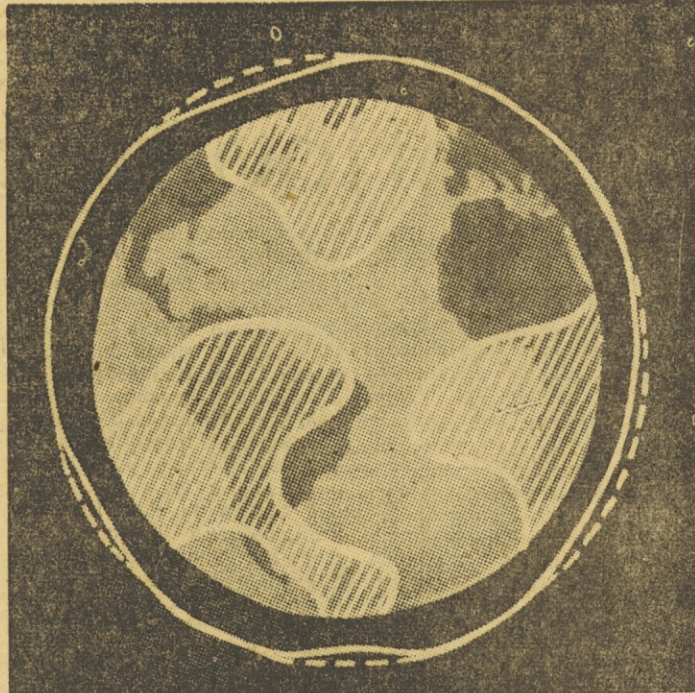
Zemljo je tako imenovani Heavisidov sloj, od katerega se odbijajo ultra kratki radijski valovi, kar omogoča radioamaterjem, da vzdržujejo zveze tudi na zelo velike daljave. Ta sloj je nekakšno zrcalo, od katerega se ti valovi odbijajo.

Ko so sovjetski znanstveniki pripravili »Sputnik I«, so računali na ta sloj in so zato določili radijskima postajama na satelitu čim krajšo valovno dolžino, kajti ti valovi imajo večjo probojno moč. Dogodilo pa se je nekaj nenavadnega. Znam »pip-pip« prvega »Sputnika« so slišali v radijskih sprejemnikih dosti prej, preden je satelit sploh letel nad tistim področjem. In slišati ga je bilo še nekaj časa potem, ko je bil »Sputnik« že mimo.

To uganko je moč razložiti na dva načina: ali je signal malo časa »odskočil« v Heavisid-

domem sloju, ali pa je visoko nad tem slojem še neko »zrcalo«, od katerega se odbijajo radijski valovi. Do podobnih ugotovitev so se dokopali ameriški radijski strokovnjaki že lani. Neka sprejemna postaja v Južni Afriki je ujela signale iz Amerike, kar pomeni, da so se radijski valovi odbijali od nekega sloja, ki je veliko višje kot pa Heavisidov sloj. Hkrati to pomeni, da so električni pasovi tudi v egzosferi, ki se razprostira nad ionosfero od 640 do 28.800 kilometrov nad Zemljo.

Vsemirski prostor v bližnji okolici našega planeta torej ni kakor ni prazen, marveč so v njem sicer zelo redki delci materije. Morda je to del sončne atmosfere? Vsekakor bo ameriški »Raziskovalec« pojasnil te stvari še nekoliko podrobneje, saj leti precej več kot sovjetski »Sputnik«.

NA PODROČJIH, KJER JE OSREDOTOČENA VEČJA ZEMELJSKA MASA, JE TUDI VEČJA TEŽNOST IN ZATO SE TUDI UMETNI SATELITI NAD TEMI PODROČJI BOLJ PŘIBLIŽAJO ZEMLJI

POZOR: stronciji 90!

Te dni so trije znanstveniki Kolumbijske univerze objavili poročilo, ki je zlasti v njihovi domovini izzvalo veliko senzacijo in strah. Spet gre za radioaktivno sevanje, ki ga povzročajo poskusi z atomskimi bombami, in to ne samo v Združenih državah Amerike, temveč tudi v drugih deželah. Ti znanstveniki trdijo, da se je količina strupenega stroncija 90 same lani povečala za eno tretjino.

Največji odstotek stroncija so našli v otroških kosteh. Otroci do štirih let starosti so namreč najbolj dovzetni za radioaktivna sevanja in rastejo količine radioaktivnega stroncija v njihovih kosteh desetkrat hitreje kot pri odraslih. To pomeni, da bo vsako nadaljnje leto in vsako nadaljevanje s atomskimi poskusi najbolj prizadelo prav otroke. Se noben znanstvenik pa ne more z gotovostjo reči, da to sčasoma ne bo vplivalo tudi na njihovo rast.

Dr. Lawrence Kulp, Arthur Schulbert in Walter Eckelmann, eksperti geološkega observatorija v Lamentu, pa so ugotovili, da znaša količina stroncija v človeškem telesu danes že eno stopetdesetinko tiste količine, ki povzroči smrt. Potemtakem bo leta 2000 v ozračju že petina te količine. Vsi ti podatki veljajo za vso zemeljsko kroglo, prav tako za Afriko kot za Azijo, Evropo, Avstralijo ali Ameriko. Razumljivo pa je, da so ljudje v področjih atomskih poskusov še dosti bolj prizadeti.

Istčasno z vestjo o količini stroncija v ozračju je izšla v »New York Postu« tudi vest, da je od leta 1954 do leta 1957 strmoglavilo na zemljo šest težkih bombnikov, ki so nosili atomske

in druge nuklearne bombe ter orožje. Ameriško vojno ministrstvo ni hotelo pojasniti, kolikšna je gmotna škoda, niti koliko žrtev je bilo. Dejali so le, da bombe niso eksplodirale, ker so jih prevažali brez vžigalnikov. Tudi v Angliji je padel na zemljo ameriški bombnik, natovorjen z atomskimi bombami. Nenehno pa zatrjujejo, da se ljudem zaradi tega ni treba ničesar bati, ker so radioaktivno bombo odvrkli na take kraje, da ne more škodovati.

Kljub vsem opozorilom znanstvenikov se poskusi z atomskimi orožjem še vedno nadaljujejo. V ZDA so letos odobrili 1410 milijonov dolarjev za proizvodnjo projektivov, od katerih bo večina, čeprav ne vsi, nosila atomsko glavo.

Ce v mednarodni politiki končno le ne bo zmagal zdrav razum, bomo ob koncu leta ugotovili le žalostno resnico, da je naše ozračje še za toliko odstotkov radiokativnejše.

STRAH CLOVEŠTVA

Naše atomske ladje

Ladjedelnica »Tretji maj« na Reki, tovarne »Djuro Djaković«, »Rade Končar« in »Jugoturbina« so že ustanovile proizvodno skupnost, ki naj pripravi vse potrebno za gradnjo velikih ladij na atomski pogon. Sestavili so že statut te skupnosti, zbirajo strokovno literaturo, usposabljajo strokovnjake, vzpostavljajo zveze z domačimi in tujimi strokovnjaki itd. Razen tega pa proučujejo tuje znanstvene dosežke na tem področju.

Dogovorili so se, da bo tovarna »Djuro Djaković« izdelala nuklearni reaktor, »Jugoturbina« bo napravila turbine, ladjedelnica »Tretji maj« pa bo prevzela gradnjo ladij. Naša prva ladja na atomski pogon bo imela po sedanjih načrtih 40 do 50 tisoč ton nosilnosti.

Danes grade ladje na atomski pogon v Združenih državah Amerike, v Sovjetski zvezi, Veliki Britaniji in na Švedskem. Za gradnjo takih ladij pa se zanimajo že tudi v Lahodni Nemčiji, Franciji, Norveški, Holandski in na Japonskem.

VELIK USPEH NAŠIH ARHEOLOGOV

Neolitske naselbine pri Subotici

Le na malokaterem zemljišču so zaznamovana jezera pri Subotici, ki jih domačini imenujejo Slano, Kravno in Ludoško. Pravzaprav so le večji rib-

Konserviranje mleka z ultrazvokom

Po sedanjih načinih konzerviranja ostane dobro pasterizirano mleko sveže v sterilnih steklenikah kaka dva tedna, potem pa se skisa. Tudi z zmrazovanjem mleka doseženi uspehi niso zadovoljili, ker se mlečna masčoba pri zmrazovanju izloči, mleko pa se pri odtajanju prepogostokrat sesiri. V britanskem Nacionalnem inštitutu za znanstvena raziskovanja pa so zaključili poskuse s konzerviranjem mleka z ultrazvokom. To odkritje bodo prikazali tudi na svetovni razstavi v Bruslju.

niki, prerasli s trstjem. In prav tu so arheologi odkrili ostanke naselbin iz neolitske dobe, katerih starost cenijo na pet do sedem tisoč let. Izkopavanja je vodil subotički muzej skupno s srbsko akademijo znanosti in umetnosti.

Posebno pozornost arheologov je zbudilo odkritje nežganih glinastih posod, ki so služile za shrambo živil. Ta najdba je edinstvena v Evropi. Take so

našli le še v Mezopotamiji, ki pa so služile za shranjevanje pokojnih. Na biserni obali Ludškega jezera so izkopali karkih 40 takih posod, toda cele so ostale le tri. Eno hranijo v subotičkem muzeju, dve pa v Beogradu. Zanimivo je še, da so te posode našli drugo vrh druge. V spodnjih ni bilo ničesar, v zgornjih pa so našli razne živalske kosti, v glavnem kosti jelenov in oslov. Vmes so našli tudi nekaj opeke in celo glinast lonec, ki drži pet litrov. Domnevajo, da so lonce izdelovali tako, da so skopali jamo in jo obložili z glino.

Najdišče je zelo obširno. Doslej so začeli kopati na dveh krajih, vedo pa še za tri. Vest o odkritju neolitske naselbine je zbudila zanimanje tudi pri tujih arheoloških, ki bodo spomladja prišli v Jugoslavijo ter sodelovali pri nadaljnjih raziskovanjih.

A NEK DOTE

Znamenitega zdravnika in bakteriologa Roberta Kocha je hotel nekdo v družbi ponižati. Vprašal ga je:

»Kajne, vi ste živinozdravnik?«

»Da,« je živahno dejal Koch.

»Kaj vam pa manjka?«

Bolnega Heineja je obiskal prijatelj. Prišel je prav v trenutku, ko so ga strežnice prinašale s postelje na posteljo.

»Kako se kaj počutiš?« ga je vprašal prijatelj.

»Dobro; kakor vidiš, me ženske še zmerom nosijo na rokah.«

Srbski humorist Branislav Nušić je bil že v mladosti duhovit in odrezav. Ko je učitelj razlagal ljudske izreke in pregovore, je vprašal malega Nušića:

»Ali mi lahko poveš kak pregovor?«

»Seveda. Na primer: Norec lahko vpraša več, kot mu more odgovoriti deset pametnih.«

Učitelj se je hotel prepričati, če meri nanj, in mu je rekel, naj pove še kak pregovor.

»Pametnemu zadostuje beseda,« je odgovoril Nušić.

Tedaj je učitelj odšel po upravitelja. Ko sta se vrnila, je hotel učitelj slišati še en pregovor.

»Nesreča ne pride nikoli sama,« je Nušić izpopolnil svojo zbirko.

Državnik in izumitelj Benjamin Franklin je bil proti temu, da bi smeli voliti samo davkoplačevalci. Dejal je:

»Imam lepega osliča, za katerega plačujem davke, torej imam zato volilno pravico. Ko mi bo žival poginila, ne bom več obdavčen in zato ne bom več volivec. Zdaj pa mi povejte, kdo je pravzaprav volivec: jaz ali moj osel.«

SONČNI ŠTEDILNIK

Azbekistanski znanstvenik Kočnev je iznašel sila priročen sončni štedilnik. Sestavljen je iz kotlička ploščate oblike in treh gibljivih ogledal. Voda v njem zavre v 40 minutah.

V sončnem štedilniku lahko spečeš tudi meso, pečes palačinke itd. Vse aparat je tako konstruiran, da ga lahko spraviš v manjši kovček. Zlasti je priročen za puštnjske kraje, kjer ni drv in kjer je celinsko podnebje z veliko sončnih dni na leto. Nekateri tovarne so začele take štedilnike že serijsko izdelovati.

„Varnostne“ barve

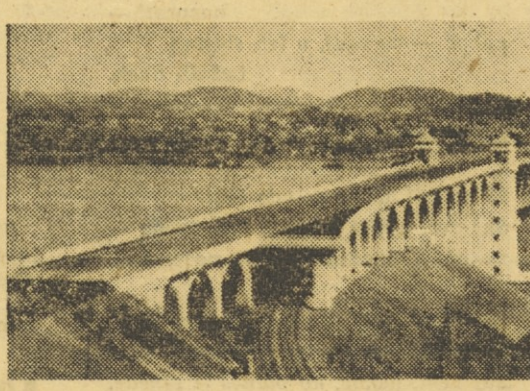
Angleška ustanova za standarde predlaga v svoji najnovejši publikaciji, naj bi industrija vsega sveta uporabljala enake barve za opozarjanje na nevarnost, za prehodov, mest, kjer so shranjena zaščitna sredstva itd. Dandanes uporabljajo v tovarnah, na gradbiščih, v rudnikih itd. v raznih državah različne barve za opozarjanje na nevarnost, razlike so celo v enem in istem podjetju, zaradi česar se delavec prve dni težko znajde in pride zaradi tega marsikdaj do nesreče. Ena izmed glavnih prednosti predlaganega sistema barv in znakov je v tem, da se bodo posamezni znaki in barve tako vtisnile v delavčovo zavest, da ga bodo podzavestno opozorile na določene vrste nevarnosti.

Predlagajo 3 temeljne barve: rdečo, oranžno in zeleno. Barve naj bi bile povsod enake in ne tu svetlejša tam temnejše.

Rdeča barva naj bi pomenila: »stoj«, oranžna naj bi opozarjala na nevarnost, zelena pa bi kazala, kod je varno hoditi in kje so varnostne ter zaščitne naprave.

Te barve skupaj z belo naj bi uporabljali za čisto določene namene. Tako naj bi n. pr. na vratih narisani rdeči in beli kvadrati, razporejeni tako kot na šahovski deski, pomenili, da je v prostoru bencin ali petrolej. Geometrični liki — krog, trikotnik, kvadrat, pravokotnik — naj bi dopolnjevali vrste označb; temeljna barva bi seveda vedno pomenila isto. Ogledajmo si nekaj primerov: rdeče naj bi

pobarvali gumbom ročice, vzvode in druge naprave s katerimi stroj ustavlja. Prav take barve naj bi bila tudi gasilska oprema. Rdeče-bele proge naj bi pomenile, da je pred teboj nevarna zapreka, poševne oranžne in bele proge naj bi opozarjale delavca, da tla niso ravna, ali da leži na tleh kakšen predmet. Z zeleno barvo naj bi bili pobarvani vsi zasilni izhodi itd. Prav tako predlagajo, naj bi skladno s temi navodili uporabljali za znak prve pomoči zelene namesto rdečih križev.

PRVI MOST ČEZ KITAJSKO REKO JANGCE JE DOLG 1670 METROV IN JE BIL ZGRAJEN V 26 MRESEH. LETO DNE PREJ, KOT JE BILO PREDVIDENO, POD NJIM LAHKO PELEJO TUDI LADJE Z NOSILNOSTJO 10.000 TON

Laž je nekaj, kar starši otroku najtežje oprostimo in kar nam povzroča največ skrbi. Razumemo, da otrok napravi eno ali drugo neumnost, da je neposlušen, toda ne moremo razumeti, da tudi laže. Lažnivega otroka sramotimo, kaznujemo, mu očitamo, da nas je hotel ogoljufati ali pa mu celo rečemo, da mu posledaj ne bomo mogli več ničesar verjeti. Zato pa so vse kazni v večini primerov brez zaželenega uspeha, predvsem bi morali ugotoviti povod, ki je otroka »nagnal« v laž.

Predvsem moramo razlikovati pravo laž od nepravde. Za odraščajočega pravimo, da laže, če trdi nekaj, kar ni v skladu z dejstvi. Toda kaj so dejstva in stvarnost za majhnega otroka, recimo za otroka petih ali šestih let? V teh letih razlika med stvarnim in umišljenim še ni kaj prida trdna. Vse tisto, kar otrok vidi, kar si želi, si zamišlja — mu je stvarnost. Otroci imajo tolikšno moč umišljanja, da si more ustvariti tudi lastno stvarnost. Iz starih krp si dekletke napravijo punčko in se pogovarja z njo, kot s svojo hčerko! In nekaj stolov si napravi otrok pravi pravcati vlaki! Živi v sanjskem svetu z govorečimi živalmi, z vladarji in vladaricami, z vilami in vsakovrstnimi dobrimi in hudobnimi bitji. Izpišila si zgodbe,

Majhen otrok sploh ne laže

v katerih igra seveda sam glavno vlogo in v to povsem verjame.

Med drugim mu odrasli sami dajemo pobude za taka umišljanja. Pripovedujemo mu pravljice, pripovedujemo, da štorik-lja prinese otroka. Majhen otrok vsem tem našim zgodbam čisto naravno verjame in pričakuje,

da bomo tudi mi verjeli njegovi zgodbi. Če pripoveduje materi ali očetu, da je videl v vrtu slona ali v gozdu volka, mu ne pride na misel, da bi starši podvomili v njegovo pripovedovanje. Če se mu posmehujemo ali mu celo naravnost rečemo, da laže, tega ne more razumeti, ker v resnici ne laže. V to, kar pripoveduje, tudi verjame. Pripoveduje tako, kot si stvari zamišlja, in ne tako, kot dejansko so in jih vidimo odrasli.

Seveda pa je potrebno, da otrok postopoma začne razlikovati stvarno od umišljenega. Toda tega ne skušajmo doseči preveč naglo in surovo! Pet ali šestletnega otroka ni mogoče obsoditi, da laže, ker bi ga to hudo užalilo in mu tudi ubijalo sposobnosti za umišljanje. Pametneje je, če njegove zgodbe poslušamo in se delamo, kot da jim sledimo, se igramo z njim. Postopoma pa je treba otroku pokazati, da je to sicer zelo zabavno, da pa se stvari vendarle ne dogajajo tako, kot si on misli. Ob takem ravnanju si bomo ohranili otrokovo zaupanje in nam bo še naprej rad pripovedoval svoje zgodbe.

Skratka, laže lahko šele otrok, ki točno razlikuje stvarno od umišljenega. Bistvo laži je namerno potvarjanje resnice. No, pet oziroma šestletni otrok poleg vsega nenamernih napak še ne razlikuje jasno od laži. Zato rad te nesposobnosti lahko oštevanje zaradi laži razume, kot da je storil nekaj, kar ni bilo prav, ne pa, da ga karamo zaradi same laži. Petletni otrok še ne živi kolektivno, njegovi odnosi do drugih ljudi so v bistvu še vedno egocentrični (vrti se le okoli sebe) in enostranski. Najvažnejše so mu njegove lastne želje. Otroci te starosti ne občuti še nobene potrebe po resnici in se poslužuje izmišljanja — ne lažil — ravno tako pogosto tedaj, ko se mora izvléči iz zagate, kot te, da jo mora karkoli odgovoriti, pa ne ve prav, kaj naj bi to bilo. Da bi pojasnil kak po-

VITAMIN E

O vitaminu E le malokdaj govorimo in tudi malo vemo. Vendar je za življenje zelo pomemben, saj vpliva med drugim tudi na plodnost.

S poskusi na podganah so dognali, da je samec neploden, če mu manjka tega vitamina. Samica pa se sicer oplodi, vendar ji plod že čez nekaj dni odmre. Zatem se sicer lahko znova oplodi, vendar se proces ponovi. Če pa je tega vitamina v podganjem telesu premalo, povrže mrtve mladiče ali spačke.

Človek uživa s hrano tudi te vitamine. Razen tega ima človeško telo v mastnem tkivu precejšnjo zalogo tega vitamina. Celotno novorojenčku je zagotovljen vitamin E, saj ga dobi z materinim mlekom. Vitamin E predstavljajo en od-

stotek celotne količine materinega mleka. V kravjem mleku jih je dvajsetkrat manj. Do danes še niso ugotovili vzročne zveze med preranim porodom ali splavom in vitamini E.

Ti vitamini so v raznih rastlinah, največ jih je v pšeničnih in koruznih kalerh. Iz njih iztisnejo posebno olje, ki je koncentrat vitamina E. Tega dodajajo maslu in margarinu, da ne postaneta žarka. Razen tega je ta vitamin še v površninah, žitu itd. V 100 g pšenice je okoli 25 miligramov tega vitamina, v 100 g ovsa 20, koruze 10, suhega fižola 5—6, peteršilja 56 miligramov vitamina E. V beli moki ga je precej manj kot v črni. Zanimivo je še, da temu vitaminu toplota ne škoduje in da ohrani vse svoje lastnosti še pri 180 stopinjah Celzija.

V hrani živalskega izvora pa je največ tega vitamina v ledvicah, v rumenjaku, jetrih in v mesu rogateg živine. V maslu, ki ga pridobivamo poleti, je dvakrat več teh vitaminov kot v tistem, ki ga pridobivamo pozimi. V žarki masti ali v žarkem maslu ga sploh ni, ker se pri razpadanju tudi ta vitamin uniči.

Človek potrebuje na dan povprečno 10 do 25 miligramov vitamina E. Pri nekaterih boleznih ga je treba tudi do 300 miligramov dnevno. O tem pa odloča zdravnik; zdravila, ki vsebujejo veliko vitamina E, smemo jemati le po njegovem navodilu.

Zaupanje daje pogovoru več hrane kakor duhovnost.

Vsak najde pri drugih prav tiste napake, ki jih ima sam največ.

V JAJCNEM RUMENJAKU JE NAJVEČ VITAMINA E

ZDRAVNIK svetuje

O. O. Maribor

Ljudje, pri poklicih, ki mnogo stojijo, nagibajo h krčkam. Drug važen faktor pa je konstitucionalna slabost vezivnega tkiva in s tem tudi ožilja. Ženam pogostokrat ostane povešene matrice na venozni sistem ožilja, še v kasnejša leta. Ščasoma zaradi slabšega odvajanja krvi iz spodnjih okončin pride do motenj v prehrani tkiv, posebno kože in podkožja, pa nastanejo na kračah trdovratne rane, ki se le težko zopet zazdravijo, in pa otekle noge. Priporočam Vam, da izrabite vsak prost trenutek, ki ga imate na razpolago, med kosilom ali doma ko berete ali šivate in napravljate podobna opravila sede, da dvignete nogi do višine srca ali vsaj položite na drug stol. Pri manjših krčnih žilah deluje tudi dobro, če nosite elastične nogavice ali si povijate noge z elastično obvezo. Pri večjih pa vam ne preostane nič drugega kot da se obrnete na Vašega zdravnika, ki Vam bo po predhodnem strokovnem pregledu vbrizgal v žilo neko snov, ki bo krčico zaprla.

C. B. Celje

Rahitis je obolenje kosti v rasti. Zaradi pomanjkanja B vitamina organizem ne more pravilno izrabljati kalcija iz hrane in ga v zadostni meri nalagati v kosti, katerim je nujno potreben. Zato ostanejo nekatere kosti mehke, se pod vplivom teže in natezanja mišic skrivijo, deformirajo, kar ima lahko pri hujši obliki rahitisa, predvsem pri dojenčkih od 3.—12. meseca kasnejše težke posledice deformiranega okostja. Poleg tega se na določenih mestih (na izbočenih glavah, na zapestjih ali gležnjih) nalaga tako imenovano osteoidno tkivo, to je sicer kostno tkivo, ki mu pa manjka kalcij. Priporočam Vam, da dobi otrok nujno potrebni vitamin D (v obliki preparata A + D3, vitacitrola ali ribjega olja, ki ga naj jemlje 2 veliki žlici dnevno) in pa visoko vredno beljakovinsko hrano (mleko, sir, mlečni izdelki, nemastno meso, jajca). Poleg tega naj se, ko bo sončno vreme, mnogo sonči, ker sončni žarki pretvarjajo predstojno vitamina B, ki ga imamo v koži, v pravi vitamin D, vendar v majhnih količinah.

R. P. Ljubljana

Vzroke luskavici je iskati v kompleksu številnih notranjih in zunanjih faktorjev. Težko je reči, kaj je v Vašem konkretnem primeru povzročilo obolenje. Potrebno je, da se pregleda kri, urin, žlečični sok, da se odkrijejo mesta, kjer bi ev. lahko obstajala ognjišča (zobni granulomi, kronično vnetje nebnic, kronično vnetje slepiča itd.). Ultravioletni žarki v sončnem spektru so namreč tisto zdravilo na morju, zaradi katerega nastopi izboljšanje.

B. F. Vuzenica

Potegniti nek strog kriterij za bolezen, ki ji kajenje ne škoduje, ni mogoče, kajenje namreč draži sluznice dihalnega aparata in če je v večji meri, povzroča kronični trdovratni bronhitis. Po drugi strani nikotin, ki se sprošča pri kajenju povzroči skrčenje ožilja, ter ima za posledico slabšo prehrano tkiva. V primeru nadehu, ki ga vi navedate, je pa tako že zaradi zmanjšane elastičnosti pljučnega tkiva število pljučnih žilic — kapilar — zmanjšano in s kajenjem ustvarjate še slabše pogoje, ker stalno dražite sluznico in zožujete še preostale kapilare.

A. V. LJUBLJANA

Po vašem opisu gre pri sinu za tako imenovan nočni strah ali Pavor Nocturnus. To je fiziološka motnja na emocionalni osnovi, ki se pojavlja praktično pri hiperaktivnih, inteligentnih in plašljivih otrocih. Vzroke moramo iskati deloma v otrokovi konstituciji, v glavnem pa v vzgoji. Starši ravnajo napačno, ko že majhnega otroka strašijo n. pr. s črnim možem, z zdravnikom ali s tem, da ga bodo pustili samega kje v samotni in podobno. Pa tudi vsemogoče pogovore staršev o vsakdanjih skrbih otroci pravi poslušajo. Vse to otroka prevzame. Na večje otroke slabo vplivajo tudi napeti kriminalni ali kavbojski filmi ali literatura, ki jim preveč razvema fantazijo.

Kako to odpraviti, kako omogočiti otroku nemoteno spanje in počitek? Za to je potrebno najprej mnogo potrpljenja in obzira staršev in okolice. Ne pijte na otroka, ne razburjajte se preveč, če ne napravi kakšne stvari prav, govorite z njim mirno, vlijte mu zaupanje in samozavest v samega sebe. Mnogo naj se giblje na svežem zraku, udeležuje naj se v različnih športih (tenis, plavanje, smučanje), giblje naj se med svojimi sovrstniki. Hrana naj vsebuje mnogo ogljikovih hidratov. Dajte mu zvečer sladkor ali močnat jeli, nikakor pa ne zvečer mleka, mlečnih izdelkov ali mlečnih pišč. Poleg tega je v hujših primerih potrebno še zdravljenje s pomirjevalnimi sredstvi, kot so n. pr. Serpentin, Largactil in podobno, seveda obnem z ostalimi vzgojnimi ukrepi, kot je zgoraj navedeno.

dr. s. c.

BREZ BESED

Misli o poklicu

So dobri in slabi poklici: dobri so tisti, ki jih opravljajo ljudje, ki so kakor zanje rojeni, slabi so tisti, ki se opravljajo brez volje.

Kakor v vsemu na svetu, je tudi v poklicih neka hierarhija. Višina se računa po uslugah, ki jih poklic daje družbi.

Niž ni bolj odvratnega, kakor poslušati, kako nekdo vsak dan preklinja svoj poklic in nič bolj prijetnega kakor uživati radost poklicnega dela, v katerem se počutiš kakor v toplem domu, ki je bil zate narujen.

Pravilno zaposlen človek se hitro vzpenja od ničevosti popolnega neznanja in nespretnosti preko številnih stopnic priučnosti in privajenosti do mojstrstva v svoji stroki.

Kdor neprestano menja delo, kopiči napako na napako. Napačne izbire poklica — vmes pa krajše ali daljše dobe brezdelja — napolnjujejo marsikatero žalostno pot od zibelke do groba.

Nobenega poklica ni, ki bi bil nizek, nečasten ali ki bi se ga bilo treba sramovati, treba ga je le pošteno in spretno opravljati.

Ali je sploh v tej skrivnosti kaj, česar bi se mogel čvrsto oprijeti? Mitar je onemogel odkimal. Gjuro Šterić? Zaim sodi drugače o njegovem vedenju, ki vodi k medsebojnemu sumničanju in razdor. Mitar ni mogel niti za trenutke pomisliti, da bi Zaima vodili pri tem nepošteni nagibi. Pa saj to je bilo tisto najhujše, kar je pravzaprav povzročilo zmešnjava v Mitrovi glavi, kakor da možgan sploh ni imel, kajti če Zaim tako pravi, potem se je vsa reč drugače zasukala. Gjuro, odredov brezroki obveščevalni častnik, prododušni Gjuro? Mitar je skušal zbrati razbite misli: — kaj je pravzaprav vedel o njem, o njegovi preteklosti? Ne mnogo, pravzaprav — skoraj nič.

In sam vrag se je začel igrati z Mitrom, pred očmi mu je nastavljal bolj in bolj črne podobe: v krotkem, skromnem Gjuru je začel spoznavati čisto druge lastnosti in celo tudi drugačen lik. Zdaj ga je videl v dolgi, do vratu zapeti črni suknji, s temnim, zagonetnim ozadjem, zdaj v podobi polzavega, nizkega, priskutnega bitja z neverjetno izrazitimi potezami, ki so razodevale dvoličnost, sovraštvo in nečist značaj. Ob takih, tako očitnih in tako prepričevalnih vtisih je začela v Mitru počasi, postopoma, toda neizprosno in nespremenljivo zoreti odločitve. Odločitev, kakršne se je sam bal, saj ga je konec koncev plašila že sama misel, da ga je konec obdobja vsepovsodnih ljudi, ki po značaju in psihologiji niso razkrinkani, marveč dvojni, ljudje zapravljeni, ugasle zavesti, od katerih lahko pričakuješ vse mogoče, ne moreš pa nikoli dognati, kaj mislijo in kaj imajo za bregom.

Sredi njegovega duševnega boja in razsula je prišel Danilo. Izbrpan in utrujen, a kljub temu vder in čil. Ni se zmenil, kakšen je Mitar, marveč je veselo rekel:

»Stari, na Klancu je bilo tako, da ne bi moglo biti bolje. Ustaše smo kratko malo zasacili pri spanju, še sanjalo se jim ni, da jih bomo napadli. Tako torej, popolno iznenađenje.«

V tišini, ki je nastala nato, je Danilo nič hudega slutnje odpasal torbo in jo položil z daljnogledom vred na polico. Odpel je tudi gornje gumbe na bluzi. Odložil je čepico. Odsev notranjega zadovoljstva mu je ozarjal obraz, ki je bil truden in srečen.

»Gjuro je torej imel prav... Kaj praviš? Nisem, dobro slisal.«

Mitar ni ničesar rekel. Samo ustne so se mu razprle in izpustile pridružen zvok, kakor hropec.

Danilo je sedel na stol, ki je zaškrpal.

»Zdelo se mi je, da si nekaj rekel...«

Mitar je stisnil ustne, jedre, toda popolnoma potemnelo. Gledal je pobito, neoljemljivo. Molč. Spet ga je prekinil Danilo, še vedno brez presenečenja v glasu:

»Malo prej sem slisal, kako je opravil drugi bataljon pri Topuhu. Sijajno. Pripovedujejo, da si junaško napadel ustaše... Eh, mar ti je treba... kakor da brez tega ne bi mogel...«

Tišina je spremljala tudi ta tovariški očiček. Mitar je gledal negibno predse.

Nato Danilo iznova:

»Premisl sem... a nič zato... zajeli smo kakšnih štirideset ustašev. Nemcev nikjer v bližini... Gjuro se ni motil, zdaj je očitno, vohun ni ne v prvem ne v drugem bataljonu. Samo v tretjem...«

Danilovo obličje je kmalu nehalo žareti. Mahoma je potemnelo, kakor da je zogleleno, ko je opazil, kako je na njegove poslednje besede šinil divji plamen iz Mitrovih oči. Danilo je poznal ta pogled, togoten in uničujoč, poznal je tudi njegov skrivnostni vir — pojavljaj se je v trenutkih, kadar je videl Mitar nesrečo pred seboj. Kaj se je zgodilo Mitru? Menda ne... zakaj me tako gleda?

Danilo je skočil na noge in tako obstal. Mitar ga je še dalje gledal, venomer tako mrk, ne da bi zinil. Te velike, vročične oči! Danilo je šinilo v glavo tisto, kar je najhujše — nemška ofenziva... Drobne potne srage so mu stopile na čelo.

A že je zavrgel to misel: Ne, kdor Mitra pozna, je lahko prepričan, da je ni sovražno ofenzive, ki bi ga mogla napraviti tako strahnega. Nekaj drugega je vmes, nekaj hujšega. Ne da bi povzdignil glas, je počasi vprašal:

»Mitar, tak povej — kaj je?«

Zdaj je tudi Mitar vstal, visok, trd in turoben. Sodeč po tem, kako se je vzravnil, kako je pobesil obrvi — se ni obetalo nič dobrega.

»Najprej nisem verjel, ampak zdaj... ko sem natanko premislil. Sicer pa, preberi še ti...«

Danilo je prebledel in vzel pismo v roke. Ko ga je razkoračen bral, so mu prsti podrtjevali. Za trenutek je tudi on začutil zmešnjava v možganih. Zaim — stari tovariš Gjuro, njegov up, zrasel in trpljenju in revoluciji. Mar more biti njegovo vedenje sumljivo? V spominu mu je vstala njegova podoba iz časov prvega poznanstva: tiste oči, ki so žarele v vročem, ganljivem zanosu, besede, stekane iz hrepenenja po pravici, oči.

Ljudje so vsekar radi lahkemiselni, kadar hočejo neutemeljeno in neodgovorno govoriti o kom drugem... Mar lahko človek tolikanj izgubi smisel za preprostost in odgovornost? In kako more tale Zaim, stari tovariš in borec, da... Mar ni to manj, kompleks prebitivca, ki sam v sebi nečesa pogaša?... Kako bi si to razložili? Res, Zaim ni med tistimi, ki bi jim mogli očitati lahkemiselnost in nečastne nagibe: je dober tovariš, življenjskim nazorom, izkušen, inteligent in samozložen, široko poznavajoč ljudi in življenje. Za kadrovske in množično delo. Hm — je zamrmljal Danilo skoz stisnjene zobe — brezumje! Zaim nima prav — to je očitno. A zakaj to? Samo to, da nima prav, da je na napačni poti, ne pojasnjuje njegove podobe. Ali se sploh zaveda svojih poudrov? Prej bo to, da je prepričan, da dela prav, da ravna pravilno, komunistično v prid odredu, v prid boju.

Danilo je hudo trpel. Po nečem, kar je izmrmral, ko je zložil pismo, je Mitar sklepal, da ne verjame tega, kar je napisano. Zato je zdrhtel v njegovem glasu prizvok je e:

»Kaj praviš? Ti ni všeč?«

Danilo je razumel, kaj je hotel reči Mitar, toda njegove misli so poletele nekam drugam: — zakaj je tako med ljudmi in tovariši in kaj se pravzaprav dogaja v tretjem bataljonu? Mrzlično je iskal razlage za vse to, kajti kolikor je imel Gjura rad in ga je cenil, prav toliko je spoštoval Zaima in mu zaupal.

Delj časa sta molčala. Vtem so se križali njuni pogledi — v Mitrovem tragična, skraj-

pritaženo trpljenje in plemenite sanje o bližnji pomladi, ki prihaja, da bo zamenjala gluho dobo nesmiselnosti in okrutne morale.

To je zbudilo v njem mnoge spornice na dogodek med vstajo, ko se je pokazalo, da je Gjuro privržen Partiji in revoluciji s čisto in stanovitno zavestjo. Zakaj naj bi zdaj drugače gledali nanj? Danilo je pomislil: lahko da je bil v nekem pogledu tudi pretirano občutljiv glede na Gjura, kar je prav mogoče in razumljivo spričo izredno težavne in nesrečne Gjurove življenjske poti, toda o svoji veri v Gjurovo poštenost in v revolucionarno predanost tega tihega, skromnega, pohabljenega mladeniča, ne, o tem ni maral razpravljati niti sam s seboj. Bilo bi grdo, neodpastljivo, če bi kaj drugega mislil... To ni kar tako... Ljudje so vsekar radi lahkemiselni, kadar hočejo neutemeljeno in neodgovorno govoriti o kom drugem... Mar lahko človek tolikanj izgubi smisel za preprostost in odgovornost? In kako more tale Zaim, stari tovariš in borec, da... Mar ni to manj, kompleks prebitivca, ki sam v sebi nečesa pogaša?... Kako bi si to razložili? Res, Zaim ni med tistimi, ki bi jim mogli očitati lahkemiselnost in nečastne nagibe: je dober tovariš, življenjskim nazorom, izkušen, inteligent in samozložen, široko poznavajoč ljudi in življenje. Za kadrovske in množično delo. Hm — je zamrmljal Danilo skoz stisnjene zobe — brezumje! Zaim nima prav — to je očitno. A zakaj to? Samo to, da nima prav, da je na napačni poti, ne pojasnjuje njegove podobe. Ali se sploh zaveda svojih poudrov? Prej bo to, da je prepričan, da dela prav, da ravna pravilno, komunistično v prid odredu, v prid boju.

Danilo je hudo trpel. Po nečem, kar je izmrmral, ko je zložil pismo, je Mitar sklepal, da ne verjame tega, kar je napisano. Zato je zdrhtel v njegovem glasu prizvok je e:

»Kaj praviš? Ti ni všeč?«

Danilo je razumel, kaj je hotel reči Mitar, toda njegove misli so poletele nekam drugam: — zakaj je tako med ljudmi in tovariši in kaj se pravzaprav dogaja v tretjem bataljonu? Mrzlično je iskal razlage za vse to, kajti kolikor je imel Gjura rad in ga je cenil, prav toliko je spoštoval Zaima in mu zaupal.

Delj časa sta molčala. Vtem so se križali njuni pogledi — v Mitrovem tragična, skraj-

na odločnost, v Danilovem motni odsvit notranjega boja. Razdvojenost se je tepla z razumom. Ali je mogoče sprejeti nekaj, kar nasprotuje prepričanju, vesti?

Mitar je menda zasluhl, kaj se dogaja v Danilo. Ali se mu je v oči prikradla puščoba, občutek praznoti, ki prihaja vsakikar, kadar se panagroma, iznenadno podere naša iluzija, naše prepričanje? Kdo bi mogel vedeti Zaimovo pismo je prišlo nepričakovano. Gjuro pa je Danilov ljubljeneč, čvrsto utelešenje temeljitosti, preudarnosti in tovarištva. Najhujše je, da takšna utelešenja v človeku nikoli iznenada ne zamro. Tudi po smrti še žive in zapuščajo nemir, sum in nepokojo. To je Mitar razumel, ampak...

»Ali mi ne bi povedal, zakaj molčiš? Tu ne moremo odlašati...«

Mitar je razprostrl roke in jih pridržal v zraku. Pogled napet, strog, samozavesten. Besede so zveneale ostro, kovinsko, kakor če pade svinec na tlak. Glava potisnjena naprej. Danilo ga je redkokdaj videl tako razburjenega, neomahljivega.

Nasproti njemu je bil Danilo strahovito pobit. Doljna ustnica mu je začela trepetati. »Mitar, mislim, da se je Zaim zmotil. Te gale tu ne morem verjeti.«

Ko je to izgovoril, je obrnil glavo, da bi se ognil izrazu zaprežanosti, ki se je začelo kazati na Mitrovem obrazu.

»Za vsako reč je treba pravo mero,« je rekel, ne da bi ga pogledal, »pri Zaimu pa tega ni. Zaim zahteva, da mu verjamemo, a zakaj? Vprašam se — zakaj? Mar sa. zato, ker zahaja Gjuro pogostoma na zasledeno ozemlje? To je čisto navadna neumnost in jaz nočem imeti nič opraviti s tem pismom. Ni dvoma, Zaim gotovo misli najbolje, a katerikoli tudi dobrohotnost zavede v hudo bledo.«

V grlu ga je začelo praskati, zato je trudno odmahnil z roko.

Mitar je zardel. Dovolj mu je bilo vsega. Danilo si marsikaj dovoljuje.

»Mislim, da ima Zaim prav. Zapeljati smo se dali na krivo pot, ne da bi bili pomislili, kaj vse se lahko iz tega izčrpi. Napako moramo popraviti. Mislim, da je treba Gjura takoj odpoklicati.«

Danilo se ni niti ganil. Samo obličje se mu je od iznenadnega naglo spremenilo. Okoli usten so mu poigravali blede drhtljivi vzne-mirjenja. Roka se je neutržno tresla

AKTIVNI ODMOR

Odbor za razvedrilo in oddih delavcev pri Republiškem svetu Zvezde sindikatov za Slovenijo je skupno z Višjo šolo za telesno vzgojo in zdravstvenimi delavci izbral nekaj delovnih kolektivov, v katerih bodo organizirali »aktivni odmor«. Ker je ta stvar pri nas še dokaj nova, smo zaprosili direktorja Višje šole za telesno vzgojo tovariša Draga Stepišnika, ki proučuje ta vprašanja, naj nam podrobneje razloži to zadevo.

Pod pojmom »aktivni odmor« razumemo nekaj minut prosto organiziranega razvedrila v polurnem odmoru med delom. Gre torej za organizirano razvedrilo, ki pa je vendar prostovoljno.

Delavec naj bi deset minut preživel v igri, pri čemer si sprosti duha in telo. Priporočljive so zlasti take igre, pri katerih sodeluje veliko ljudi, ne zavračamo pa tudi drugih, n. pr. namiznega tenisa, odbojke, balinjanja itd. V naši šoli zbiramo razne oblike iger z žogo in drugimi predmeti. Predvsem bi pa rad naglasil, da oblika ni tako odločilnega pomena, vendar je že sedaj jasno, da morajo biti za posamezne proizvodne panoge različne, drugačne za fizične, drugačne za umske delavce. Medtem ko so za umske delavce priporočljive take igre, ki zahtevajo določen telesni napor, se težkim fizičnim delavcem priporočajo predvsem take, ki razvedrejo duha.

Pri vsem tem torej ne gre za vrhunski sport, če je treba to sploh še posebej naglašati, marveč za zdravje in razpoloženje delavca, kar mora konec koncev vplivati tudi na

storilnost. S statistikami so v drugih državah že dokazali, da delovna storilnost po odmoru celo poraste. Ko so primerjali storilnost dveh proizvodnih oddelkov neke tovarne, so ugotovili, da je precej večja v tistem, kjer so imeli »aktivni odmor«.

Mi smo šele na začetku. Namen naših poskusov je v tem, da dobimo znanstvene izsledke glede zdravstvenega stanja ljudi, duševnega razpoloženja in seveda tudi glede storilnosti v takih oddelkih, kjer bodo imeli »aktivni odmor«. To bo dolgotrajno delo. Pri njem pa bodo v vsakem oddelku sodelovali zdravnik, psiholog in športni strokovnjak, ki bodo igre vodili, izbirali najprimernejše oblike aktivnega odmora ter zasledovali rezultate.

Seveda pa bi bilo močno napak, če bi ostali samo pri teh poskusih. Mislim, da bi bila tudi ena izmed nalag odborov za razvedrilo in oddih, ki so jih izvolili na občnih zborih sindikalnih podružnic, da bi sami poskusili in organizirali razvedrilne igre v odmoru med delovnim časom, kar v nekaterih kolektivih že delajo.

IZKORISTIMO ODMOR MED DELOM TUDI ZA ZDRAVO ŠPORTNO RAZVEDRILLO

ŽREB JE ODLOČIL?

Zares! Stevilni protesti, ki se slišijo z raznih strani proti načinu kako je bilo izvršeno grupiranje za svetovno nogometno prvenstvo, kaže, da niso brez osnove.

Kako je bilo?

V soboto, 8. februarja, je bil v Stockholmu objavljen razpored reprezentanc po skupinah. Vsi prisotni so videli na velikih tablah, da vodi prvo skupino Nemčija, drugo Francija, tretjo Švedska in četrto Avstrija.

Po pravilniku FIFE morajo igrati med seboj prvoplasirani prve in druge skupine in prvoplasirani tretje in četrte skupine. To bi pomenilo, da bi verjetna zmagovalca v tretji skupini morala igrati proti zmagovalcem četrte skupine Anglije, Brazilije, Sovjetske zveze ali Avstrije. Toda nekemu ta razpored ni bil všeč. Se isti večer so organizatorji sporočili, da bodo zmagovalci prve skupine igrali z zmagovalcem četrte skupine. Tak vrstni red je prinesel drugi dan tudi vse svetovno časopisje.

Toda 24 ur pozneje, je prišel popravek: Zmagovalca prve in druge skupine bosta igrala med seboj in prvoplasirana tretje in četrte med seboj.

Komu je bil potreben ta popravek? Verjetno Švedski. Svedji so se namreč želeli izogniti močnim nasprotnikom (Sovjet-

ski zvezi, Angliji in Braziliji) pa so si pripraviли nekoliko lažje nasprotnike, kateri naj bi bili po njihovem mišljenju slabši nasprotniki — Paragvaj, Francija, Jugoslavija in Škotska.

ŠPORTNA ZVEZA SLOVENIJE JE PRIREDILA Z REPUBLIŠKIM SVETOM SINDIKATOV TEČAJ ZA DELAVCE, KI VODJO ŠPORTNO ŽIVLJENJE V DELOVNIH KOLEKTIVIH

Češka „lokomotiva“ se umika

Slavni češkoslovaški atlet Emil Zatopek je dosegel v začetku leta spet pomembno zmago, saj je bil prvi na krosu v San Sebastianu. Takrat je izjavil, da se bo počasi umaknil z atletskih stez.

V osemnajstih letih športne kariere in v desetih letih mednarodnih uspehov je ta skromni športnik vtisnil svoje ime za vse čase na vidno mesto športne zgodovine. Že dalj časa so mislili, da nič več ne ogroža slave dolgoprogashev, toda zmaga v San Sebastianu je pokazala, da je še pri močeh. Zdaj je star 36 let in se umika mlajšim, ne da bi čakal, da si z neuspehi za-temni nekdanjo slavo, česar mnogi veliki tekači niso znali storiti.

Zatopek pa mora še nekaj časa trenirati, da »umiri« srce. Kaže, da ima na Češkoslovaškem že naslednika. Sam misli, da bi bil to lahko mladi Jurek, ki je bil na krosu v San Sebastianu tretji. Za svojega naslednika v mednarodnem merilu pa upravičeno šteje Vladimirja Kuca, slovitega sovjetskega tekača, ki je svojega vzornika še v marsičem prekosil.

Zanimivo je, kakšno mnenje ima Zatopek o najboljših tekačih v zadnjih desetih letih. Na prvo mesto postavlja Vladimirja Kuca, nato slede Piry, Iharoš, Kovacz, Milmun, Chataway, Jugoslovan Mihalič, Noris in Ibotson. Desetega ni, sebe je seveda izpustil. Nam pa je prepuščeno, da ga uvrstimo v prvo desetorico po lastni presoji. Med zadnjimi prav gotovo ne bo. Našega atleta Mihaliča zelo ceni in pravi, da športnikov ne smemo ocenjevati zgolj po rezultatih, ampak tudi po tem, koliko je napravil za sport in kakšen človek je.

Zanj šport ni samo boj za rekorde. Rekord je atrakcija, pa vendar samo del vsega tistega, kar naj šport nudi ljudstvu. Nekemu novinarju je Zatopek dejal: »Sport je dosti koristnejši, kadar ga goji veliko ljudi, kot če drvimo samo za rekord!«

Zatopekov naslednik — Vladimir Kuc

LED JE PREBIT

Po tragični nesreči, v kateri je našlo smrt osem nogometašev »Manchester Uniteda«, je bilo mnogo govorice o tem, da športna moštva ne bodo več smela potovati z letalom. Nekateri klubi so celo preložili svoja potovanja, nekateri zamenjali letalo z vlakom, drugi pa so sklenili, da njihova moštva ne bodo nikoli več sedla v letalo. Toda pred dnevi je nogometni klub »Birmingam« izjavil, da bo potoval z letalom. Ta angleški klub poje na turnejo v Španijo.

KDO JE PROFESIONALEC?

Trener sovjetske reprezentance v hokeju na ledu Anatolij Tarasov je takoj po prihodu v Oslo izjavil, da je v kanadski reprezentanci najmanj 6 do 7 profesionalnih igralcev hokeja na ledu. Kanadski funkcionar pa je obtožil sovjetske igralce, da so profesionalci. Toda priznal je, da je nekaj igralcev njegovega moštva igrala hokej za denar, vendar so pred dvema letoma spet postali amaterji. Težko je reči, kdo je danes profesionalec.

SOVJETSKI ATLETSKI STROKOVNJAKI PREDLAGAJO

Mednarodna atletska federacija še vedno ni priznala rezultata Jurija Stepanova v skoku v višino — 216 cm — za nov svetovni rekord. Vzrok je: Stepanov je nosil posebno sprinterico z debelim podplatom iz plastične snovi. Sovjetski atletske strokovnjaki predlagajo, naj rekord priznajo ter v bodoče skakalcem v višino dovolijo, da uporabljajo sprinterice z debelim podplatom. Vendar pa so mnogi, da je treba omejiti debelino podplata na 15 milimetrov. Prav tako pravijo, da podplat ne sme biti iz gumija ali podobne snovi, temveč iz usnja.

NACRTI SO PADLI V VODO

Organizatorji olimpijskih iger, ki bodo 1960 v Rimu, so obljubili, da bodo tekmovanja v rekobori v areni starega Koloseja. Na kraju, kjer so se pred dvema tisočletja borili gladiatorji. Govorili so, da bodo stadion preuredili, da bi ustrezal vsem potrebam sodobnega športa. Celotno to so predvidevali, da bi bili vsi funkcionarji oblečeni v stardavna oblačila, da bi gledalcem kar najbolj pričarali antično vzdušje. Toda ... Direktor zavoda za zaščito kulturnih spomenikov v Rimu ni hotel dovoliti športnih tekmovanj v Koloseju in tako so vsi načrti padli v vodo.

KONEC PREMOČI

V atletskih krogih Evrope je izzval veliko senzacijo rezultat, ki ga je postavil mladi indijski atlet Mikhla Sing. 400 m dolgo progo je pretekel v 46,6 sekunde in se tako uvrstil med dvanajst najboljših tekačev vseh časov na tej progi. Njegovega uspeha ne smemo podcenjevati, saj je tek na 400 m specialistična ameriških tekačev, ki so v tej disciplini dosegli daleč najboljše rezultate na svetu. Vsekakor kaže, da se blizu konca absolutne premoči evropskih in severnoameriških atletov nad azijskimi. Ne bo treba dolgo čakati novih talentov s tega kontinenta, posebej če upoštevamo, da imajo azijski narodi izredne prirodne sposobnosti za atletiko.

Gjura odpoklicati kot osumljenca? Nu, ne glede na to, da je že sama ta domneva neumnost — ali se Mitar sploh zaveda svojega sklepa, mar ni žrtev preizkušnje, ki presega meje živčne vzdržljivosti? Reagirata kot komandant, ne kot človek. Ni dvoma, kot komandant se mora čutiti odgovornega za usodo odreda, toda tole je bolj človeško vprašanje — ali je mogoče tovariša kar tako osramotiti, ga odriniti, ga postaviti na »pranger« in vse to zavoljo stvari, za katero se tudi on bojuje, zavoljo načela, katerega tudi on izpoveduje, zavoljo boja, v katerem tudi on sodeluje. Odpoklicati ga in osramotiti kot ne dovolj zanesljivega in nepreizkušnega, čeprav Gjuro ni tak, čeprav tak nikoli ne bi mogel biti.

Komandant... človek... tovariš... Za Danila to nikoli niso bili pojmi nečesa nedoločnega, marveč sveta trojica enote, celote in povezanosti. Neslišno je ponavljal v sebi, da tole, kar Mitar misli in naklepa, ni mogoče in da je brezglavni. To ni več odnos do stvari, predmeta, smotra, ideologije, marveč odnos do človeka in tovariša. Če se mu postavi po robu, je vedel, kaj se bo zgodilo, poznal je Mitrovo kri in naravo. Razkol, razkol med njima, v štabu odreda. Razkol pred sovražno ofenzivo. Pri tej misli je Danilo ves vzdrltel — mar sme dopustiti, da bi se to zgodilo, on, komisar odreda?

Prišlo je tisto, česar se je bal in kar je slutil od vsega početka — ta prekleti skrivnostnik, vohun v odredu, bo vnesel razdor in neupanje. Tole z Gjurom bi bil začetek. Za sovražnika bi bila to največja zmaga. Ali se sme to zgoditi? Preprečiti, preprečiti to, naj stane, kaj hoče, tako pri Mitru kakor pri Zaimu in Gjuru. Omahoval je manj kakor trenutek. Naglo se je vrvaval in se zastremel Mitru v oči.

»Mitar, tega ne boš storil, tega ne smeš storiti. To bi Gjura ubilo... poznam ga... in zavedati se moraš, da bi nas to zavedlo v še hujše napake.«

Bilo je, kakor da stojita drug tik drugega. Mitar se mu je zazrl v zenice.

»Kaj je treba storiti, bom storil...«

Ni mogoče dvomiti: če je Mitar prepričan, da s tem popravlja napako, bo tudi storil, vseeno, če bo to tovariša za vedno zdobil in ranilo. Takoj in brez obotavljanja. Ni, ki bi mu bil mogoč ugovor. Mitar je bil tak, in Danilo se je tega predobro zavedal.

Pa vendar: »Rad bi te prepričal o nasprotnem. Premisli, pa boš tudi sam spregledal. Gjuro je neoporečen in pošten tovariš, tako pošten in občutljiv, da bi ga to potrla in mu ubilo vero v ljudi, v življenje, vase...«

Mitar mu je segel v besedo:

»A Zaim? Hočeš reči, da ta ni pošten?«

»Tega ne mislim. O Zaimu sem vedno najboljše sodil.«

»Zakaj torej braniš Gjura?«

Mitrov glas je zvenel zapovedovalno. Kdaj prej ne bi bil Danilo tega nikoli resno jemal, ker sta bila vedno prisrčna med seboj, ampak zdaj se je nekaj uprlo v njem. Kako mu je zabrusil Mitar to vprašanje v obraz! Njegove stisnjene oči, v katerih so zenice poblesnile s sumljivimi iskrami, e — to je bila preveč. Da Mitar ne bi šel tako daleč...

Danilo se je vrvaval.

»Ti, Mitar, pazi, da ne bo prekipelo.«

»To je moja stvar. Zakaj mi ne odgovoriš, kar sem te vprašal?«

Kakor da je začutil porog v Mitrovem glasu. Stala sta si nasproti, napeta in hladna. Ozračje med njima se je zgostilo, težko sta dihal.

Mitar je potisnil glavo naprej, podbočil roke, prežal sklonjen kakor razdraženo zver.

Danilo je začutil, kako mu šumi kri v glavi, Mitrov glas ga je zaskelil v dno duše.

V ušesih mu je bobnelo, šumelo, pozvanjalo. Mitrov obraz se mu je zdajci zadel mrzek, zopr. Stopil je korak proti njemu, a tisti mah mu je vstala pred očmi grozotna podoba. Ta podoba mu je zavezala jezik in utišala divje utripanje srca. Podoba brezglavega štaba v razdoru med komisarjem in komandantom. Podoba nestrpnosti in nesloge med tovariši, in to v trenutku, ko se sovražnik pripravlja, da bo odred napadel in uničil.

Mitar je stal razkoračen, podbočen. Zenice so se mu lesketale.

Danilu se je vrtelo v glavi. Gle... je v komandanta, pa ga ni videl, njegov lik se je izgubljal pred podobo razbitega odreda, kolone mrtvih in ranjenih, zažganih bolnišnic, onemelih lic beguncev...

Nato je spet zaslišal od daleč znani rogljivi glas. Mitrov glas.

Danilo vso noč ni zaspal. Kolena so se šibila, tade ne od utrujenosti. Oči so se zapirale, rade bi se bile zaprle. Pa ne od ne-

spečnosti. Strašna podoba je rasla pred njim, širila se je v nedogled, brez konca in brez smisla. Telo se mu je ohlajalo.

Danilo se je zbal. Odločil se je, da se bo vdal.

Počasi je snel pas spištolu. Mitar je opazil, kako so se Danilu tresle roke. Mitar je pazil boleče umiranje v njegovih očeh. Umiralo je nekaj velikega, človeškega, plemenitega. Videl je duševni zlom na njegovem obrazu, potrtim in do skrajnosti razobličeni.

Danilo je odložil pas in pištolo. Roka mu je bila negotova, omahovala je. Mitar jo je hotel pridržati.

»Kaj... Kaj pa delaš?«

Danilo so se napejale prsi — ali love sapo?

»Vem, kam bo to dovedlo...«

Danilov glas je bil trd, razbit, a tako boleljivo ganljiv, da je Mitar, nehote ganjen, odstopil za korak.

»Hočem, da se do kraja pogovoriva.«

Danilo ni več hotel govoriti o tem. Ni bilo več toliko pri močeh, da bi se postavil po robu, čutil je, kako mu grozovit privid prebija zgane, privid nevarnosti in nesreče za odred, ki jo lahko on prikliti, ki jo lahko Mitar povzroči in jo je treba preprečiti — če hoče ohraniti odred pri življenju.

Molče se je obrnil in prijel k vratom. Koraki so se mu vlekli negotovo, kakor tiste mu, ki se je pregrešil zoper svojo vest.

Je prepričan, da ravna nasprotno, zoper svojo vest.

Danilo seveda ni mogel opaziti sprememb, ki so v trenutku nastale v Mitru. Ko se je Danilo napotil k vratom, je Mitar najprej do ušes zardel. Besno je škrtnil z zobmi — znak, da je od togote ves iz sebe. Brezumen bes, bes zaradi omahovanja in polovičarstva, bes na osebnost omahova — pa breme malodušja in dekadence.

Tedaj mu je padel pogled na Danilov hrbet. Slišal je slabotni šum njegovih korakov. Ali je bil to šum ali nekakšna nejasna intonacija v njegovih možganih, nekaj kakor neslišen in nerazumljiv odtok samemu sebi? In kakor da se je začelo v njem nekaj trgati, kos za kosom, vedno hitreje, hitreje. Kri mu je začela odtapati iz glave.

Vzkliknil je za komisarjem:

»Stoj, Danilo, kam greš?«

Danilo se je obrnil in ga postrani po-

gledal. Mitar je znižal glas: »Kam si se namenil? In kaj pomenijo tiste besede?«

»Mislim, da si me lahko razumel.«

Mitar ga je nemo gledal in stopil bliže.

»Razumel, razumel?«

»Ne morem soglašati s tem, kar si sklenil storiti z Gjurom. Pa tudi odvrniti te ne morem, ker me nočeš razumeti. Ko bi ti le sprevidel, kolikšno gorje boš povzročil! To bi bil razkol med nami, tovariši in komunisti. Ustvarjanje nezdravega, nevarnega vzdušja. To bi bil naš konec.«

Danilo je govoril počasi in Mitar je čutil vsako njegovo besedo kakor hladen udarec z jeklom po glavi. Toda, za čudo, ni prasnjal, marveč je čisto mirno odgovoril:

»Razumeti? Jaz mislim na odgovornost!«

»Ne govori o tem. Kaj bi razpravljala o odgovornosti! Tu se ne bova nikoli sporazumela. Odgovornost — to je vendarle nekaj več kakor navadna zavest dolžnosti, reda. To je etika vsakega posameznika, stvar prepričanja, samoodrekanja. Tega ti ne boš nikoli razumel. Preveč samovoljen si, preveč elementaren, da bi ti razumel.«

Danilo je malo postal pa se je spet obrnil in se napotil k vratom, toda Mitar mu je iznenada stopil na pot. Po dveh skokih se je znašel pred njim. Pobledela ustne se mu tresle kakor v vročici.

»Slišiš?« je rekel skoz zobe. »Tako ne smeš, tako ti ne smeš govoriti.«

Danilo je trenil.

»Pusti to, Mitar. Razumi, da jaz in ti nisva isto. Ti lahko zažgeš tri vasi in ostanes prepričan, da si storil nekaj dobrega. To je zate stvar, ali razumeš, jaz pa gledam na ljudi, ne na stvari, zame so ljudje bolj važni.«

Tedaj se je zgodilo nekaj, česar Danilo ni mogel verjeti, čeprav se je zgodilo vpricho njega. Kolikor je bilo neverjetno, tolikanj je bilo pretresljivo. Po Danilovih besedah je preletel Mitrovo obličje strašen krč, vratno jabolko mu je bliskovito poskakovalo. Kakor velikani je huknil, nato pa onemel. Bilo je, kakor da se bo njegova velikanstva moč v drhtenju mahoma razpršila, telo se je kratko malo topilo in se manjšalo. Lepo se je videlo, kako mu je izpod osteklenega očesa šinila kaplja, velika kakor vinska jagoda, a naposled — Danilo je razločno slišal — je nekaj iznenada in strahovito počilo v njegovih prsih.

»Na... poglej...« je rekel z glasom, ki ga je Danilo komaj prepoznal, pa je zgrabil Zaimovo pismo in ga raztrgal na kosce. Pri tem je negibno gledal v Danila, blede in skrušen. »Poglej, to storim... ti zahtevaš samoodrekanje, individualno etiko, na — tu je,« je končal in razmetal ostanke pisma na okoli. Frtali so okoli Danila kakor plavajoče bele snežinke.

Ganjen se je Danilo trudil, da bi našel ustrezno besedo. Kolikor je pomnil, se je zgodilo prvič, da je Mitar Danovič tako ravnal. Pa kako! Koliko truda je stalo Mitru, se je videlo po njegovi skrušenosti. Nato se je Mitar naglo in brez besede oddaljil, stopil k oknu in se zagledal v obsijane vrhove. Naposled je precedil skoz zobe hladno kakor umiraje:

»Bilo je prvič in poslednjič, da sva se o tem pogovarjala. Imáš pravi! Pisma ni več. Pojdi v Gornje Gorovo in poglej, kako je.«

Ko je umolknil, še vedno s hrbotom obrnjen proti Danilu in z očmi negibno uprtimi v sanjave daljave, je Danilo natanko vedel, da ne bo spravil niti besede več iz njega. Prečudno, tudi njega samega ni mikalo, da bi rekel še karkoli. Mitrova volja, četudi poražena, je nepremagljivo legla nanj. Danilovo srce je znazalo prej kakor razum, da se ji mora podrediti. Telo pa je bilo pri tem vendarle jasno: tade spopad je ostal za Mitra nekaj takega, česar si nikoli več ne bo želel. Njuna sloga in tovarišija sta bili za vedno zapečateni.

A ta dan Danilo ni odšel v Gornje Gorovo. Preutrujeno telo in duh sta zahtevala malo sna, površ so ga še nekateri nujni opravki zadržali v štabu. Sklenil je, da bo šel na pot jutri, dvaindvajsetega maja. Mitrova silovita narava pa si je drugače dala duška. Tisto jutro je, teš in ne da bi s kom spregovoril, skočil na kobilu in pohitel proti Lognju, kjer so bili deli prvega bataljona.

Do večera ni nihče slišal zanj, minila je tudi noč in šele proti jutru so prinesli kurirji glasove o čudnem pogromu, ki ga je napravil Mitar na nekem delu okupirane ozemlja. Kakor da je udaril po ustaših bič sodnega dne — zmešnjava, preplah, smrt. Bliskovito in neizprosno, niti tice se niso utegnile umakniti. Samo požari, ki so rdečce odsevali na temnem nebu, so kazali sled za Mitrom.

Tak je bil Mitar Danovič.

LABINSKA REPUBLIKA

DIREKTORJEV PREDLOG

Za napad na Pipana so kmalu zvedela vsa rudarska naselja. Mera je bila polna. Rudarji so zasedli jame, nagnali rudniške uslužbenke, se oborožili in proglasili republiko. Gibanje je vodil izvoljeni centralni komite, ki mu je predsedoval Ivan Pipan, njegova člana pa sta bila še Ivan Tonetti ter Josip Macilis. V vseh rudarskih naseljih so izvolili rudarske svete, pred naselja na postavili rdeče straže, vso ceste minirali ter razpisali splošno mobilizacijo vseh za orožje sposobnih prebivalcev.

Labinska republika je živela polna 37 dni. Rudarji so sami upravljali rudnik. Po izdaji so morali 8. aprila 1921 kloniti pred močno italijansko vojaško silo.

Vse voditelje gibanja so zaprli, med njimi tudi Pipana ter veliko rudarjev. Do procesa ni prišlo, ker je bila prej razpisana amnestija za vse politične prestopke. Pipan je moral zbe-

žati v Ameriko, kjer je ostal zvest bорец za pravice delavskega razreda vse do svoje smrti 1925. leta, ko so ga zahrbtno umorili.

V spomin na te dogodke praznujejo hrvaški rudarji vsako leto 2. marca svoj rudarski praznik, letos pa so slovesno proslavili 150-letnico istrskih rudnikov.

B. D.

Iveri

Nihče se toliko ne moti kakor tisti, ki trdi, da je nezmožljiv.

Lahko, da si bolj pretkan kakor kdo drug, toda nikdar nisi bolj pretkan kakor vsi drugi.

Sovraštvo slabičev ni tako nevarno kakor njih prijateljstvo.

— Tovariši, to je samo predlog. Toda ko boste o njem odločali, pomnite, kdo je to predlagal.

ERSKINE CALDWELL

"STARA" JOA CRADDOCKA

Julija Craddock je imela petintrideset let, a nikdar v življenju ni bila ne lepa ne privlačna. Petintrideset let je minilo — mladost in zrela doba — brez lepote, brez mikavnosti. Bila je iz leta v leto grša. Od petnajstletnega dela v kuhinji in nad koritom za pranje, ji je telo postalo okorno in mišičasto, lasje trdi in umazani, lica polna gub, medtem ko so se ji prsi povešale kakor poklopec pri sedlu. Moškim je bila zoprna. Celo Joe, njen mož, ji je zmeraj rekel »stara«.

Sedaj pa je Julija umrla.

Smrt ji je bila odškodnina. Odškodnina za nelep obraz in telo, za tegobe njenega življenja. Vse življenje je bila bedna — enajster otrok, štirinajst krav in velika kurja družina. In osem umazanih svinj. Delo, delo in samo delo, od štirih zjutraj do devetih zvečer, nikoli ni počivala, nikoli ni šla v mesto, še okopati se ni utegnila nikoli. Joe je prav tako ves čas delal. Vendar mu ni delo ničesar prinašalo razen bolečin v križu,

grenkobe in siromaštva. Več ko je delal, bolj reven je bil. Ko je jeseni pripravil dvajset zabojev bombaža, je cena padla, da je le s težavo plačal gnoj — včasih se tega ne. Kadar pa je cena poskočila za trideset funtov, zaradi suše in vlage ni imel bombaža naprodaj. Zivljenje Joa in Julije ni bilo vredno piškavega oreha.

Sedaj pa je bila Julija mrtva. Nikoli ni bila lepa, nikoli tudi ni mislila, da je lepa. Nikdar ni občutila svile na svoji koži, pudra na nosu, rdečila na licih in nikoli ni imela čistih nohtov.

Prišel je pogrebnik in jo odnesel. Naslednje jutro jo je prinesel nazaj, da bi jo popoldne pokopali na pokopališču zraven parka, v katerem prirejajo zborovanja.

Joe dolgo ni mogel verjeti, da je to Julija. A našel je fotografijo, ki mu jo je bila dala nekaj tednov pred poroko. In tedaj je videl, da je res Julija. Taka je bila ko mlado dekle.

Julijo so okopali in ji umili glavo. Imela je bele roke in čiste nohte, obraz gladek, napudran in naličen. Ko so ji dali še bombaž v usta, so izginile tudi udrine na licih. Nenadoma je Julija postala lepa. Joe ni mogel odvrtni pogleda z nje. Ves dan je sedel ob krsti, tiho jokal in se čutil njeni lepoti. Bila je v nogavicah in v srcaji, vrh tega je imela ko morje modro svileno obleko brez rokavov in na prsih globoko izrezano.

Popoldne so jo z njeno lepoto vred pokopali na pokopališču poleg parka, kjer prirejajo zborovanja. Joe je do zadnjega prosil, naj bi pogreb preložili na naslednji dan, vendar ga pogrebnik ni hotel uslišati. Saj tudi ni vedel, zakaj.

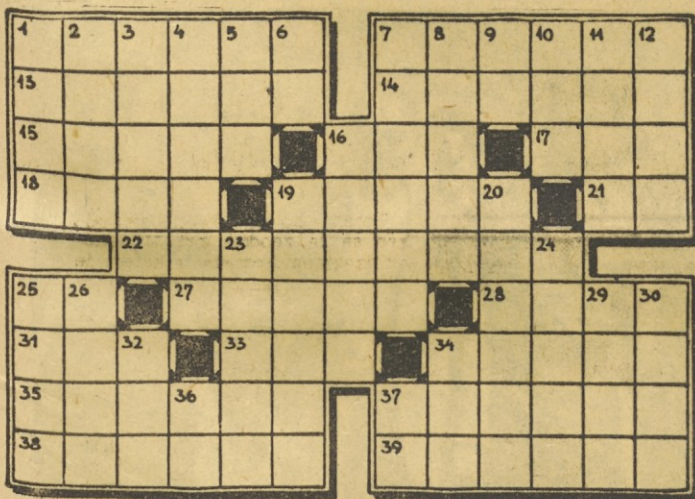
Julijini otroci, razen dveh najstarejših, niso vedeli, kaj se je zgodilo z njihovo materjo. Minilo je nekaj let, preden se jim je zblistrilo, da je bilo truplo, ki ga je prinesel pogrebnik, truplo Julije, njihove matere.

»Ampak tista ženska v krsti je bila lepa,« so govorili. »Da,« jim je zmeraj enako odgovoril Joe, »Julija, vaša mati, je bila lepa ženska.«

Potem je stopil k skrinji in vzel iz nje sliko, da so jo skupaj obdovoali.

Prevedel Br. Kozino

KRIZANKA ŠT. 9

Vodoravno: 1. azijska država, ki je nedavno sklenila federacijo z Egiptom, 7. seznam, imenik, 13. slovenski narodni heroj, generalpodpolkovnik (Dušan, partizansko ime Tomaž), 14. odlok, 15. področje, rudniški okraj, 16. pritlikavo drevo, 17. moško ime, 18. veliko mesto v CSR, 19. likovna umetnina, 21. slovenski tehnik za razvedrilo, 22. prebivalci sosednje države, 25. kratka za »pokrajinski komite«, 27. madžarsko žensko ime, 28. svojeglavost, trdovratnost, 31. ločilni veznik, 33. vrsta vrbe, 34. popularni avstrijski operetni skladatelj (»Dežela smehljaja«), 35. baraka, bajta, 37. obrok vojaške hrane, 38. zgodovinsko mesto pri Splitu, 39. iz raznih sestavin skuhanu zdravilo.

Navpično: 1. briga, 2. trščica, 3. ubožni, siromašni, 4. tepci, slabomneži, 5. črka staro-cerkvenoslovenske abecede (tudi srbohrvaški veznik), 6. ploskovna mera, 7. rudniški

kraj na Notranjskem, 8. pripadnica evropskega naroda, 9. začetnici pesnika slovenske Moderne, 10. obdobja, 11. pripadnik naroda, ki je nekdar prebival v večini Evrope, 12. cent, 16. ilovica, 19. besednjak, 20. žična napeljava za oddajanje in sprejemanje radijskih valov, 23. dokaz, da osumljenec ni bil na kraju zločina, 24. strojar kozogeda ali jelenjega usnja, 25. pogodba, sporazum, 26. dušiljv plin zelenkaste barve, 29. mazila, 30. riževo žganje, 32. drugo ime za zemljo pod 16. navpično, 34. afriška žival, 36. vas pod Krimom, 37. dva različna soglasnika.

REŠITEV KRIZANKE ŠT. 8

Vodoravno: 1. volitve, 8. Kidrič, 14. starost, 15. skloni, 16. tobak, 17. bž, 19. saper, 20. Aron, 21. Mirk, 23. kosi, 24. jed, 28. moč, 29. pav, 30. p. s., 32. kolkovan, 35. lop, 36. krut, 38. eter, 39. sir, 40. Labin, 42. od, 43. otrok, 44. olkan, 46. rubrike, 48. rokada, 49. opankar.

SIN BRIGADE

PIŠE: TONE SELISKAR

RIŠE: MARIANCA JEMEC

61. Mula se je počasi počasi le opomogla. Privadila se je otrok, otrokom pa je bila pohlevna žival v veliko veselje. Tinec in Mojčka sta jo že lahko zajahala, Martinček, mojster, ji je skrpal že kar čedno sedlo in uздо, babica pa, ki se je z otroki vred veselila živali, si je mislila: jo je sreča v nesreči! Otroci bodo laže prenašali žalost.

62. Glejte, in otrokom je uspelo mulo ozdraviti! Njena črna dlaka se je pričela spet svetiti, rebra so se pokrila z mesom, trebušček se ji je spet napel in spet je postala močna. In že je pričela sirotam pomagati. Nosila jim je drva, vlačila h kovačnici ožgane hlode in ker je bila tako lepa in vitka, so ji dali otroci ime: Srna. Otroci in živali pa so vedno veliki prijatelji.

63. Pa tudi Martinčku je bilo zdaj laže. Sovražnik se je spet zaril v svoje utrjene konarne in bunkerje, brigada je spet obvladovala vse hribe naokoli. Spet so kurirji trkali na okence kovačnice in spet je postal Martinček sel z važnimi sporočili. Toda zdaj je imel mulo in na muli jahaje je lahko naglo izvršil, kar so mu iz brigade sporočili.

64. »Mulo bo treba partizanom vrniti!« je nekoč dejala babica. »Tam jo bolj potrebujejo kot mi tukaj.« — »To se razume!« je dejal Martinček in okraščil Srno tako, da se je svetila ko žamet. »Še danes jo bom odpeljal v brigado.« Tinec in Mojčka pa v jok. Objemala sta jo in božala, Srna pa je začutila do teh otrok veliko ljubezen.

65. Mula je pač žival, ki ima tudi svojo pamet. Včasih se večjo ko človek. Ko je Srna začutila žalost teh otrok, se ji je nekaj v srcu utrgalo. »Pojdiva, Srna!« ji je dejal Martinček. »V partizansko službo morajo!« Prijel je za povodec, in mulo, poprej tako ubogljivo, se ni premaknila nikanor. In naj je Martinček še tako vlekli za povodec, mulo je ostala trdovratna.

66. Tinec in Mojčka, vsa umazana od solz, sta se veselo spogledala in tudi babica se je hahajala, ko je videla, kako se je uboga žival navezala na otroke. Toda, kaj se hoče, dolžnost je dolžnost. Martinček jo je zajahal, češ tako bo šla raje z doma. Toda Srna ga je po strani pogledala, saj ga je imela rada in hudo ji je bilo, ko ga je strela raz sebe.

OB KONCU LETA BODO

ČLANI PREŠERNOVE DRUŽBE

prejeli za redno članarino 320 dinarjev pet knjig, za 550 dinarjev pa celo sedem knjig. Ena izmed njih je

POLJUDNOZNANSTVENO DELO »STEPSKE IN PUŠČAVSKE ŽIVALI«

Izšlo bo namesto napovedane knjige »Kruh«, hkrati bo to prva samostojna knjiga v zbirki »Po živalskem svetu«, ki bo štela 4 do 5 zvezkov. V tej knjigi bodo zbrani najboljši sestavki očitvecev-naravoslovcev, lovcev in ljubiteljev živali od A. Brehma pa do W. Disneya.

V letošnji program je Prešernova družba uvrstila tudi »El Verdugo« in druge zanimive zgodbe francoskega pripovednika Honoréja de Balzaca.

Prepričani smo, da smo s to spremembo programa ustregli prav vsem ljubiteljem knjig.

POHITITE Z VPISOM! ČLANE VPISUJEJO POVERJENIKI PREŠERNOVE DRUŽBE, KI SO SKORAJ V VSEH SOLAH IN VEČJIH PODJETJIH, VSE KNJIGARNE, PODRUŽNICE SLOVENSKEGA POROČEVALCA IN LJUDSKE PRAVICE IN UPRAVA V LJUBLJANI, ERJAVČEVA CESTA 14a.

IZPOVED FRANCOSKEGA NOVINARJA, KI JO JE PARIS KA POLICIJA ZAPLENILA

Uklenjena resnica

Odlomek iz knjige »Vprašanje«, ki jo je napisal francoski novinar Henry Alleg v alžirskih zaporih

V PARIZU JE PRED NEDAVNIM IZSLA KNJIGA POD NASLOVOM »VPRASANJE«. NAPISAL JO JE FRANCOSKI NOVINAR HENRY ALLEG, KI ZE NEKAJ MESECEV SEDI V ALŽIRSKEM ZAPORU, OBTOŽEN, DA JE PODPIRAL OSVOBODILNO GIBANJE ALŽIRCEV. KNJIGA GOVORI O NASILJU FRANCOSKIH ORGANOV V ALŽIRU, O MUČENJU ČLANOV OSVOBODILNEGA GIBANJA IN NJIHOVIH SIMPATIZERJEV. NAPREDNI FRANCOSKI TISK JO JE IMENOVAL: »NAJPRETRESLJIVEJŠA KNJIGA LETA«.

PARISKI TEDNIK »OBSERVATEUR« JE V SVOJI ZADNJI STEVILKI OBJAVIL ODLOMEK IZ TE KNJIGE. PREFEKURA PARISKE POLICIJE PA JE ČASNIK PREPOVEDALA IN ZAPLENILA.

OBJAVLJAMO ODLOMEK IZ KNJIGE »VPRASANJE«, KI GA JE PRIOBČIL ZAPLENJENI »OBSERVATEUR«.

...N. N. se je smejal in mi mahal pred očmi s kleščami, na katerih so bile elektrode. Gladko jeklo se je oddaljevalo in približevalo. Potlej mi je pritrtil prvo elektrodo na desno uho, drugo pa na prst desne roke...

»Govori, gad...«

Nenadoma sem se vzpel in zarjul na ves glas. Drugi mučitelj, M. M., mi je spustil električni tok v telo. Zdelo se mi je, kot da mi hočejo iztrgati srce. Zvijal sem se in stokal, medtem pa je M. M. upravljaval z magnetom in električni udarci so se vrstili drug za drugim — brez konca... V istem ritmu je M. M. ponavljal edino, vedno enako vprašanje:

»Kje si se skrival...?«
In potem: »Govori! Slišiš, gad, če ne, bo po tebi! Spregovoril boš. Slišiš, ti boš govoril...!«

Njegov obraz je bil tik pred mojim, skoraj se me je dotikal, ko je vpil:
»Boš spregovoril! Tukaj vsi govorijo... Vojskovali smo se v Indokini. Tam smo vas spoznali. Tukaj pa — tu je Gestapo. Poznaš Gestapo?«

Nadaljeval je ironično:
»Ti si pisal v časopisih o mučenju, gad. Lepo, sedaj bo deseta brigada DP pisala članke o tebi...«

Tedaj sem zaslišal za seboj smeh mučiteljev.

»Saj si pravzaprav že mrtev...«

Ko so me za hip prenehali mučiti, sem se obrnil k njemu, rekoč:
»Grešite; pokorili se boste za to!«
N. N. se je razjezil in do konca obrnil pojačevalce svojega magneta.

»Vsakokrat, kadar mi boš pridigal, jo boš znova dobil.«
Zvil je mojo srajco v kroglo in mi jo zatlačil v usta. Mučenje se je nadaljevalo. Z vsemi močmi sem stiskal srajco med zobmi. Nenadoma sem začutil, kot bi me ugriznila divja zver in me trgala na kose. N. N. se je smejal in mi porival klešče med noge. Tresljaji so postali tako močni, da se je vrv, ki mi je vezala noge, razvezala. Spet so me zvezali in nadaljevali...

Kmalu je neki poročnik zamenjal N. N. Odvil je s klešč tanko žico in jo pomikal po mojih prsih. Električni tok me je stresal bolj in bolj. Politi so me z vodo in potem je bilo še huje. Končno so prenehali. S težavo sem se dvignil in oblekel hlače ter suknjič. B. B. je stal pred menoj. Moja kravata je ležala na mizi. Vzel jo je in mi jo zavezal okrog vratu kot vrv. Med smehom me je potegnil za seboj in vlekkel kot psa. Tako me je privlekel do sosedne pisarne.

»Torej, boš govoril? Po tebi bo, razumeš? Saj si pravzaprav že mrtev...«

»Težko je, Henry...«

»Pripeljte Odena!« je dejal M. M., »v drugi stavi je.«
B. B. me je pretepāl, vsi drugi pa so sedeli na mizi in naju gledali. Očala so mi že zdavnaj odletela...

»No, Oden, povejte mu, kaj ga čaka,« je dejal M. M.

B. B. mi dvigne glavo. Nad seboj sem zagledal bled in zbeigan obraz svojega prijatelja Odena, ki me je gledal, medtem ko sem se skušal dvigniti na kolena.

»Povejte mu!« je dejal M. M.

»Težko je, Henry...«

Odpekljali so ga. B. B. me je dvignil. Bil je ves iz sebe.

»Poslušaj, gad, omlatili si!«
Spet so me tepli po glavi in me suvali z nogami v trebuh.

»Tako bodo ravnali s teboj tudi v Franciji. Tvoj Duclos! in Mitterand! — tudi z njima bomo storili isto. In tvojo cipo, Republiko, tudi njo bomo vrgli v zrak. Govoril boš, pravim ti...«

Padalci se zabavajo

B. B. me je potegnil v prvo sobo, kjer sta bila deska in magnet. Zagledal sem gola muslimana, ki so ga med pretepanjem dvignili in potisnili v hodnik. Medtem ko so se B. B., M. M. in drugi zabavali z menoj, je nekaj mučiteljev opravljalo drugo »delo«. »Izpraševali« so nekega osumljenca in niso zgubljali časa.

P. P. me je privezal k deski. Začelo se je novo mučenje. V mučiteljevih rokah sem zagledal večji aparat, kot je bil prejšnji. Tudi v bolečinah sem občutil razliko. Ni bilo ostrih in hitrih zbidljajev; sedaj je bila bolečina mirna, globoko je pretresala mišice in jih zvijala.

»Znaš plavati?« me je vprašal P. P. »Če ne znaš, te bomo naučili. Pod pipo z njim...«

Vzdržal sem le nekaj trenutkov

Dvignili so me skupno z desko, h kateri sem bil privezan, in mi odnesli v kuhinjo. Položili so me na umivalnik. Tik nad glavo sem zagledal pipo. Trije padalci so držali za drugi konec deske. V polmrazu sem razločil kapetana Z. Z., ki je, kot je kazalo, prevzel vodstvo operacije. P. P. je pritrjeval na pipo gumijasto cev. Potem mi je zaval glavo v nekakšno cunjo in mi s kle-

ščami stisnil nos. Hotel mi je poriniti v usta kos lesa, da jih ne bi mogel zapreti in odriniti cevi. Ko je bilo vse pripravljeno, mi je dejal:

»Če boš hotel spregovoriti, pomigaj s prsti.«

In odprl je pipo. Cunjja je bila takoj polna vode. Voda mi je drla v nos, usta, po obrazu... Stiskal sem grlo in se trudil, da bi je požrl čimmanj in kolikor mogoče dolgo zadržal v pljučih zrak. Toda zdržal sem le nekaj trenutkov. Čutil sem, da se davim in strah pred smrtjo me je vsega prevzel. Kljub trdni želji, da bi zdržal, sem začel divje premikati prste.

»Glej ga, spregovoril bo,« je dejal nekdo.

Nisem spregovoril

Zaprl so pipo in mi vzeli cunjjo z obraza. Zadihal sem. V sencni sem zagledal poročnika in kapetana s cigareto v ustih... Tolkli so me po trebuhu, da bi mi iztisnili vodo iz telesa.

»Torej?«
Nisem spregovoril.

»Potisnite ga pod pipo!«

Tokrat sem tako stisnil pesti, da sem si zaril nohte v dlani. Sklenil sem, da ne bom premaknil prstov. Pa čeprav umrem...

Potlej sem izgubil zavest.
Ko sem spet odprl oči, sem porabil nekaj minut, preden sem ugotovil, kje sem. Ležal sem med padalci, razvezan, gol... Zagledal sem M. M., ki se je sklanjal nad menoj.

»Dobro je,« je dejal, »osvešča se.« In meni: »Veš, malo je manjkalo, pa bi bilo po tebi. Ne smeš misliti, da boš vsakokrat padel v nezavest. Vstani!«

»Malo bi ga lahko pekli...«

Dvignili so me, me tolkli in me kot žogo metali drug drugemu.

»Kaj bi se počeli z njim?« je vprašal nekdo. Zaslišal sem: »Kaj, če bi ga pekli?«

»Glej,« je dejal M. M. radovedno, »kaj takega pa še nisem videl.«

Porinili so me v kuhinjo. P. P. mi je povezal sklepe z vlažno cunjjo in jih tesno zvezal z vrvjo. Potem so me dvignili in me z glavo navzdol obesili na železno palico, ki je štrlela iz zidu nad umivalnikom. Videl sem, kako je P. P. zažgal pred mojimi očmi baklo papirja in nenadoma sem občutil plamen na nogah, med nogami... Nekdo me je udaril v trebuh in spet, spet... Potem mi je žgal bradavici na prsih. Spet sem izgubil zavest.

Končno sem zagledal škornje, ki so šli proti meni, obraz in oči, ki so me gledale: »Ali boš govoril? Si se premislil?«

Zri sem vanj in molčal.

»Odvežite ga!«

P. P. me je odvezal in padel sem na cementna tla.

Prve človeške besede

»Vstani!«

Tega nisem zmogel. Podpirali so me. Noge so mi tako zatekle, da se mi je zdelo, kot bi hodil po oblakih. Oblekel sem suknjič in hlače ter se skotalil po stopnicah. Neki padalec me je pobral, postavil s hrbtom proti zidu in me podpiral z obema rokama. Tresel sem se od mraza in živčne izčrpanosti. P. P. je prišel po stopnicah in dejal: »Hodi!« Porinil me je in z enim udarcem zbil na tla.

»Ali ne vidiš, da je slab,« je dejal nekdo, »pusti ga pri miru.«

To so bile prve človeške besede, ki sem jih slišal.

»Takšne tipe bi morali takoj ubiti,« je dejal moj mučitelj.

Hodniki so medtem oživel. Čakal sem svoje krvnike. Toda B. B. je prišel sam. Porinil me je do stopnic in dejal: Nate ga, major...«

Pred mano je stal padalski major. Bil je visok in zgrbljen, zelo suh. Vprašal me je:

»Vi ste novinar? Potem boste razumeli, kaj hočemo zvedeti. Morali bi nam poročati.«

»Če ne boš govoril, bomo vzeli tvojo ženo!«

Spet so me odpekljali v ječo. Nekaj trenutkov kasneje se je B. B. ponovno poja-

vil. Spremljal ga je M. M. Dejal mi je: »Se vedno nočeš govoriti? Vidi, da bomo vztrajali do konca.« In spet so me tepli.

»Slišiš,« je dejal M. M., »kaj ti vse to koristi. Če ne boš spregovoril, bomo zaslišali tvojo ženo. Misliš, da bo vzdržala?«

B. B. se je sklonil k meni:

»Misliš, da so tvoji otroci varni, ker so v Franciji? Lahko jih pripeljemo, kadar hočemo...«

»Ne preostane vam drugega, kot samomor«

Ko so se po dolgem času spet odprla vrata, sem zagledal dva oficirja, ki jih še nikdar nisem videl. Eden je počepnil pred me in mi položil roko na ramo, kot bi si želel pridobiti moje zaupanje.

»Jaz sem pribočnik generala T. T. Zal mi je, da vas vidim takšnega. Šestintrideset let imate. To je premalo za smrt.«

Ukazal je ostalim, naj gredo. Vrata so se zaprla. Ostala sva sama.

»Bojite se, da bi ljudje zvedeli, da niste molčali. Nihče ne bo ničesar zvedel in mi vas bomo zaščitili. Povejte vse, kar veste, in takoj vas bomo premestili v bolnišnico. Čez teden dni boste v Franciji pri svoji ženi. Drugače boste — izginili...«

Pričakoval je odgovor.

»Otroke imate,« je nadaljeval, »morebiti jih bom videl. Naj jim povem, da sem poznal njihovega očeta? Torej? Nočete govoriti? Če bom odšel, ne da bi spregovoril, bodo ponovno prišli in ne bodo prenehali...«

Molčal sem. Preden je odšel, je še dejal:

»Ne preostane vam ničesar drugega, kot da napravite samomor.«

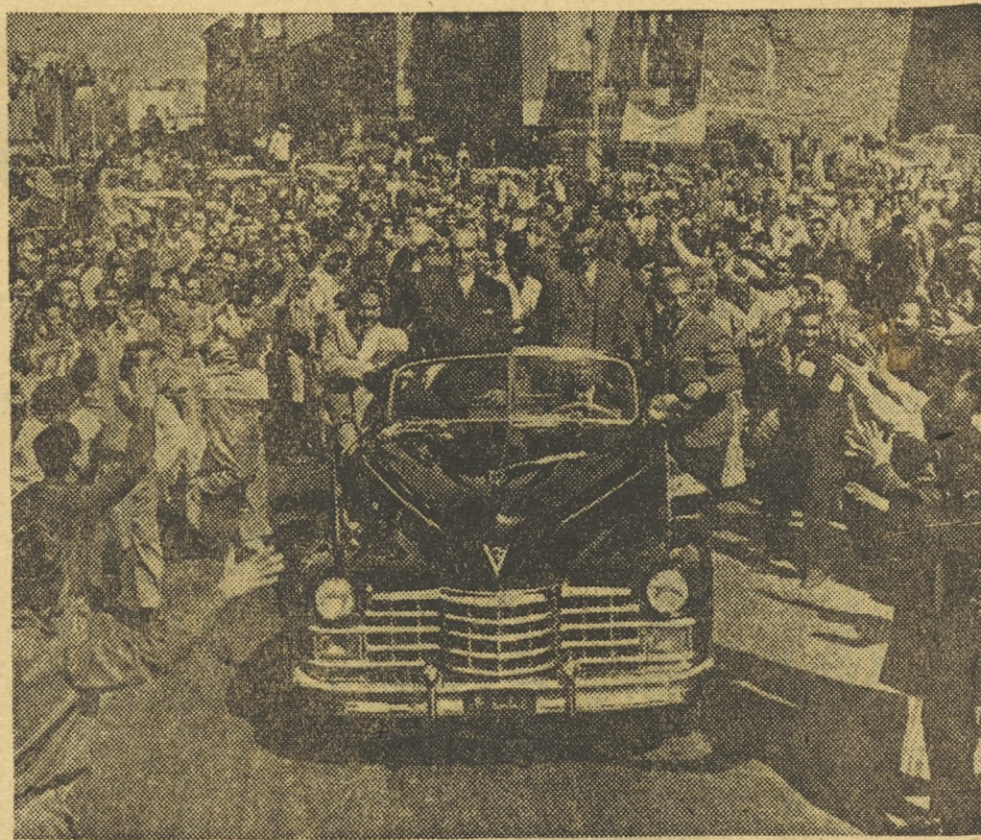
Zaplenjena izpoved

Henry Alleg pa ni napravil samomora. Se vedno leži v nekem alžirskem zaporu. Napisal pa je »Knjigo«, v kateri javno zahteva odgovor na vprašanja, ki jih je on, Henry Alleg, francoski novinar, skušal razvozlati v Alžiru.

Redakcija tednika »Observateur« je njegovim vrstičarjem pripisala komentar, v katerem je rečeno:

»Ali bodo francoski demokrati še naprej dovoljevali takšna grozodejstva, ali pa bodo morali odkrito povedati, da je SS — SS in začeti splošen boj proti vsem tistim, ki ustvarjajo temelje bodočega vojaškega nacizma?«

Prefektura pariške policije je »Observateur« prepovedala in zaplenila. Resnice o Alžiru pa zato ni spremenila.

Zgoraj: Minull teden sta Združena arabska republika in Jemen ustanovila federativno zvezo, ki se bo imenovala Združene arabske države. S tem je bil storjen nov korak k združitvi Arabcev. Združene arabske države merijo 1.360.359 km² (združena republika 1.165.359 km², Jemen 195.000 km² in imajo 32 milijonov prebivalcev (združena republika 27 milijonov, Jemen pa 5 milijonov).

Levo: Francosko nasilje v Alžiru nima meja. Alžirce, ki sodelujejo z osvobodilnim gibanjem, zapirajo v takšne, v zemljo skopane jame, prepletene z bodečo žico...

Spodaj: Pogajanja med ciprskimi Grki in Britanci ter med Grki, Turki in Britanci o usodi Cipra so se končala, ciprski problem pa se ni premaknil z mrtve točke. Zato so se ciprski Grki spet začeli upirati britanski kolonialni vladavini, ki odgovarja z aretacijami, pretepanjem itd. Na sliki vidimo aretirane ciprske Grke, ki jih vodijo v ječo.

Kanadski sindikati se upirajo brezposelnosti

Kanadski sindikalni tisk piše, da je gospodarstvo Kanade zašlo v tako hude težave, kakršnih ni doživelo nekaj desetletij. Proizvodnja pada, tovarne odpuščajo delavce.

Po podatkih, ki jih je objavilo kanadsko ministertvo za delo, je bilo v začetku letošnjega leta v tej deželi 750.000 brezposelnih. V januarju in februarju pa so podjetja odpuстила nad 200.000 delavcev. In jih še odpuščajo. Sindikalni voditelji sodijo, da bo spomladi nad milijon nezaposlenih, kar je za deželo, ki ima komaj 15 milijonov prebivalcev, ogromno.

Kanadska javnost se zaskrbljeno sprašuje, kam bo privedlo takšno množično odpuščanje delavcev. Gospodarstveniiki in delavci se vedno pogostejše sestajajo in razpravljajo o ukrepih, s katerimi bi ozdravili kanadsko gospodarstvo. Ker vlada doslej ni našla rešitve, so nekateri sindikati sklenili ustanoviti delavske straže, ki se bodo uprele odpuščanju. Sindikati tudi zahtevajo, naj vlada več prispeva v sklad za nezaposlene. Sindikalna organizacija rudarjev v tako imenovanih Britanskih rudnikih (pokrajina Britanska Kolumbija) pa je celo sklenila, da bo samostojno upravljala rudnike, ki jih je vlada nameravala zapreti. V nekaterih kanadskih mestih so sindikati organizirali demonstracije proti brezposelnosti.

Vse kaže, da se bodo morali kanadski sindikati v prihodnjih tednih resno spoprijeti z brezposelnostjo. Predvsem pa se bo morala z njo spoprijeti kanadska vlada.

Protest zahodnonemških delavcev proti oboroževanju

Pisali smo že, da so v zadnjih mesecih podražili v Zahodni Nemčiji premog, jeklo in številne prehrabene proizvode, usluge in transport. To je povzročilo med delavci precejšnje nezadovoljstvo. Pred dnevi pa je Erhard, minister za gospodarstvo v Zahodni Nem-

čiji, še povečal nezadovoljstvo delavcev. V nekem svojem govoru je namreč zelo brutalno zavrnil zahteve sindikatov, naj delodajalci skrajšajo delovni teden, in pozval delavce, naj izpolnijo »nacionalno nalogo« ter podaljšajo svoj delovni teden za eno uro, da bo lahko proizvodnja izpolnila naloge, ki jih ji nalaga oboroževanje.

Predsednik Zveze sindikatov Zahodne Nemčije Willi Richter je Erhardu odgovoril, da se sindikati kar najodločneje upirajo podaljšanju delovnega časa. Richter je obsodil oboroževalno politiko vlade in zahteval, naj se ministri bolj zanimajo za socialna vprašanja. Dejal je, da sodobni tempo proizvodnega procesa zahteva skrajšanje delovnega časa, saj delavce izčrpuje do onemoglosti.

Erhardova izjava je sprožila številne proteste sindikalnih organizacij in njihovih voditeljev. Predstavniki nad 100.000 kovinarjev iz Stuttgarta so na primer poudarili, da ne bodo »le opazovali takšnega razvoja dogodkov«, in da so pripravljeni uporabiti vsa sredstva v boju proti vladni politiki. Proteste proti vladni oboroževalni politiki so poslali tudi Münchenski železničarji, tekstilni delavci Južne Saksonije, bavarski delavci in delavci iz Baden-Württenberga. V številnih mestih so delavci napovedali kratke stavke, s katerimi so opozorili vlado, da niso pripravljeni prevzeti na svoja pleča bremen vojne hujškeške politike kanclerja Adenauerja in njegovih pristašev.

Solidarnostne akcije proletariata Argentine

Znano je, da Argentino pretresa huda gospodarska kriza. Začasna vlada je dovolila velekapitalistom in bankirjem, ki so povezani s tujino, da prilagode argentinsko gospodarstvo svojim potrebam in težnjam tujih družb, ne da bi upoštevali potrebe in težnje Argentinecev. Posledica tega je velika inflacija. Denarja je veliko, toda kaj, ko nima nobene vrednosti. Cene so se v zadnjih dveh letih nekajkrat dvignile, plače pa ostale takšne, kot so bile pred draginjo. Zato so delavci nezadovoljni in večkrat stavkajo.

Pretekli teden so stavkali gradbeni delavci. Zahtevali so, naj vlada prepreči samovoljno delodajalcev in se zavzame za takšno gospodarsko politiko, ki bo koristila predvsem delovnim ljudem, ne pa samo maloštevilnim bogatašem. Gradbene delavce so podprle sindikalne organizacije drugih gospodarskih panog. Nekateri sindikalne organizacije, kot na primer sindikat železničarjev, pa so iz solidarnosti napovedale stavke.

O koncu stavke gradbenih delavcev še nimamo poročil. Vlada je verjetno sklenila, da o njihovih zahtevah ne bo razpravljala in da jih bo prepustila novi vladi, ki jo bo 1. maja sestavil novoizvoljeni predsednik Argentine Arturo Frondizi.

Zmaga urugvajskih delavcev

Iz Urugvaja poročajo, da se je boj pristanških in ladjedelniških delavcev, ki delajo v nacionaliziranih podjetjih, in mornarjev na državnih ladjah uspešno končal. Vlada je morala popustiti in sprejeti zahteve delavcev.

Do spora med delavci in vlado je prišlo že pred meseci, ko so začeli odpuščati pristanške in ladjedelniške delavce. Sindikati so zahtevali, naj vlada sprejme zakon o pomoči brezposelnim, ki so bili do tedaj prepuščeni sami sebi. Vlada pa je oklevala in delavcem svetovala, naj počakajo. Delavci so res nekaj tednov čakali, toda ker ni vlada ničesar ukrenila, so organizirali »pohod lačnih« proti glavnemu mestu Urugvaja Montevideu. Delegacija delavcev je obiskala predsednika vlade in mu izročila spomenico, v kateri je zahtevala, naj se zavzame za sprejem zakona o pomoči nezaposlenim, obenem pa naj stori vse, da bi preprečil nadaljnje odpuščanje delavcev.

Po dveh mesecih se je vlada le uklonila delavskim zahtevam. Sklenila je, da bodo brezposelni delavci dobivali od 144 do 252 pezosov mesečno, kar je precej, če upoštevamo, da mnogi pristanški in ladjedelniški delavci zaslužio le 200 pezosov mesečno. Vlada je tudi ustanovila Nacionalno komisijo za koordinacijo prometa, ki bo urejala probleme ladjedelnic, pristanišč in pomorskega prometa ter skrbela za polno zaposlenost v teh podjetjih. V komisiji sta tudi dva predstavnika delavcev.

¹ Oden, doktor matematike, profesor na univerzi v Alžiru, ki je izginil v alžirskih zaporih.

² Duclos, sekretar CK KP Francije.

³ Mitterand, voditelj francoskih demokratov.